

Апхэынцшөкөтыжырта
Акөа-2012

РУШЬБЕИ СМЫР

ИАЛКААУ
ИФЫМТАҚӘА
РЕИЗГА

X-ТОМКНЫ

Апхэынтшэкэтыжырта
Акәа-2012

РУШЬБЕИ СМЫР

ИАЛКААУ
ИФЫМТАҚӘА
РЕИЗГА

АХЦАТӘИ АТОМ

*ажәеинраалақәеи
ажәабжсы*

Апхэынтшэкэтыжырта
Акәа-2012

« С Л А Б А Ш Ъ А »

(2008)

*Р. Смыр. Иалкаау ифымтақәа реизга х-томкны. Ахқатәи атом.
Ажәеинраалақәеи, ажәабжъи. Акәа: Аңхәынтшәкәтәжъыртә.
2012 – 268 д.*

ҜЫХӘА ИАЦӘА ҜЫХӘАК...

Ускан смачын, шыта акыр цит,
Саби хәыгч-хаҕыхаак...
Хапта ацыхәан снахыпшит,
Ҝыхәа иацәа сыхәак.
Акыркыырбыжъ насыхышит,
Ҝыхәа иацәа сыхәак.

Кыр сәсидасит, аамта шәтит,
Ижәбац чкәына сыхак.
Абла разкәа снартәпшит,
Ҝыхәа иацәа сыхәак.
Ахы чкәыртыл сыхнашыт,
Ҝыхәа иацәа сыхәак.

Нас уи азкәахь сыцәакит,
Исымазамкәа цыхәак.
Ғәра асазамызт, ацырқәңә скит,
Ҝыхәа иацәа сыхәак.
Цсаатә хасабла сама ицрит,
Ҝыхәа иацәа сыхәак.

Иаапсазом, нас иагәажәзом,
Иакәныхәзаап ныхак.
Урғи кырци ирыцәшәазом,
Ҝыхәа иацәа сыхәак.

Сацбал хьшәашәагъ захьзазом,
 Ёыхәа иацәа сыхәак.

Гәыцрак нагоуп, хьаакәак шьуп, –
 Гәтыха наза, гәтыхак.
 Амацәысқәа ахәда ихшьуп,
 Ёыхәа иацәа сыхәак.
 Сашәа агәашьамхуп, иакәнуп,
 Ёыхәа иацәа сыхәак!

...Ахахаира, хьзы азыщшуп,
 Ёыхәа иацәа сыхәак!..

АНЦӘА ИАТӘОУП

Анцәа иатәоуп, мза кацхара, анцәа иатәоуп!
 Анцәа ибартоуп, амаалыкьцәа сгәаца ртәартоуп!
 Сашәа зыргоуп, сажәа еихсыцъым, анцәа ихамтоуп!
 Анцәа ихамта лахьынцоуп уи, – анцәа ихәамтоуп!

Ахьыр-хьырхәа зыхьк хәытхәытуеит, ахьыр-хьырхәа,
 Са спәагәышьоит азә даагәамцны цьа дагыр хәа.
 Лаамта лгәыцак цхәызбак днеиусит, атрыгә-трыгәхәа,
 Ан лгара ашьтыбжь ааоусит адрьгә-дрьгәхәа.

Гәыжәла-гәыцәгъа иабцбар башоуп, изтыркьашам,
 Амац ашхам абыз икәызтыц, иазкьашам.
 Амышьтацәгъагъ ицъам илацш изангашам,
 Ашьыцыогъы мап, ишьыцра уизаргашам.

Ахәыр-хәырхәа цшахаак асуеит, ахәыр-хәырхәа,
 Спшәоит уи кәыцкәак амбазакәа цьа ирхәыр хәа.
 Абгарымцкәа сәмацәысуеит – уаацкы хәа,
 Ухәхьза ма, узахьымзаргъы уаалацәкәы хәа.

Анцәа иатәоуп, азәгъы дцәуам, анцәа иатәоуп!
 Сара сгәыцрагъы схаууам, амәакәа атоуп!

Зыхәра мжьыжькыз ихьаа ихыгоуп, иаха дшәтоуп!
 Асгым хәыц са блакала ухаа дгәтоуп!

...Анцәа иатәоуп!

СЦӘАШЫ

Ацых ыкәха ицоит,
 Зиаспәа икашьшы.
 Уцәажәашәа збоит,
 Сәашьома, сцәашьы?

Убла разкәа сымт,
 Сыблакәа рыгәзуеит.
 Сқьала маза-хымт,
 Гәалакәак азоит.

Хәи абаацсы, хәит, –
 Нақәыстын ацша.
 Сажәакәа амахаит,
 Иамхәазеит сыгәшәа.

Сызацәра сзыггом,
 Сзамәакәа аашьышы!
 Имбылуа деиқәхом,
 Ус ами, сцәашьы?

Ты-дардарк уарцбар,
 Хьаазам, анцәа иныс.
 Улоак – сара сцбар,
 Умцабз – сыхтыс.

Мацзак уаалацәкәит,
 Иаалыркьан маза.
 Гәыцрак снахьыцшит,
 Накза, хараза.

Хэьщрашәк рәшпәшәоит,
 Апстхәакәа хышышы.
 Усцәынцәар хәа спәоит,
 Хәи абаа, сцәашы.

АСАРКЪАЛҚӘА

Диит – аатдыркәоит уанилакь асаркьалқәа,
 Абар, уа узы иҫыцу цьюк иртәыз акәалқәа.
 Лакта хаак уаныхәоит, лакта цәгьак ухьцәоит,
 Цшаласык напхацо, ауртқәа ухауыуоит.

Умәакәа урнуп, – инеинкәоит асаркьалқәа,
 Еитәрхәоит: уанзышо, уанылбаардо амалқәа.
 Уабцбар ансипаз, уанкаҳаз, уангыло,
 Уцәуабжь анааоуа, насыцк ануцыло.

Дымәаст хәа ихәхәоит уаныцслак асаркьалқәа,
 Нас кәыбак... аңымыцқәа... ажыгақәа... агәалқәа...
 Адгьыл ушьтызхуазгьы сыпхоит, инышәоит,
 Аацынтәи абгьыцқәа тагалан ибгьыжәоит.

...Хазхьымзо, – иҫыз, аха иахзеизымго цәыцоуп,
 Ииуа зегь хәпсаанза асаркьал быжкәа хрыцоуп.

* * *

Итәтәоуп уажә азиа цшәаала,
 Уака бгьыц хәыцкәак хыпсалоуп.
 Ацых иаламзас са сгәала,
 Сыкәа унтала хәа исхьынхалоуп.

Ицегь сыжәоан зылакәымзеи?
 Амра игылазгьы ашәахәа ацым.
 Схәа неиқәыскырц изурыззи?
 Сыхәрабгьыцым, сышьхардацым.

Бажәк инасуеит атыгә-тыгәхәа,
 Ацларкәыкә акы апхьазошәа.
 Сгәы иснатоит акыгә-кыгәхәа,
 Скәыба цәымыцк аларцошәа.

Ичырчыруеит цыск насхала,
 Ацла ахықәцәан цшак уазыруеит.
 Сгәала сцәуеит сара схала,
 Иара сгәалагь са сацәуеит.

ҢАМАРА

Шьакрыл-иҫа Ңамаара илызкуп

«Бара аиҫамс, бара акара, наунагза сышыжь шара,
 Бара сиецәахә икыду, иазымхәасуа аамта сикәшара.
 Бара сажәа, бара сабцбар, бара икамхазо сбаагәара,
 Бара сахкәажә, бара скәыбца, бара сынарха, Ңамаара.

Сыжәлар кәакьк ианыкәсалаз, азәгьы игәалақәа анизымхәоз,
 Бара ақәыцшза, зыгәагьрала харпар нагақәа ирхыхәхәоз.
 Шьамхы кәада игәы шьтызхуаз,
 кәарма-кәарма азкәа сиецызхуаз,
 Ацых лашьцаҫ маза-аргама агәыцрақәа рыцкәа сызхуаз.

Буалыуашон: сышьтышпәымхын, инасхысны уао дыхәнашам,
 Сыбла ачыц сиецш сыззыразу сыжәлар гәакьа зынза ибашам.
 Иааилахазаргь иааилахәыцып, икоу гәарымто калашам,
 Спшә кәармақәа ирылагыла, хәи цьюшьт, агәнаха карцашам.

Аха ибхәоз захауадаз, цьюк рәашьан, са цьюк аахәан,
 Ибзышьтымхоз ахы цахәцахә гәырәазамызт, цьюк рзы гәахәан.
 «Ңакәажәык арахь дзышьтазеи?» – рыжәтәк симырдахон иоахан,
 Ажәоан артқәа рыгәра азымго, ицшын аблақәа тырхахан.

Ус акәгәышьоуп, усоуп, усоуп Нартаа дуззақәагь аамтала,
 Дырзыхгомызт рашьа гәакьа, ирацызгоз зхацарала.

Урт шакантә еиқәирхахьазеи, шака ихигахьаз хаҗала,
Аха акала ихә мшыакәа, дтадырхеит реицбы рнапала.

Ус акәгәышьоуп,

Қбалышьбеигы – зыбжы ахыуаз Ацсынтәыла,
Зыжәлар рынарха иазхәышуаз кәығарыла, гәыла-цсыла.
Апша аарта-аарта здыруаз, хазбахә назгәз изацкыла,
Хаҗак дцәырымцит дзыхчашаз, илгагәышьеит чархәарыла.

Ус акәгәышьоуп, Алакәаба хәшәыла дшыын акгы итиуам хәа,
Уи дыканац Ацсынтәыла, иахтау каҗар иуам хәа.
Нас дызцырызгәз аацәажәеит: деилкаазамызт, жәлар драған хәа,
Урт инрымардеит апсуаак: уи дышесимыз аабахьан хәа.

Ус акәгәышьоуп, хгәахәсанзамкәа иаалыркьаны цшацәгьак асит,
Аха «сыжәлар шәа шәхацкы» хәа

Владислав ибжь хлымха интасит.

Апыза ипыза дынхапызан, амца кьоуқьад хима далсит,
Аха хбирак ахә зымшыаз, реынеидкылан цьоук игәтасит.

Ас хара амхәыцрақәа роума хрыцхарақәа зегь зыхкьазгы?
Алушта, Алуцкара, Цшада наунагза изхацхазгы?
Чарыхәынза изымшыақыз – уахь цәыкәбаршәа хзынкабазгы,
Хара хмачхо, хтәыла сипало, уацсәык азна хзеизынхазгы?

Артқәа роума быпсы ацамтаз бара ибгәырөөз, Тамара?
Артқәа роума быпсы ацамтаз бара ибзышьтымхуаз, Тамара?
Ахьымзг иацалаз цьоук роума бара ибхәышуаз, Тамара?
Уака бжыда хлахьынцоума бара ибцәуаз, Тамара?

Бара зышәаара лашароу, бара сдәкьа-уаз, Тамара,
Бара зиашара зкьашаноу, бара сылагырз, Тамара.
Бара зпшала хәцсқәа сызхыз, бара сынасыц, Тамара,
Бара сыхәрашәа зырәыцыз, бара сыхәра тыц, Тамара.

2005

АҢАК

*Зыңстазаара иалцхәоу Аңсны афырхаца, сашьа – Витали Смыр,
икоузеи хтәылаә хәа дгәатәиуа рхызла дызбон*

Икоузеи хтәылаә, ишәцашьоузеи ухәама?
Хәи абаац, шәартарак гәатаны ухәхәама?

Сгәыграқәа хацзыркыз сымәа сипацалоуп,
Сыбызшәа рыцхагы кәакьк икәсацалоуп.

Усынаха хәлаанзагы хәшәак уахашам,
Атәым иахьынхалаз дагызлам, дагышам.

Хәцсадгьыл рхыбусит уажә аншпацәа рыла,
Аиашьа даахәоуп, дыроашьоуп агәыла.

Кәицк инамытәхәа цьоук амцақәа «сикәырцоит»,
Кәрышькәак нареушьыр, ақәыцьмагы укәырцоит.

Аиызцәа нагақәа асал рыбжәацалоуп,
Ахьшькәа нацхаца акәраанкәа хыртәалоуп.

Ахьщышәкәа ихалыргаз зцыхаз иахәаанза,
Хәхәхәтгәс ишьтырхит цьоук хәхәрақәа гьаанза.

Зымгәакәа зиааиз ахәцашәа рзырхәоит,
Зыламыс зныхәхәу нымәацәс дхьырхәоит.

Хәхәқәитра аныгәжәәжәоз жьа-царкьашәа ибналәз,
«Ргәымшәара» сыхеит сикәибаца ианхаләз.

Ех, хара еснагь хәзтиуаз урт атыцкәа,
Хыргәгәаганы ишьтырхит итымкьазәо атыцкәа.

Ажәала мацара урт аптақәа хырцоит,
Цьоук нак имәахыркьоит, цьоук ацха сипш инхырцоит.

Ех, сашьа рыцха, ара аиаша зыхьзугьы,
Амц ауп, аиааира уцәагар ишымцугьы.

Дырәегьых хаизымхәыцуа амџан хаанәасит,
Хашьцәа иахьзыхьцыз нак хнарыгәтасит.

Бцар зымбазыцыз акәкәахәа сәсахысуеит,
Уи гәазтарц зыцхықәу ирымбошәа силацәкәысуеит.

Хацсра рацәахәит хара арака хира ацкьыс,
Атәымкәа сәхахәит ситә ара хара хацкьыс.

Акгы ыкам арыжәтәкәа ирчычазгы ирыхәо,
Цьоукы-цьоук арәашьейт ирыларцо, изыхо.

Хажәлар аганахь, амалахь ихьарцшуп,
Ханызхуаз ирыхәлаччо рымәакәа мәа-мшуп.

Цьоук цәажәоит: харцейцшыр абажәкәагы шәтлоит хәа,
Цьмакәоушәа хнарыцәтәа ахахәкәа хьхалоит хәа.

Цьоук гәамцуеит, цьоук лафусит, цьоук баша илейәсиуеит,
Шәейдгыл хайкәшәырха хәа хбираккәа гәәтеиуеит.

Ех, сашьа рыцха, шакацъара ужьазеи,
Угәы тбаа ус баша шакацъара иушазеи?!

Мышкы зны ихәхьзап хәа жәәахырла узцагылоз,
Угага асацхьацәкьа ихырхәаны иуцылоз.

Зны-зынла нак инасаәслоит срымбошәа,
Рыхәара уахәом, ажәейцшьяа ицыркьоушәа.

Иахьгылаша игылам, иахьцәуатәу синыркьоит,
Хыхь иргәацхап хәа цьоук рышхам нархьыркьоит.

Сара снейагәышьоит уаә схяа имырбазакәа,
Скахаргы сгыларгы схы ламыркәзакәа.

Тыцла сырзымхәынчәит, малла сырзаамхәейт,
Сиашара зыхьзугьы сыбыз рызсамхәейт.

Ех, сашьа рыцха, ушцәмчыдоу – уака,
Ех, сашьа рыцха, ушцагәакуа – уака.

Уака хазхылпыз, хайкәазааз – уака,
Хашьейхәаб зыхьсыбжь зергьашәаз – уака.

Унапала иурәейсиз, хшья иалпызгы – уака,
Иувыршьяаз уқәлацәа, уәызцәагы – уака.

Сара абацәа рыгәынқьра сзәцымгәо сацоуп,
Сара анацәа рыхәхәара сзәцымгәо сацоуп.

Исәызыз зегьы-зегь шәыпсы хаакәа срыцоуп,
Имиц зегьы-зегь рысцныхәакәа срыцоуп.

Исзымхәацгы сацоуп, – наунагза сгәыпца,
Схьяакәа удырцәуар хәа спәоит сашьа рыцха.

...Унышәынтра сакәшоит.

2005

АГАРАҚӘА

Агарақәа мәасма – избазом,
Ртыцкәа ззынхаз танькылыхуп.
Цыхьа сицш ашәак сарцхазом,
Сгәы азыбжак тыхуп, иныхуп.

Ан дасакала дьырбоит,
Ицшәмара бжоуп ушьта ахаца.
Харгы хтанькылыххар хәа спәоит,
Ахәычы рацәа абацеи, иабаца?

Ех, агәыхәпцыхш дасакын,
Әакы амчын, хазын иара агьама.

Уажә хшы-жәлак рқәақәан иркын,
Реситаркит иаазогъы аргама.

Агарақәа аацсама – ицысзом,
Иабакоу апытәа гәабанқәа?
Исышу мхарак уаниазом,
Ҷацқәоуп изеицшынысшьало хханқәа.

Сыбызшәагъ шәартахт уажәы,
Ианыкамла изгарцуаз агара.
Иажәгәышьеит са скаба, скәымжәы,
Ҷаирызқәагъы игәхьяаргоит хлакара.

Уназыцхьогъ мацхт: умоахыц,
Амоан ус, дәыцшәак науархәоит.
Избоит сара сабацәа цхыз,
Ишәырзуа закәызеи хәа сибархәхәоит.

Агарақәа гәаама – ицысзом,
Схыцхырта ахыцхырта убра акәын.
Цыхьа еицш ашәак сарцхазом,
Уи ныхәацхьызк ацын, иҳақын.

Сандуцәагъы нхеит хараза,
Ашәышықәса анаосахь – изышза.
Сацсуара цшуп иууаза,
Иеыцәаауа амра еицш ицәышза.

...Агарақәа хәгәышьоуп, ихәуп,
Изцымгәазо тынчрак рцеицшха.
Ҷатуанқәа ркны ацсхьхра иаеуп,
Ажыра хлацшыдақәа иреицшха.

СЫШӘТЫЦ

Ацша ашьтыбжь харантә иуаҳама?
Сышәтыц, угәамцуашәа збоит.

Угәыграқәа сгәы цшқа еицш ихама?
Цшпаала сынцәамтагъы ааскьоит.
Сызухәазом, хьяақәак сыртәуп,
Макъана сахьыкоугъ разкуп.

Ахьтақәа иужәыз мыцхәума?
Узсыхәапшуеи улахь еикәца?
Закәызеи нас хьыцъегъ хәицхәума?
Акоума нак-нак хлахьынца?
Уара аацын дырөгъых ушәтуеит,
Са сашәақәа ааныжыны сбылуеит.

...Сышәтыц суфьырц утахума?

АЦЫХ

Ацых, ацых маза хымт,
Зегъы ирыцгәо зынза ҫымт.
Гәыцреи гәтыхақәеи – рдуеи,
Хәыцреи гәыргъареи – рдуеи.

Амзеи аецәеи – рдуеи,
Ашәеи анацәеи – рдуеи.
Цыхьы адыдрей – рдуеи,
Гәыхьы уарадеи – рдуеи.

Ацых, ацых маза хымт,
Зегъы ирыцгәо зынза ҫымт.
Гьычреи гәнахарей – рдуеи,
Обжәреи кахарей – рдуеи.

Амци анагзеи – рдуеи,
Ажәреи ацкәынреи – рдуеи.
Хымхәыц пагьақәа – рдуеи,
Цхәызба нагақәа – рдуеи.

Ацых, ацых маза хымт,
Зегъы ирыцгәо зынза ҫымт.

Лакәи лафхәарей – рдуней,
Чарей қбафурей – рдуней.

Ех, анымцәара – адуней,
Ех, асыцәара – адуней.
Сыччей сцәуарей – рдуней,
Сымөей сөй уарей – рдуней,

...Самцаршәуи...

КӘЫБЧА

Иухьи Кәыбча, иухьи?
Схәыцра хәашьқәа ухьысма?
Сымчымхарей сгәыхьи,
Ахьта цәгьа сицш иулсма?

Саацракны укыуцәуусит,
Аха атзамцқәа уцырцуам.
Саацсара сахауусит,
Уара уахь сыздәылцуам.

Сеидру слахьынцәмәа?..
Аха ухы аасшьышьыцтгы..
Иааурбзатгы сзамәа..
Убла снартацшыцтгы...

Иудыруазей уртқәа,
Сыхәазаргы хәшөык сицш..
Алашыцара гәымтәқәа,
Сцырцыргы агыгшөыг реицш...

...Сызацәра сахакрыусит,
Уи асгәышьыоуп сныхра.
Саацрас сла уазырусит,
Ицаакәкәалоит сгәыцра.

Иухьи, Кәыбча, иухьи?
Уажә зегь улсма ахьта сицш?
Сара сыхьы сгәыхьи,
Сыртакуп абахта сицш.

* * *

Абна акны схала снатәоит,
Скараха, уаха насыламкәа.
Икыдхаа ажәоан сәтәоит,
Амахәқәа рыцьымшьқәа ирылыкәкәа,
Аха амра апәахәала сарбоит,
Сабоит уи сакала зегь рылымкаа.
Хьшьыцбақәак рышьытақәа рцоит,
Сыблақәа реырцсақәоит, сыблақәа.
...Ихькьасо ажәоан сәтәоит.

ААЦЫНТӘИ АЦЫХ

Дгьыли жәоани ирыниахьада,
Ас пәахәала силахәаны?
Избахьада мшәан уахада,
Ас иқәыцшны, ицшзаны?!

Зегь цхашьа-цхацарак иацоуп,
Зегьы агәырғьара рәахәхәуп.
Уа радеда, амза тацоуп!
Амра – ицәырхамгац махәуп!

* * *

Адәсиужьқәа адәышәтқәа иртәуп,
Еибырхәоишь уа рыхқәа ахьсиларкуа?
Жәоан агәыхәпы ссақәа хтуп,
Реилақьқәа абарцәахишь, реилақьқәа?

Амза хазы амала инхейт,
Цхарак аздәықәымцо иналкааны.

Ароаш бжыы сыхьаца иқәхсит,
Итамханда ахарт еицш иналкьаны.

* * *

Сахәаеусит сыцсы,
Срықәынцәоит адәқәа.
Ашьхарахь – асы,
Агаҕахь – ақәа.

Сашәақәа сызхөом,
Сгәаца инташәит.
Быччабыжь сызхом,
Ғнакала сажәит.

Амахә еицш схьыссы,
Срыцоуп сгәырәақәа.
Ашьхарахь – асы,
Агаҕахь – ақәа.

Насаз быстахым,
Настәи даеакуп.
Зиецә абла зхым,
Заацәаны дыблуп.

Скарахт, бааласы,
Срылоуп ацшақәа.
Ашьхарахь – асы,
Агаҕахь – ақәа.

* * *

Даәуп уи бысцәхихырц, даәуп,
Иашәақәа шытихусит.
Сара ацәқәырц цыхлымқәа сырхуп,
Сышықәсқәа снырхусит.

Бтасцәахусит сгәыгра маза,
Бибартамхартә уаха.

Аха уақаггы иажәа анбыхьза,
Уи имазам гәнаха.

Ускан ацша еицш сыхәхәаны,
Быхьыз неитасхәап.
Наспәа сәарахь саахынхәны,
Сыбжьала ссыкнасхап.

* * *

Имацәысуеит.
Ажәәан иацы ааста илакәуп.
Акамаә еицш сыхәра снаеысуеит,
Кәынапас гәыцрак ськәнуп.
Ацсаатәқәа неилысуеит,
Ашәтыц тыццхак илзыцшуп,
Бгьыцқәак неихьысуеит.
Адунеи зегь зхьыцыз разкуп.
Акамаә еицш сыхәра снаеысуеит.
Итамбазо зы-цқьак сацнуп.
Ашьыжь аацшын имацәысуеит,
Аацнуп.

* * *

Ацша кәанда сахәқәа ахәоит,
Ськәа ажәабжьк танахәоит.
Акы анаәсан еакы иит,
Акы наскьаган еак хынхәит.

Асцә рақкәажәра рцацшьоит,
Хыхьза рыцқьара рыхьчоит.
Ацәқәырц ашьтыбжь аргазом,
Еимак-еиҕак уахазом.

Цәыркьа-цәырас абгарымц,
Абгарымц хәыч гәырәа-хымц!
Маза хымтуп акәара,
Нькәа-нькәа, нькәара!

Хыкәыр-хышәахәа лашоит,
Уака Аергь тыцқа дкәапоит.
Хай дышцарыцқау уаха,
Ацәа иарцәаз итаһәхәа...

Акы хьантәзар, акы ласуп,
Акы ацшәымоуп, акы сасуп.
Блак иазгәамто гәык иабоит,
Хынапқәакгы хцәык рцоит.

Ғацқа-саччоуп акәара,
Ныкәа-ныкәа ныкәара!..
Цхыкас сашәақәак ииусит,
Цхыкас сышьтақәа сьәәусит.

* * *

Арәаш трысқәа, ахра дукәа ианрылбаакьо,
Сыцсы хаара рыцкыдкьоит иахынкыдкьо.

Хахәык наекьар, ма бахә аапсак иаламзо,
Сыгәгы ак намчоит, дасазә уаха изгәамтазо.

Сара асьәқәа хәымжәандаз хәа срыцыәусит,
Ахәышгәарамца агәалақәа сырзызыроусит.

Цлак анхырцәо снацхышәтәусит сымчыдаха,
Цыск лахәуазар, саақәхоит уа сыбжыдаха.

Шәацьхәара хәа зынгы ацшалас сацласуеит,
Дгыл Ғацак ртиицыцхьаза сацыцсуеит.

Сашәа аныкам, сазәы ашәак сызицхәазом,
Сбызшәа ангәамцуа сыхәрақәа сызрыцгәазом.

Ус сигәышьеит, изури, сгәәтеилароуп,
Санькамгы ас мацара снейлароуп.

* * *

Ажәәанаә – атынчра,
Сапгәә – ацшаәа.
Исыпакәыло сымчра –
Сгәәцаә – агәыроәа.

Схәыцра лашәқәа – сшыажәцәа,
Саапсара – сыпсра.
Хнышәынтрақәарә – сашыцәа,
Сиартакны – сара.

* * *

Бжыда – шытада ацта шкәәкәа,
Нак инымәасуеит аекәар сицш.
Ажәәан гәалак амазамкәа,
Иказказуеит абла қаруа сицш.

Хыхь неикәәыртуеит ашьхакәыртқәа:
Уахь ицама? Анахь ижәбама?
Дара ашьхыц маза хымтқәа,
Ашәтқәа ирылоуп маза-аргама.

Қбақәак нак цьара икьыркьыруеит,
Ахыу-хыухәа ишусит лақәакгы.
Арпыс ихәра асеинардыруеит,
Аха ихәааигазом рацәакгы.

Сеикәхагәышьеит дад, уажәыкгы, –
Иапта нижьусит абырг цшыаала.
Зықәра цшасраз такәажәыкгы,
Дтәоуп лхәыцрақәа неихшыаала.

Хара, азхықәахьтә акыр-кырхәа,
Гәыргәаехәашан ччабжык каәуеит.
Ахьшь гәәтеиуеит цыск сызкыр хәа,
Хышәахәакгы сацхьа акы әәуеит.

Цъара агэыгра, цъара агэала...
 Зегъ шэагэышьоуп – изагэышьоуп.
 Зегъ аамталоуп, зегъ аамтала,
 Доус ихатэоу хрыцагэышьоуп.

* * *

Ацэыкэбарқәа снапсыргэыщакәа дыртэусит,
 Аха исзынкылом, уака исзынкыла...
 Цкъа избаанза икараха инкатэоит,
 Нас акы сахьцэуахусит гэаныла.

Ацэыкэбарқәа шэапырхауа рыгэқәа еисусит,
 Акы атыщан, абар шацхьа аеыцқәа...
 Шьта тагалан станагаларц исасусит,
 Ацша ақышпэқәа ирықэқәашоит абгьыцқәа.

...Ацэыкэбарқәси абгьыцқәси сищыцсусит.

СЫХЫШЬ

Кэтагыла исырчон, асарххазаргьы акыр,
 Мац-мац исыбжьон сара сыхышь, иамырдыр.
 Уажэ чашэара иантызго млак инасыркусит,
 Зхақэитра зегъ зцэызгаз сакхсит уазыщшыр.
 Ушьтаншэа акрафасцарц уи сымац аусит.

ШЬЫРИ, НАНЫКЪАРА!

Шьыри, наныкъара, ацшалас кэашоит!
 Шьыри, наныкъара, мра хаак лашоит!
 Нымшахьц-аамшахьц ашэтышкәа хьцт,
 Сашпэқәа ибналахьаз сгэахьы имшахьцт.

Шьыри, наныкъара, – иуцхьоит азыхь!
 Мачк унасыхэар, инкацэоит угэыхь.

Анхэагьы абхэагьы гэыграла итэуп,
 Рыбла халалқәагьы ашара сицш иаартуп.

Шьыри, наныкъара, иусапырт атыс,
 Уи гэыргьаехэашоуп, уара ацькьхэа ухыс!
 Жэабжьк ассиднахусит, – амахэ дабуп!
 Аганахь иенавейкит, ус сицш иацуп!

Шьыри, наныкъара, – аеыц қэарқэашьеит,
 Пьхьашпэа ацхьахэ иагаз кэыннашьеит.
 Хай, уара сеыцкэын, уқэыцшра унацыл!
 Еицлаброуп ухазгало, уеышькыл уангыл!

...Шьыри, наныкъара!

* * *

Ацшеи сарси кыр хайдхалан,
 Хахэык хнықэтэан хсанрааланы,
 Хаишацшусит.
 Аць какалқәа аць ихалан,
 Аць амахэқәа иршаланы,
 Рыцқәа ршьоит.

СЦЫС

Ацых хьшхьцэа аацсацэоуп,
 Ацэа цкъа исхьцэаам сацоуп.

Угыл, уара угыл, – ахахаит!
 Иуцыло унацыл, – акы сахайт!

Сындэылцшар, иссааччо шэахэоуп,
 Сындэылцшар, исхацшьо цхынроуп.

Ашьацрае азаза кахэхэы...
 Са сашпэа уабаца, ухынхэы!

Ғабуп уара аңыс, саазырцшыз!
Лакта хаак уажә ғыц стазырцшыз!

Дыроегь сахзырцшыхыз сәара,
Сымцәыжәоақәа сицызхыз, уара!

Саныкамгы узсыхәазтгы ус,
Уцысра унахыцарын, сғыс!

АШӘТ

Икамызт уи сакы ахны, –
Ашәтрада!
Аңа сицш афобы хаа шаны,
Ашьтрада!
Ашәтыш агәтыха назеит,
Нас апсы адацахь ицсит.

ЦХӘАСА АКАКА

Амра таца цхашья-цхаца,
Аңша кәаша цхьаза-цхьаза:
Цхәаса акака – цшьба акака,
Цхәаса акака – быжьба акака.

Цхәаса махәқәа неихьыс-ааихьыс,
Цхәаса махәқәа неилыс-ааилыс:
Цхәаса акака – акы акака,
Цхәаса акака – разкы акака.

Уа акымзарак саңгылазом,
Саңгыларгы исзынкылазом.
Кака-кака – цхәаса акака,
Са саңкәашоит аңша агага.

...Цхәаса акака...

* * *

Стәоуп хаҳәык сыенадцашәа,
Гәыцрак сәанахәо.
Аңша сыхәда инакәырша,
Азыхь апәа хәо.

Снапы цыс иапәак ыкәыртәа,
Уарбак сазыцшыны.
Хьыбла-хьыбла, хьыблақәа,
Ашьырынқәа кны.

Аңстхәа кәашқәа ирзымцәахыз,
Ғаорак агәтаны.
Акацкацқәа исзырзахыз,
Ашьыжь сышәцаны.

АЦШЕИ САРЕИ

Изланукылой, еудит хәа уи хәатәхацам,
Изланукылой, узыхаша гәрак аҒазам.
Иакәшәзеи рыцха, есаaira силашәоит,
Тышак азгәамтақәа интахар хәа сшәоит.

Уаагылар, цлак амцан цьара хнатәарын,
Цша гәамци, уао гәамци иахгәалоу ххәарын.
– Ғай, цьюшьт, сыцстазаара силукаартә ушам,
Сабоубари ускан? – СаанҒасыр сыцшам.

* * *

Маза ииз хәа дубазом,
Маза иңсыз хәа дкалазом.
Маза ируа сназыцшусит,
Маза ирхәогь саҒаусит.

Узеицхызуагы цәахзам,
Узыхьыцуагы мазам.

Мазас икоу даеакзоуп,
Доус ихацшоу хлахьынцоуп.

* * *

Ацстхәакәа хылоит шьхатәыла тахәхәо,
Арака узнышәаша усалархә!
Амш зегь иахзеицшыз анцәамта жахәо,
Тынч сикәагылоуп уажә арахә.

Амцабз сқбалаә ихәмаруеит аеша,
Ахаорақәа шәшьырак рпәырцоит.
Ацлақәа рықәцәахь исыжәлоит ацша,
Ароашқәа ахрақәа ирсыжәцуеит.

...Схы абасырхо? – схәыцуеит.

* * *

Цхарак хазгәамтакәа ишьуп,
Нахьхы цъара ацәакәа хшьуп.
Ихахоуп, икәцоуп уи акалтқәа,
Иратәаз акы сзымхәсит абартқәа.

Абгъыцқәа мпа фажыла икәабоуп,
Адгъыл еа цәак ахарцоуп.
Иғархоит ачықь хәыцқәа, абардқәа,
Са сашәакәа рзымхәсит абартқәа.

Ачнышқәа еишьцоуп, имлагоит,
Ашәтқәа рыфәы хаа цыкәкәоит.
Икыдханы илеиуеит ахартқәа,
Сизхәыцуеит изхәамхаз абартқәа.

...Итацәуеит цьоук ирыцгәоз акәардәкәа.

* * *

Ацша хәалахәсит,
Хтырцак ахазам, уи ауапагь ашәзам,

Аимхәара иасуп.
Храк иасәхәсит.
Лабашьак акзам, ашьапы чацазам,
Амчра хәасуп,
Ашьаргәыцақәа хәсит,
Са сеицш изацәуп.

* * *

Изатәым – затәым,
Схәаакәа рацәацәоуп.
Аха мап, иажәым,
Сара сгәы сәацәоуп.

Исаагашам сцәыз,
Апхәакәа срацшны.
Балоуп са сыцхыз,
Мрак башәахәаны.

Ахаацәа рхыкәкәа,
Адәыкрынқәа шәтит.
Ашьхыцқәа ццакуа,
Ашәтқәа рахь ицрит.

Дасазә иахь бымцшыш,
Былацш хтаазом.
Изыцәтабаз амшыш,
Акәара дазхьзом.

Цъара роашк аацсоуп –
Амоакәа идырхаз.
Цъара бгъык канзоуп –
Сеигәыргәоит инхаз.

Сбымбазошәа бцар,
Сгәабтарц сыхәхәарым.
Аха хьтак ахьзар,
Сцыс хәыч шәахәарым.

Исзаагашам спөыз,
Апхәақәа срацшны.
Балахсит сыцхыз,
Мрак башәахәаны.

Дасазә иахь бымцшын, –
Оыщя гәык хтазом.
Изыцәтабаз амшын,
Акәара дазхьзом.

* * *

Ахьаца азара тыцха ссирк илзароушәа,
Инхытыр-аахытыруа ицшусит хараза.
Зны иаакьыркьыруашәа, инамәатәны ицаруашәа,
Арәаш аехагало ицоит аекынца.

Сацкәашоит, уацкәаша, шәацкәаша ацшакәаша,
Ацарақәа рашәақәа ажәәан дыртәит.
Аацын ачара аума? Мжәәтцлак реакәырша,
Тацак дырбазшәа акарма амацәкәа шәтәит.

...Сқәыцшрахь схынхәит.

РУСУДАН

*Рақхызатәи аңсуа проессионалтә сахьатыхьы А. Чачба шықәса
әажәиәжәба ихабарк зымдыруаз иңха Русудан 1968 ш. азы, лаб
ақ. Манакәо дышкыз еилкааны амәа дықәлеит. Аха 101 шықәса
иртхьсхьаз абырг, иңха лнеира хәыми шагыз иңсәзаара далцит*

Иара ишықәсқәа ддырдысхьан,
Аса ихәу еицш дцыкәкәахьан.
Иара ашья мәәкәа дырнысхьан,
Ихгы ихала ицәбахьан.

Зыхьмызт, уа дназәыхәоз заәан,
Аацын, ацхын – ацшаәа.

Дахьцалак агәтыха ихәәан,
Ихәда инакәшон игәырәа.

Даса апәан уа апсаатәкәа ирхәоз,
Уа адгьыл сыпран иара изы.
Даса нцәан убрака дзыхәоз,
Даса сын иауаз асы.

Ацла цламызт, уака кәашын,
Ажәәан – ицәаз иуахта.
Ицәыщәын, уа ашыжь шашан,
Ацыхкәа – алахәа ахата.

Гәыла дрыкәын хашьха зышқәа,
Хашта сиужькәа зны дыртан.
Шьхьцны дрыцын апәт быбышкәа,
Ба дыббомызт, Русудан.

Дейцхызгәышьон иаб иқәаца,
Бгы иацәала уа абна хкьан.
Дахәытхәытуан маза азаза,
Ибжы бнаәсуан, Русудан.

Ех, зегь реиха дрыцхагәышьоуп,
Згәыгра амцәыжәәа кәадахах.
Ицсы тазаргы дыцгәышьоуп,
Зтәыла гәакьа уарахах.

...Илабжышкәа еикәхәала-еикәхәала,
Азапә дкараха дышьтан.
Уаха илшомызт ихала,
Амәа дыкәын, Русудан.

О, Лыхнаштатәи ауахәама,
Асаркьалбыжькәа еикәтәахьан.
Уигьы рыцхарак абама?
Быццакы абаац, Русудан.

Ғымт исеиқәикит ашышықәа,
Ицсы мчыдаха ихатәан.
Уака тәымцьбара ахәхәы-хәхәықәа,
Лаб дылщәуон, Русудан.

* * *

Са сыңсы адгьыл азымхазсит,
Ажәәан ахь иприт.
Иахьа сцәа-сжьы иатымхазсит,
Иаалыркьан слахәит.

Ацла ґахауп сыздгылоугьы,
Акәукәу ґнатзом.
Уа исцылогьы – сызцылогьы,
Сырбом, избазом.

Са сыңсы адгьыл азымхазсит,
Адгьыл сзаазахьаз.
Уи акала сзамыхәазсит,
Кырынтә сырцхяхьаз.

Ицоит, ицоит сишьталаны,
Ацкақәагь хара.
Урт рышьтыбжь сыеналакны,
Сдәыкәлахьейт сара.

Уа сыңсы адгьыл азымхазсит,
Шьта хәаакәак сыртыст.
Ех, абрака сеысымразейт,
Агәнақәа схьыст.

Ушьта схьаакәа сыерылызгоит,
Мчыла-мазала.
Ажәәан сыңсы наумыздоит,
Умра сицш ихьчала!

АПКАҚӘА

Ажәәан харак аблақәа,
Аацсан иазыхтзом.
Еилахантуейт ацтақәа,
Анаатә сиқәтәазом.
Зымәәа шытызхьыз апкақәа,
Еишьтоуп, сихьазом.

Урт ацшацәгьа иалахар,
Иаргәамцыр хәа спәоит.
Рымцәыжәәакәа карахар,
Ирзымгар хәа спәоит.
Амацәыс рхарахар,
Иалаблыр хәа спәоит.

Исыхкьаз хәа акры ыкоума,
Амп ахьыцәгьахаз?
Цьара гәнахак сьмоума,
Иаалыркьан сзырхаз?
Ма урт рашәахә сыдума,
Сықәлацәа итахаз?

Алу дуқәа – адыдқәа,
Ажәәан симдыркьоит.
Рылабжышқәа халыдқәа,
Амцабыз рықькоит.
Ацла аацсақәа ахатәрақәа,
Рықәцәақәа неинкьоит.

Аха ицоит сишьталаны,
Апкақәа хара.
Сызрыцнаскьом схаланы,
Илакәзом дара.
Сгылоуп хәыцрак саланы,
Сзацәхацәейт ара.

Урт ацшацәгьа иалахар,
Иаргәамцыр хәа спәоит.

Рымцөыжәоақәа карахар,
Ирзымгар хәа спәоит.
Амацөыс рхарахар,
Иалаблыр хәа спәоит.

ШЬХАТӘЫЛА

Апстхәа шкәакәәқәа – ампахышькәа,
Аха иубом рыхшыга.
Азыс кацақәа рбыжкәа,
Идыраапсаз апышыга...

Схәышәта-сыжәоан акәалап,
Снысымоа неитазхәаз.
Уака: абага, ажыхцә, азап,
Са стоурых неихазхаз.

Уака – ахәымцақәа сикәырша,
Рыгәта – ахәымца крычха.
Уака – ацәацәашь, амзырша,
Ачабыр, ачыцьха...

Ахмачыр, ачакәа, абкөыл,
Еихапса-сихапса акача.
Акәшәа иақәлоу ачамскөыл,
Ашәхароақәа, ахача.

Шәымәахыц хәа ицшуп ачхынць,
Гәыбылракгы иацоуп.
Саби иаби зегь рцьынць,
Саргы ара сназазоуп!

БАРА

Сцөымзаркыра, сылахыхра,
Скармацыс!

Са смаакыра, сара сгәыцра,
Са сыхтыс!

Бара сиецә икәеицеиуа,
Хараза!
Бара ахьхәхәа сзыхь илеиуа,
Слахьынца!

Цааи-фыртъыни санрыцәхало,
Исыхьзало!
Ашәа ансыгу, сгәы ашәа тало
Сказцало!

Бара сгәала, сымрахәага,
Бара сцаа.
Бара сыдгыыл апстапага,
Бара схәаа.

Ааигәа исыцу, хара икоу,
Гәырәа згым.
Бара истәу, бара исыгу,
Бара стәым

* * *

Җык кыркырын – саанарцшит,
Цшак узырын – саанарцшит.
Адыд хысын – саанарцшит,
Имацөысын – саанарцшит.

Наспәа, ақәа ашьтыбжь – саанарцшит,
Зынгы алашыбжь – саанарцшит.
Цгәык аакьиин – саанарцшит,
Сгәашә быжь сныоын – саанарцшит.

Җазны акьиут быжь – саанарцшит,
Абга ауубыжь – саанарцшит.
Аха сгәамцуам зынза, мап,
Са санзымаацшуа сихахап.

* * *

Имацәысит, ихыст, идыдит,
Уабацо зегь ас уаныхтарк.
Абас иантадыршәо зегь хтак,
Ацсәәаҥа дышхьамцо ала дқәит.
Ақәыцьмеицш дахаоуеит уахтак.

Аеыццшпәқәа аезар рзыцшуп,
Хьанацак... тарчеик... кьалантарк...
Нас кәацк назыргыло цәашьқәак.
Лабжышқәак назаза ирыхьшуп,
Иеыцәааран икоу хәхәабжьқәак.

...Азацә ибарцае дыхшшуп.

* * *

Еибырхәоз ашәтқәа?
–Ушәтуама, сышәтуама?–
Ишәтит, ицшзахеит,

Иртахыз ашәтқәа? –
– Иуфыоуама, исфыоуама?–
Ирфәит, иргәацхеит.

Ирхәыцуаз ашәтқәа?
–Уаацсама, саацсама?–
Рызцаара иархеит.

Иргәырфәоз ашәтқәа?
–Уцеуама, сыцсуама?–
Рцеицш инахәеит.

АМАЦӘЫС

Амацәыс сәлашо,
Иртазысусит арәашқәа.
Иреакәаша-реакәашо,
Ирықәәашоит арашқәа.

Мачзак иаатгыланда,
Сәацхьа жьа-кацоушәа.
Смота инеишпәыланда,
Сабацәа иркабоушәа.

Икәыбасаргь, цсыраза,
Ацыцхьқәа еизызгалап.
Сқьалакны инылаца,
Мцабзк өеицысхалап.

* * *

Амза-са сыхәрақәа анырын,
Ғымт исзыцшуп аеыцхьак.
Схәыцрақа акакала еиехьнылан,
Ғыкәпалла уа иеыжәуп уахак.

Стәыллара изтынчхазом цинак,
Ацсәәахәәә абомашь иара?
Чькьрак ачынча сицш рыенылак,
Изхаоада, изхаоа дара?..

Сахьзома, исыцәома исыцхькәыз?
Далакьпас сызпаарақәа хпәоуп.
Стәагәышьоуп сизшәа уахьказ,
Акьиут быжьқәа амахәкәа иреоуп.

* * *

Тыц симак-еиәакра,
Сөызцәак дыркьалахьан.
Ғытира-еиәакра,
Заа сырцәыбналахьан.

Кырынтә сзыркарахьаз,
Сымәа сазыразуп.
Зиаша зқьашанахаз,
Идгыл дазыласуп.

СТӘЫЛА ХӘЫЧ АШЬХАҚӘА...

Стәыла хәыч ашьхақәа,
Иреамлац дкәадоуп.
Уа арцарцәа ргәашьамхқәа,
Мцак иацыркьоуп.

Уа абахә рыенапакны,
Бгабқәак сырбоит.
Рынасыц хацыркны,
Арәашқәа кәцоит.

Уака акац-кацқәагы,
Са исыцәшәазом.
Ацстхәақәа – ахарцқәагы,
Хом, иагыажәзом.

Стәыла хәыч ашьхақәа,
Ргәаца стахәхәоуп.
Уа ацыхқәа, ашьыжьқәа,
Бжыла силахәоуп.

Ицәажәоит ахахәқәагы,
Рхьаақәа чханы.
Сгәахәагы сгәахәагы,
Еицнаргоит акны.

Ауарбақәа мцәыжәоала,
Уа ажәәан ршәоит.
Азыхьқәагы ацсышәала,
Ахацашәа рхәоит.

Уака – уаоытәыюса
Ихьымсыц цшақәак...
Шәышықәса, зкышықәса
Еикәсызтуа хацқәак...

Шьанца хәыч бла цыр-цыр,
Ашәт, ашьырхын.

Уа амапәыс – апыр-пыр,
Уа ахьча иеырпын.

Уа ацәымш хьызнагагы,
Илакәқәа нцәазом.
Аилага-ахагагы,
Шьац иркыцзом.

...Шьацкыа хәашьзом.

АЦӘЫКӘБАРҚӘА

Иахантәарак, иахантәарак цәап-цәап хәа,
Иахантәарак, иахантәарак кәап-кәап хәа,
Ацәыкәбар сыхымхәыцқәа, ацәыкәбарқәа,
Ацәыкәбарқәа ахыласқәа, ацәыкәбарқәа...

Ацта хәашьқәа рылабжышқәа, ркәапқәа, –
Амцәыжәәақәа зқәашьмыз акацкацқәа...

Игарашәам, ихәрашәазам урт ирхәо,
– Дарбану уа изыхәо, изымцаныхәо?
Хьаақәак идьркараз агәкәа ршатом,
Сыгәатсеирагь сеикәтәарагь рызгәатом.

Ацәыкәбарқәа – иеышәшәаз ахартқәа.
Ақәаршыоқәа – ирыцәыжәжәаз ркалтқәа.

Исыкәыххоит сара ажәәан хьантахазшәа,
Исыцаххоит сара адгьылгы хәычхазшәа.
Адыдқәа уажәы-уажә сеахысуеит,
Уака сгәәан хәыцрақәак мацәысуеит.

Изылшарыдашь зымчымхара атазра?
Сацбал мыжда аеацәахуамашь саацра?

Ацәыкәбарқәа сыхыцоит, ацәыкәбарқәа,
Зегы рзеицшы ирхыргоит ацәыкәбарқәа.

Ишцәыкәбарқәоу ззымдырзо ацәыкәбарқәа,
Ацәыкәбарқәа – бжъара зқәым ае-кәарқәа...

Иахантәарак, иахьантәарак цәац-цәац хәа,
Иахантәарак, иахьантәарак кәац-кәац хәа...

...Ацсабара дагәахар хәа сшәоит.

* * *

Ацша слымха итахәытхәытца,
Сзамәақәа агәзуеит.
Нас ажъа сицш агәы хытхытца,
Хара асарзуеит.

Ғымт исцылоит еырлас-еырлас,
Шәахәақәакгы.
Ғырба-еырба ицеит инас,
Цъара еқәакгы.

Исеатәоит уа қәышра шанак,
Ашәа хымкәа.
Са сышьтырхуеит хәыцра хаарак,
Ажәәахырқәа.

..Шарцаз кәыркәа!

* * *

Иарцәгыгәышьеит, иарцәгыеит ацша ацан,
Абыцъ әежкәа ргәы ацдақәа цыцәцәоит.
Акыр цусит, – ацарақәаггы аацсан,
Рапәақәа ирәыпрааз харахоит.

...Исеацсоит ихиааланы абыцъқәа,
Сыәуа срышьтоуп изыз абыжкәа.

* * *

Асаанахт гәылшпапк аашәышәны,
Аганахь сеитамцеит сшәаны.
Сахәа ацыргы-мца асашәны,
Инышьтасцт исыжәлаз шьаршәны.

Адыдкәа гәгәалаза ихәны,
Ицәыркәеит са сгәыхра ртахны.
Рыгәшәа-мышә хәаны, ижъжъаны,
Инаусыжът рыцсы дыршәаны.

Дагон лара шоурак дбылны,
Итрысит сшахаәуаз баны,
Аха ишыәуаз аса сахзаны,
Ахш лзаазгеит ихәаны.

Абаспәа, схааны-сапаны,
Сануп адунси ду спаны.
Сыгәтыхақәа згоит икәшәаны,
Сгәытрақәа схәоит ашәаны.

* * *

Ашәацшь мраташәара,
Иаусит макара.
Уа сеидру изыркара?
Ғнатзом акәара.

Лабжышқәоуп сзырхәыщыз,–
Ицоуп, ицацәоуп.
Ба быблақәа ирхыщыз,
Сгәәсы ихьантәацәоуп.

Бипсахма, бынижма? –
Еилкаам зеггы ртак.
Еицырцын анышькәа,
Иркәоит цәкәырмақәак.

Ех, уа адыд ихысыз,
 Атәы дасакуп.
 Санбықәлаз исысыз,
 Уажәгы ашьтақәа снуп.

Сабацо – уи сьбар ауп,
 Ба бьбаргы хазны. –
 Урт лацхақәоуп, бьбаруп,
 Гәырәа-шәоуп сазны.

Сыһныцит са сқәацәажә,
 Иазымхәазт сыгәшәа.
 Баангыл бара сахкәажә,
 Баанғас, сыхкәыршәа.

Гәыжьжәгак набасхәап,
 Уа шәтык набсыркып.
 Ба быхәрақәа ғасхәап,
 Са схәақәа быблып.

АГӘЫҘРА

Ихароуп, ихарацәацәкьоуп,
 Арахь самоуп сеибаркны.
 Уамашәацәкья агәыҘра шацәкьоуп,
 Ацкәа хацьалкәа реакны.

Амра сицшуп иара акала,
 Усоуп, ус, ацхара ашоит.
 Иаланарбоит уара угәала,
 Хәлоит, ишоит, уара уеикәшоит.

Егъурым нас, инаскягаз,
 Жьыхәта ашом уи лахь иацшны.
 Дхагаз, дрыцхаз, ма дагыцағыз –
 Иабоит ан леицш зегь сицшны.

Азәгы игәситом хьаак ишацоу,
 Иацәахгәышьоит зегь маза.
 Ех, агәыҘра кәыба итамзо,
 Хык иазымгазо зынза.

...Суехьынца!

* * *

Ажәәан ғырхасусит, хаз асцә кацсоит,
 Ацынца аачыхәчыхәын, ацша моас еимсоит.
 Алоак аесыдцаны иазызыроусит сгәы,
 Цхарак агәыцахәхәа ицәоуп сыцгәы.

Схышәкәа асырkit, аха сыхәрақәа аартуп,
 Сыхәрақәа хәыцрала, гәалала итәуп.
 Шьта кәицкәак зқәашьым – ицсыз ауахта,
 Ихьшәашәаза исыхәацшусит сан луанца.

* * *

Азыз сицш исылакшоит уажә ацша цәыцәза,
 Ацтақәагы рцәуара рзыццәахуам бзынцьк.
 Уа зца рыцха зқәашьымхаз амшә сицш изацәза,
 Нак ахаора анаәсахьынтә аблақәа тааза.
 Алабжышкәа асыкьасо исыхәацшусит хаҳәык.

* * *

Шьта асабацәахри ацша
 Абжы ацәылкьсит бнак иахылан.
 Храк иағалан абжы ағысит,
 Абжы хыөлеит азы ихылан,
 Аҳацы италан абжы тыөит.
 ...Шьта асабацәахри ацша?

* * *

Сыцәар стахшәа-истахымшәа,
 Хәыцрақәак срылоуп.

Апых сахушәа-сахымшәа,
Хьаацәгьақәак сымоуп.

Ацъаз пәцәа, зыбз зығешәаз сицш,
Ецәа хьшәашәак кнахауп.
Абааш сибашьрала идырбгаз сицш,
Сгәыцтрақәа силахауп.

..Агәыргьара гәнахауп.

* * *

Заза хьыбла... нас ашәшьы,
Цлак иеашәтуеит цыск абжьы.
Ахәрыбгьыц сицш ашәа хәшәуп,
Амшац кәтагь сицш амза шәуп.

Икам гәамцрагь – гәырәагьы,
Кылзыор-кылцшыә ацшагьы.
Уа хьацшыа мазак аартуп,
Ҷагәқәа реицш насыцла итәуп.

Ацәкәырц карақәа сикәацсоит,
Еигу-сицу рыцхьазоит.
Жәак мыцхәуп, блақәак мшуп,
Асцә Ҷымтазакәа иахзыцшуп.

Ушьта аоныкагь хаццакрым,
Ҷашьта ихыларгь харбарым.
Сықәра мөасит, Ҷарак сатәуп,
Ҷқәыцшра цхарак ала ицтуп.

* * *

Ихәгәышьоуп, ихәуп,
Хәрашәак азызхәода?
Зык атахуп,
Кәармак иаҶзырхәода?

Инақәыцсогь суп,
Уапак нашәызцода?
Ацша ахраҶ ицсуп,
Зыхәхәабжь нхызцода?

* * *

Апых лашә сацлашәхеит.
Лашарак зыцсоузеи...
Зыблақәа зцәызыз ххәыц-зыцуа хайдтәалоуп.
Ашьапы зацәқәа роума,
Зымцәыжәабыжь гозеи?
Накза инаскьаган, акьиутқәа акы ргәалоуп.
Ахьчала карахсит,
Гыгшәыг фәык аҶасма?
Хәыцтрак сиқәыхьшәашәа сгәаца икынхалоуп.
Ишшац сицш ишма,
Мамзар акры сиҶасма?
Зыблақәа зцәызыз ххәыц-зыцуа хайдтәалоуп.

* * *

Арәашқәа леиусит ихькьаса,
Ахрақәа рзамәақәа соуп.
Азынра асаркьа сицш икәыбаса,
Амәасцәа рыкәа иҶацсоуп.

Ацша ласқәа – икарамхо асыцшышәқәа,
Цхарак ршоит, урзыцшишь!
Сгәалақәа мөасит иньцашәкәа,
Ухәрақәа уныцзаргьы, сишь!

Ашьхыцқәа силысуеит реыларкәны,
Сцыс хәыч аккақәа ишәахәоит.
Ашәтқәеи абгьыцқәеи сыерылакны,
Қәыцшрак жьырзушәа снахәоит.

АДЫД

Уа гәынамза, аха сырцагъа,
Гәыхәтәынамза, аха сырхага,
Иарбан, дарбан зышьта ихылаз,
Зышьта аңызыз уи ахылас?

Акгы азымгеит иагәацхазхәа,
Акгы убартам иатынхаз хәа.
Уажә итынчхсит иара ахала,
Зегъ машәырда, зегъ лыцхала...

Ацта снахан, ажәәан хыстуеит,
Адыд, адыд, – наштыасыстуеит:
– Уабакылаз, сырцаа-мырцаа,
Ғырхас-сырба, нымха-хымцаа?

– Сгәала хыцны инкаҗәанза,
Сузыцшаауам, саадыдаанза.

* * *

Ацлахь мац-мац амырхәагақәа ааскьон,
Еицалон ашәһыра.
Ацсаатә сибаркаран рыбжы хаакәа рзон
Кашырран, кашырра...

Азыхь зацәык шлеиц алакара тыртәаа,
Иаауан ахьхәа-хьхәхәа.
Амаалықь сипхьон уи амца снатәа,
Азаза нацхәхәа.

Рызхәыцра сҗахыцәкамызт аибашьреи ацсреи,
Сқәыцснычхар сеиҗашлон.
Гәтыхак неимахдон азыхьи сареи,
Цыцқьак еицахшон.

...Ахәрашәа еицаххәон.

* * *

Анака-арака хыгцацырқәак,
Ршәыга цшзақәа ргәыцахәхәа!
Ашәа ззымхәазо багырқәак,
Уашәақәак нарыцахәа!

Цшалас насуеит имыцхәымкәа,
Уаацсазаргы укарамхан.
Акы ухымкәа, иугәыцхәымкәа,
Хәыцра хышәашәак уаламхан.

Даса мацк угәыгра неиоцах!
Уқәсызтыз цьанат лапоуп!
Хәдакәырпоушәа ашәацшь асеицых,
Ашьыжь ахәда иакәырпоуп!

ЦЫХЬЕИ УАЖӘИ

Ус акәгәышьпоуп, ус акәгәышьпоуп,
Баша хашьтоуп, ғыцк иизом.
Цыхьа еицш ажәәан мазагәышьпоуп,
Аца акынза уаә доазом.

Анкьа иныкәон зегъ ресилых,
Хара хесилаххәсит – уи ак...
Уаха иахзымхәыцт харгы есирак,
Уаха хзымнаскьеит рацәак.

Рықәра иацан, акы неимаркуан,
Ус ауп хшааиуа иахьагы?
Абцар шьтыхуа, рхәаакәа таркуан,
Уажә хәицәоупеи иахагы.

Хьаа рҗахымызт, цсра рҗахымызт,
Шьта харнышәама? – сҗауеит.
Рыгәқәа тәымызт, рыцқәа тәымызт,
Хәицагычуа ус хәауеит.

Ус акәгәышыоуп, ус акәгәышыоуп,
 Хцагъа шышпрақәа иңәазом.
 Изышуа з-кәармак дашьтагәышыоуп,
 Тәи-млашыи цыарак сыхъзом.

Ғыц ииусит, итәыхоит амза,
 Амра гылоит, инташоит.
 Са сзызхәыцуа, сагъзыргәамцуа;
 Шьта адгъыл халамзархәа сшәоит.

* * *

Спыс иацәа рыцха змыртынчуа акы азцәырцт,
 Ашәақәа абакоу, иазгәамтақәа иацәызт.

Апхын иаагылом махәыщцхьаза сымдоит,
 Тагалан избозар хәа ана-ара инатәоит.

Азын ас-цырақәеи ацшеи ирызцаауа,
 Ацтақәа ирылала ицоит ицшаауа.

Спыс иацәа, уааи сара сахъ, уаацацәоуп,
 Уашәа ахьуцәызыз аацнык ацсра асоуп.

* * *

Ацша ақәа ацсакәоит, ақәа ацша арбаазоит,
 Изеилымцуа еилоуп.
 Са сгәы зегъ алазоит, са сгәы зегъ аразоит,
 Сымала стәоуп.

Ацтақәа караха, ицшуп рыхқәа рхәыщраны,
 Блала ишпышыуеит.
 Амацәыс абызқәа амцақәа рықәцаны,
 Ахы сыхьнашыуеит.

* * *

Сшәацшыуп, сара ашыжь сашәацшыуп,
 Шьхатәыла кәымжә-ацшыны сашәуп.

Ажәәан саныхәоуп, сажәабжьуп,
 Азиас сыцха-кацшыны схуп.

Ицшуп цыоук уажәада срымбацшәа,
 Смацәысым, сымцам, шәызбылзом.
 Схәылц-шәацшыны саацәырцыргыи насшәа,
 Ижәдыруз, ааигәа амш цәгъахазом.

* * *

Амоа дныкәылт арцыс атрыгә-трыгәхәа,
 Имыцхәымкәа ахьырхьыр хәа азыхъ быжь гоит.
 Ан лышәәан-шыап длырцәоит адрыгә-дрыгәхәа,
 Ахьу-хьухәа ааигәаза алуқәа лагоит.

Цыс иацәакгыи ашәа наоусит акыр-кырхәа,
 Ахыр-хырхәа қәак аенықәнакәоит аеша.
 Иаб днесаҷчоит амаалықъ хәыц акәыр-кәырхәа,
 Ахәыр-хәырхәа абахча интахәмарусит ацша.

Амацуарқәа абга нарцоит апық-цықхәа,
 Асыгә-сыгәхәа илаба нарсуа азә дааигәахоит.
 Абна инылкәоит хысбыжьқәакгыи апық-цықхәа,
 Аки-кихәа арбағъ гәырғьаны акы ахәоит.

Лымхара дындәылцын ачыгә-чыгәхәа,
 Тацак дташәтусит адәыкрын сицш амзырха.
 Ө-аапынрак игәыцак ачық-чықхәа,
 Уака ақәацаә лыцшәма еилихусит азахәа.

* * *

Быччабжь хьыцәәаны,
 Слымхақәа ианыртаә,
 Сгәы сицш ицызәзәаны,
 Сықәнакит ацаә.

Бышықәсқәа-цхынроуп,
 Брыцасырбо бцоит.

Схэыщрақәа хароуп,
Сгэыцрақәа быхъзоит.

Саргъы сқэыщра ус,
Иаанхазозшәа збон.
Иакэыршо снацэкьыс,
Цстазаарак згон.

Насшәа зегъ еиҥаст,
Сымза ҕа мҥахсит.
Цша хышәашәак нассаест,
Ҥаи, абаа хьҥахсит.

Быччабжықәа анаао,
Сыкан сыхәцәаны.
Сыхықәтәалоуп аҥао,
Сгэы еицш иҥызәзәаны.

Бышықәсқәа – цхынроуп,
Брыҥаеырбо бцоит.
Схэыщрақәа хароуп,
Сашәақәа быхъзоит.

АКӘАРАҒЫ

Ачнышқәа сырбоит,
Изыцсоузеи мшында?
Лыблақәа еиқәыцсоит,
Ацәкэырц даадмырцшында!..

Срышьтоуп шәахәақәак,
Акакач данҕыхо.
Снахыщсуеит ҕарак.
Сыхәрақәа инарҕыхо...

Гароуп акәара,
Ацслымз – цәарта татоуп.

Апстхәақәа хара,
Цлақәңәақәак ргәартоуп.

Цшакгъы уназыцши!
Иавҥахәмаруеит леилақь.
Иабыргәузеи уи,
Имыцхәым иахнеилақь.

Цхыз дылбар хәа спәоит,
Қәыцшзак – лгәы иазымхо.
Гәыцрақәак ськәшәоит,
Акакач данҕыхо.

* * *

Амш зегъ зхэыщыртоу хацала снацгәароуп,
Усоуп, акы хәуп, ҕакы хәасуп.
Цла назак садгылоуп, цла назак схацгылоуп,
Настәи аамтак хазыцшуп.

Цыс иапәак уацшәахәо, гәы-цшқакгъы уацбылроуп,
Умәаҕ наунагза уеных!
...Цла назак садгылоуп, цла назак схацгылоуп,
Адгъыл ҳакгәышьоуп хашьтых!

АРҪАШИ САРЕИ

Иара ахала ашәақәак ахәоит,
Иара ахала иаҥахәхәо синнакьоит.
Икәашоит ахала ишьацәхыртәны.

Сара схала иара ахықәаҕ стәоуп,
Ашьапқәа ирыцкьо аҥыцхықәа сәацсоуп,
Хазы абжыы хаа сшоуп иркыақьаны.

* * *

Ажыргәыцқәа еицшым,
Изаазаз – жьымжәак.

Дара акәицқәагъ шым,
Инеицшны алушәак.

Цәкәырцақәак аатрыст,
Рааишьа хаз-хазуп.
Ө-цәыкәбарк наухыст,
Акы иаха иласуп.

Шәахәащәак збоит,
Еицырхәогы акуп.
Азәы ибжы уарбоит,
Азәы итәы цәаакуп.

Аапынрак сацылт,
Ғаапынрак сархәыцт.
Аапынрак сынхылт,
Ғаапынрак сызхыцт.

Цьоук аиха еицш ихоит,
Цьоук лассы иажәзом.
Ғаицшымра хтынхоит,
Ғаицшра калазом.

АДӘЫЦСШӘАҚӘА

Адәыцсшәақәа агәқәа ирыхшазом,
Абз ауп адәыцсшәақәа рирта.
Ацсаатә реицш уреихсны иузшьзом,
Иабакоу рыцсыртақәа, ржырта?..

Ицоит, дара цоит ипланы,—
Асар хәашьқәа адгьыл иахыцәоит.
Мцыла идырчоит цьоук жьаны,
Цьоук гарада игараца идырцәоит.

Адәыцсшәақәа бәак злазам,
Аха гәташьа змам аламала.

Стацшгәышьоит ацеиць зы зтазам,
Кәац-кәацла интацәоит сара сгәала.

Избоит, цьара еишәак иахатәоуп,
Игәыбзыцгуа, удырбзоит удырхәыцуеит.
Уаахьяцшыр цьара аптақәа иртоуп,
Аханқәа ирыонала-рыоныцуеит.

Игәампусит, иуґаччоит ґазны,
Ууґқәа анманшәалам, ианыцәгьам.
Мьшкызны саныкамло аены,
Ғахык иеицш сырцәуар стахыцәкьам.

Адәыцсшәақәа – хьзык зразкым,
Фырхацак дызхымшац атәыла еицш.
Иашак змыхьчац, иагьазкым,
Ғахьнеилак иахґагьежбуа ацина еицш.

...Моахәастак зыцсоузеи шәызным...

АКЫЗҚӘА

Ажәәан асы аәусит,
Ацша ықәсуеит ахәызқәа.
Акызқәа рыбжы аәәусит,
Еиқәсыртусит акызқәа.

Уа ачыхьқәа нацхьацо,
Адәхәыцшқәа шәырхысны,
Шәабацо, шәабацо,
Са сыхәра шәнахысны?

Шәзышьтада, ипшәыцшыда,
Ма шәәызцәак тахама?
Урт ацшзақәа рыда,
Шәа шәыжәәан тшәахама?

Уи ауп саргы исыхьыз,
Акырынтә суазырхьейт.
Ех, сычхара иныхыз,
Нас амџан исзымхейт.

Сыцхызкәарс – агәала,
Саафыхар – ахтысқәа.
Ицоит уажә еишьталан,
Исхьпрааны акызқәа.

Нацшыхақәшәа игылоу,
Даргы-саргь хизгәатом.
Ахьшәахәа ирылоу,
Иарыхьтшыыз дишатом.

Са сныхәацхьыз ала,
Аныхәафгь сыхықәхәойт:
«Уа цәызда лыцхала!»
Ирхылацшхәу сихәойт.

...Уарталқәак рымпыцак,
(Рыбжы сдырхагәышьойт).
Акызқәа ццакы-ццак,
Ицоит, ицагәышьойт.

* * *

Амра сҳазырта иҗазойт,
Амза схьртәагала иртәоуп.
Амш зыгмацәазла исразойт,
Апыхқәа сшыба иҗатәоуп.

Ажәџан скәабоит сызхара,
Сыбла апәахәа ахыгзаны.
Сзустада, сзусташь сара? –
Схәыцуейт дунейк агәтаны.

* * *

Цьоук сныхәаҗа харгалт,
Ухацацәкьоуп, – рхәейт.
Ражәа тацәкәа иҗаргалт,
Иаханы сдырехәейт.

Аха уа саанымгылт,
Сдәықәылт саҗара.
Уака апәақ насцыргалт,
Сагынхейт убра.

* * *

Доусы рхәақәа хаз-хазын,
Саргы уака – схала...
Аха ацшалас ааласын,
Инасәахәмарт хаала.

Изынбыжыыз сгәала шыын,
Бапа схәыцра сцәақәзит.
Ацша азамәақәа аасшышыын,
Есикәырша хайбагәзит.

* * *

Исызтада гәыцрак сандәыкәлоз,
Ма зыцкыак санахәаггы цәыцак?..
Амџан ахыцшыпәкәа ансықәшәоз.
Хәрашәакгы ссызхәада иныцак?

Абар, уажә цьоук цәырцит «сыззымхо»,
Ихасцом урт сызбахә неихархаргь.
Иуеиҗу еазә дыкам уанрыхәо,
Уаацсазар узхыда, укнархаргь.

Стацшуйт сара сгәыгра цаула,
Сычхара ахытыстогь уи ацоуп.
Ублақәа схыз, Ацсынтәыла!
Аиаша – гәырәа хьанҗа соцоуп.

* * *

Акарма ацла ахалара иасуи,
Асаргәгәоит, асарцаулоит дацла.
Ааигәа-сигәа бна ыкам, итацәуи,
Игәыргәагәышьоит сзацәхарым хәа ацла,

Акарма акәшоит, мац-мац асырххо,
Шьта ацла иалшом, абацкәацкәагә ахьусит.
Иабагәышьоит амчкәа шкәадахо,
Ишьтнахыз агәалакәа асанархьусит.

Уахь, апсаатә иазнеиуазгьы ирыцхоит,
Ацла иаазаз, ацла танархоит.

УХӘАН-СХӘАНҚӘА

Цьоук реыцкәа, цьоук рханкәа,
Цьоук ргәыцра, рыцсата.
...Ухәан-схәанкәа, ухәан-схәанкәа,
Цьоук рыцстазаара ахата.

Унарылсишь, ацбармыкәа,
Зхада акы иашьтам азәырыбы.
Цсракаә – аб дахьтәоу ихы икәаә,
Улымха кьдцан уаазырыбы:

«Уи ацина ани дихәазаап,
Ус, асар егәа карцап.
Лан иансылылкаа дыхәхәазаап,
Ицәа лашьцәа идыркацап».

«Акацкәыр сицш, – бзиа збаша,
Акыр цусит, – дара силацоуп.
Баша дхарымгалсит, баша.
Сгәыла ианшьа диахәшьацоуп».

Цсоу инаваршәны Егрынза,
Ацкәыриц шьтыцусит, илакәусит.

Шьынца-кьынца, шьынца-кьынца,
Ухәан-схәанкәа цоит, иааусит.

«Унан, икалаз шәахама?!
Амитә рымоуп рыххатәыс.
Зегьы аацәыцыттеит аргама,
«Еазәы дицын иара ицхәыс».

«Агәра га сара ианбасхәа,
Сара исазхәаз игәра гоуп.
Зегь неиеажьны абас-абас хәа,
Ацсны далцаны дкацоуп».

«Хәи, дабоутаху диашьоуп хәа,
Иихәои икаицои еикәшәазом.
Аазалейцар са стәоуп хәа,
Еихак алимхыр иузом».

Зны харзывасусит аганкәа,
Зны акаҳуажәыртаә хәикәшәоит.
Ухәан-схәанкәа, ухәан-схәанкәа...
Амра гьлоит, инташәоит.

«Апост хәа ихалагылоу,
Зынза ашьтәыцкәа – игәра шөымган.
Маза ишитихьаз жәдыроу,
Хәзлаиааиз «Ураган?»»

«Ихала ифсит хәоу уи арыцха?
Егьигь ишьта дырхәхьсит.
Ааигәа дныцаркусит акәыцха,
Ашьамтлахәкәа дырхихьсит».

«Хәиҳабы хәа акыр дацсазаап,
Баша изаххәон «акәада».
Дигәацхан, иашьас дкаицазаап,
Аурыс дузакәа рхада».

...Амџа, амшын, абаҳча, адәкьанқәа,
Уахцалак ипахәза итәуп.
Ухәан-схәанқәа, ухәан-схәанқәа,
Цьара ихәкәуп, цяа ихәхчнуп.

Зызбахә халамцәажәо инхада?
Крахамфаргыь қяфла хчоит.
Зегь аадырусит ха ххатәы ада,
Азәы дышьтаххусит, азә дхарцьоит.

Уаха рылшом ахра шәыгәкәа,
Ицьысысуеит ицәырханы.
Рыхқәа тахкьан агыгшәыгқәа,
Нак ибналоит сиханы.

Уа ашәәкәа иркәапт ацьыгьы,
Арџаш гәамцын, имџахьцт.
Бырги-қәыцши, хацагь-цхәысгьы,
Икоу-икам зегь рхәыцт.

...Цьоук рцашьа, раашьа, рцанқәа...
Ёа цьоук рыгагакәа хшәоит.
Ухәан-схәанқәа, ухәан-схәанқәа,
Стәыла сцәырхәаеыр хәа спәоит.

* * *

Ацәыкәбарқәа амахәкәа ирхьыцәцәо,
Рыцқәа рхьцуеит апслымзраә – иахьратәам.
Насыцдароуп хашькәсқәа ахьынцәо,
Иразкуп ханцәамтақәа ахьахбартам.
Изакәызсеи ас сицш сзырхәәцәо?
Акы сартәазаргь сеидрума иахьыстәартам.
Бжыцәгьак сышьтоуп сымџақәа сихьыцәцәо,
Иразкуп са сгәынқьбжы ахьшәахартам.

* * *

Ажәџан агәагь аума,
Адыд алша?

Ахы ахьуама, агәы ахьуама?
Игәамцуеит ацша.

Схәыцрақәа сылахәны,
Срылахәны стәоуп.
Цхы-лашә сиқәыблахәны,
Еиқәсақәа ишьтоуп.

Гәыцрақәак сзымшакәа,
Хьаақәак сдырхсит.
Мшы лаша – цыс шкәакәа,
Ахьцра хьшәахсит.

* * *

Ашьац аагага ацстхәәкәа хьшышы,
Амп агәы иақәшәо!
Изахахьада азақәа рыбжы,
Ас икәба-кәшәо?!

Ахьта шьтоуп асы сицш ишьаханы,
Шьта изгылом.
Ашәтқәа цәырцуеит икоу раханы,
Иузынкьылом.

Аиацәара ауп изкәадыруа ахәкәа,
Имыццакзакәа.
Ажәџан хыхьынтә иаршәуеит ахәқәа,
Ихамбазакәа.

Изцахьада аацын ампахьшы –
Ацшакәанда?
Са сгәы итыџуа ашәәкәа неицшы,
Изахахьада?

...Изахахьада азақәа рыбжы,
Ас иахьада?

* * *

Қөыцшран исгәашьамхыз,
Саапынра шанаха!..
Исқәашьыз исқәашьымхаз,
Назгон сидараха.

Кыргы сушатахьейт,
Саамта, сак сытақәа!
Сышықәскәа шәартахейт,
Сапәа сааугәытақәа!

* * *

Угәыла доашьоуп, ииуа-иихәо зегь аархәуп,
Шьта уиапыза!
Кәрышьқәак иртан, шьта зегь рыла дыбзахәуп,
Иацы уыза!

Ишья днаґрысын тыци мали рыла дтәуп,
Уашья иакәзар.
Зны дызнызбоз, уажә диззатәусейт, дынцәахәуп,
Ус ихақзар...

Жьыхәта-жьыхәта сыдгыл атира иаеуп,
Иззынхода?
Анацьалбейт, хазхәышәтәышпаз зегь хәышәтәтәуп,
Хайқәзырхода?

2006

* * *

Хьаа-лашәык хьшәашәаза сгәы аґанза икылнацәоит,
Ихәашьыз цыха-зык алабжыш сыхәлацәоит.

Тәартам, иаггылартам амцқәаггы аиашаггы,
Ғыхарам ацәкәырцқәа рцашьяггы-раашьяггы.

Ашьхақәа ирыхәлацәо цшаласым, цшатлакәым,
Адгыл ду уакәшарггы гәыґрақәак хацыркым.

Ажәәан икыдхалейт амза-ға хәлацсаза,
Ех, сара ацсылаца, ех, агәыхәтәы намза.

Ихәашьыз цыха-зык алабжыш сыхәлацәоит,
Хьаа лашәык хьшәашәаза сгәы аґанза икылнацәоит.

* * *

Ахьышәахәа ашәтыцқәси амахәқәси ирықәлашәоит,
Иарбарц атахуп, зегь арба...
Решьтырхын уарбақәак сгыланы срытацшусейт,
Хәлацшқәа анбейкәшәоишь, иаба?..

Мац-мац асартынчусейт ацшалас хәацәы-хәацәо,
Акгы ыкам шьта ацсызкқәа зыцәшәо.
Ацсызқәа нейлысусейт абар, имлакы-млацәо,
Ссидрума ацәгәырқәа ирәашәо?..

Ацнышқәа мцасусейт силаланы, ихиааланы,
Ажәла еицш икьоит ахәмырша.
Издыруада уа зәацахәы зынасыц иаланы,
Инацызцо мацзак зылша?..

Абчарах ахра даеууп хазы иейнкынцо,
Шьхатәыла ицхьазоит нцәахәыс.
Ажәеицшь дызлачаз аеууп иабцьар ахьыназо,
Изалхузеишь уи сацахәыс?

Хима хара зегь наунагза акы амдырраз?
Ихашьтоуп зцаарашәк хәацәо:
Иабакоу? Ишцакалей? Икалей? Дарбаныз? –
Артқәа анынцәо ауп ханынцәо.

* * *

Баацәырцит апара быеналак,
Бызбартоу, ибызхәыцуа са соуп.
Бацоуп ибышьтымхуа гәалак,
Бызацәра бгәы ацкыыс иаацоуп.

Ирыххоуп бара бхэыцрақәа ахыц еицш,
Ибхыкьасо икыдцөоит ақәа.
Ах, шыри, срыбжьазысуа ацсыз еицш,
Срыбжьандаз бгэыхәцқәа.

* * *

Ацша гөамцны иасуеит уаха апыршө,
Обыстаа мзышпәк ишыта хөашьқәа ирхыума?
Ацәыкәбарқәа адхоит сыоны ахышпө,
Исыцгәырөар, исыццәуар ртахыума?

Сгәыцрақәа ахьацшыа еицш инеихашөоит,
Зхала инхаз аныда, абыда, ешыада.
Сзамөа аацсақәа сылабжьышқәа ржәусит,
Рада гөышыа саагәышыоуп, рада...

* * *

Азы еилашуан.
Илашон уа сқьаласы акәачаб.
Амцабз лакбылакьуа исәашуан,
Ацхыз иалан саацраә ауадаб.
Азы еилашуан.
Уи ацсы хаа сгөыдтәалон кәац-кәац.
Азара ткөыцәаа амза-са лацшуан.
Итацәуан иазгәамтазакәа сқәаб.
...Азы еилашуан.

ЖЬАШӘАРААН

Са смацуар ацыхәа еицш,
Амацәқәа цысуеит.
Абыцъ өеижьқәа ацысхә еицш,
Икараха икацсоит.

Иацазеит ажьа ашыта,
Асахьазазгы дыр.

Сла уи баша ишашьтаз,
Иаацсацәсит акыр.

Цсцхәа ласык шыхацамөа еицш,
Ахәаеы инашьтуп.
Ажәоан сара сзамөа еицш,
Ахы-аеы кычуп.

...Ацша сыхәда ихшыуп,

* * *

Издыруада ацша хышөашөа агәала,
Цсгарак азыкамлеит, цсгарак...
Алахәа еицш ицатәоуп сқьала,
Амцәыжәөақәа еицнахын лашьцарак.

Икарахаз ацых сикәылашө,
Цсыртас ишытырхит абгьышқәа.
Исылақшоит ахәа еицш уажөы-уажө,
Амацәыс амца шыапхышқәа.

...Иеырхасуеит акәицқәа.

* * *

Гөыцрақәак сынрыжьхьан усгы,
Уажө еа хьаақәак сизыкәкәоит.
Сара сусгы, цьоук русгы,
Ацәыкәбар еицш сыцдыркәкәоит.

Уара ухарей еазөы ихарей,
Жәоан азыхәан зегьы аоуп.
Анацәалбеит өари-кәарей,
Ашәи-қашыи реицш сиоуп.

Азөгьы дцөырцуам сызтаху хәа,
Схала сыхәрақәа ешышыуеит.

Адыд цхарсны ахыу-хыухәа,
Сапта иакәшо сла цацшьоит.

* * *

Ацша ласқәа гәацха-гәацха,
Бзамәақәа рыгәзуеит.
Епәа цшзақәа кацха-кацха,
Быкәаә исасуеит.

«Схәычумшьан, снаудтәалан,
Убла сныртацшып.
Ахышпәахәа еицш снаугәыдтәалан,
Уаацын хынсырхәып».

Лапа-лапа баасгәыцаскыр,
Иашаны ссахоит.
Аха усқан бысцәызытыр,
Бызымцшаар хәа спәоит.

АЦСЫЗКЦӘА

Сзыцәазом, сзыцәазом, сзыцәа...
Амза лацәкәуеит иаалацшып.
Рыката тарцоит ацсызкцәа,
Акалашәа итынчуп амшын.

Цасым арака ушәышпәыргы,
Мыцхәыпцәкәа абжы ардурагь калом.
Иуатәашьоу мацшьо уашшыргы,
Җаит уи рацәак игәацхом.

Апыхи ацәкәырцкәси агәыцак,
Ажәәқәа инарцоит анышь.
Ацсызкцәа акы сибырхәоит иныцак,
Сажәәқәа моасуеит сааныжь.

Цыхьанатә ус ирбахьаназ,
Цьоук зааны акәара-мәқәа дырхиоит.

Амцагь неифаркуеит ушьтаназ,
Ашамтаз хьтахаргьы калоит.

Цсаатәцас икьбалахсит сыцәа,
Асцә мац-мац иагахсит.
Рыката иахоит ацсызкцәа,
Сыхьтәы цсыз амшынгә иазынхсит.

...Сзацәхсит.

КӘАЦ, КӘАЦ...

Ашәт, ашьацқәа, амра ицәырцыз,
Цагьа-цагьа зегь сырбоит.
Арәаш апәа хаақәа ихьпыз,
Ацша алымхақәа иртацәоит.

* * *

Дхамандаз, дхацындаз ззырхәоз дыцсит,
Шәицхьыз зкәырцаз ахаца деиқәхсит.
Цсы разык шкәакәаза ихәыхәханы ицрит,
Еиқәхаз дзеигәыргьоз ица зацә дматхсит.

* * *

Зегь хайцшызаап...
Жәәан цаула еицш, сара сыблақәагь иацәоуп,
Ага хахәкәси ашьха хахәкәсигь еиқәлацәоуп.
Зегь хайцизаап.

* * *

Аеы хшьа алоуп, изахзари, хақхом,
Ғыда ихацхо рацәахап.
Аеы-нади мап, акамчы агхом,
Аегьла иагьацакьом, мап.

* * *

Ғымтзақәа сеиқәызыор сизыцшуан,
Ухацоуп, ас еицш амхәыцрақәа удкыла!..
Хапыц зацәык ыцызхыз дапшуан,
Зынза хапыц зыцагылам дидгыла

* * *

Скама уааха смота хәыч, умшәан,
Еиқәхархап, игәнахауп.
Ацша азарцәи ахәда иахашәан,
Ицакьцакьуа икнахауп.

* * *

Азә дсышьтан, азә дсыцын, еазә сацхьака дцон,
Ацыхқәа рнаосан мышқәак хацхьазон.
Уажә хәык ашка ххалан, сзыхьаз сызхазом,
Исышьтаз, исыцыз, цхьа ицозгы збазом.

* * *

Ацых хьшәашәа ашьхақәа инарәзын,
Алашара гарцт агара еицш сымзырха.
Хьышәахәақәак сзамоақәа инарәгәзын,
Смотацәа реицш спшамхы инықәтәеит иаапсаха.

* * *

Нак-аак сидеырбалоит ахәқәа,
Ароаш ахцәышлақәа ацоит.
Ашьыжь азаза ахьыкәкәа,
Сымца иеҳәагыла асарбоит.

* * *

Ачныш агәисыбжь амшын иныхтәаланы,
Инацалсит ажәоан цамцамра.
Рацәак харацәамкәа, аха азиас ихтәаланы,
Акәата еицш асакәабоит амра.

* * *

Рқьышәқәа ахьышәахәа нагәзуеит,
Илбааны.

Ашәтқәа рзамоақәа кацшьхоит,
Ицхашьаны.

* * *

Ашьхарахьтә ахьтақәа еышәала,
Заацәаны иркьсит рхьцша.
Ажь лбаасышьтуеит амцәышә ала,
Амцәышә ала ихәнызгоит ацша.

* * *

Скәицқәагь ыцәсит, саргы сыцәсит,
Цхьызқәак сқалаә исасит.
Са санҕыха, скәицқәа мҕыхсит,
Скәицқәа мыцәсит, аха ицсит.

* * *

– Уцәуома рыцха, акыр ухьуама, ухәума?
Ашәахәақәа сықәыпсо роашк сыецынтәалоуп.
– Ашоура уаргәамцма, ҳажьыриц утахума?
Иара ацыпхь гәыбзыцқәа сыгәхьааго исхьынхалоуп.

* * *

Избон ушьта зегь зымчу са сакәушәа,
Ацых лашә сагәыцахәхәа санахьча.
Амацәыс исәалашаз снапқәа акәырша,
Асаби иеицш инықәсыриеит скәахьча.

* * *

Уа сәы кәаша дунси дук иахамтаны,
Иазыцшу зегь ыршанхо иеырбоит.
Са сахьгылоу абла тбаақәа жәоанқәаны,
Абла ачыцқәа ецәақәоушәа збоит.

* * *

Ацшатлакә асаба аҕачын акы агәалоуп,
Мац-мац исзыртынчыр аҕгы смьзәэари.
Аха ацәакәа аеырхәаны азиас ихтәалоуп,
Цга-цчакгы сзынмыжькәа, зегь амжәгәышьар уи...

* * *

Инкапәусит апстхәа кәашкәа ихыцуа,
Ара ашәарахкәа ирылгахьсит ишыны.
Хахәык икәтәоуп акацкац нкахәыцуа,
Агәы итыцуаз ашәа агәахшәаны.

* * *

Ибылгәышыьсит амәкәа са сдырцхаанза,
Ус мац-мац акәицкәагь рыцкәа рхыцит.
Ацәыкәбаркәа цкәа акәашашьа рцаанза,
Адыдкәа анапсинкьара иакәыцит.

* * *

Ахра сыкәгылоуп абааш сицш,
Апстхәа кәашкәа срылашәтны.
Ароаш ашәакәа ахтырцаш сицш,
Сыжәахыркәа ирыкәыршәны.

* * *

Асы шыталан хәыпцазы,
Цаак наьыкәлөит аьыроашьан.
Ихьтакуашәа збоит асы,
Суапа накәыршәны исырцхашан...

* * *

Апстхәа сәахәомызт, хьаак сәанахәомызт,
Гәык сәанахәхәон.
Ароашкәа хәхәомызт, ароашкәа хәомызт,
Рапәакәа рхәон.

* * *

Ахьта шыта уаха акы аналымша,
Ихцәарахөит саацраә агәы ацга.
Амца шыапыда лапа-лапа,
Аблакәа онакәашөит сцацха.

* * *

Исыхәдапәөөит ажәәан хышхыцәа,
Бна иацәа цша иацәа ахьзоит.

Азы-цәа амыреыхарц азыцәа,
Азиас иахьцрааны ицоит.

* * *

Изулакгы ахәдаара ахь сыхәнсит,
Ох гәышыахәа, ссеицыхны снаисит.
Сгәы фарханы ажәәанахь сыцшуп,
Амыртақ сицш хышәахәак сыхчнуп.

* * *

Уака иназыкәтәапаз акы анамба,
Аесикәапсан уи адгьыл ахь еихөит.
Ажәәан дузза маңызшыоз ауарба,
Амацә хәычза цспьартас иазнархөит.

* * *

Абаә рыбжьаршәуп избоит алакәа,
Урт аә-лак макьана сибаздырзом.
Игәамцөсит, сизгыцөсит, ицкьацөсит рыгәкәа,
Еицәшөит азы ирымцоу изакьысзом.

* * *

Аәарцә ала акәицкәа сыреыцын,
Скәәцза снатөсит.
Амцабз ахш сицш ихыцын,
Сцацха ионатөсит.

* * *

Ацәкәырцкәа ацых ишнахәласуаз икәырөит,
Иаапсаха-икараха нас рыхкәа ныкәырөит.
Игьапза итацәуп, изацәуп акәара,
Сыжәжырцаз спәымгозар, уахь сцом ныкәара.

* * *

Дылеыжәцаны ацсышәак ихәан дыщакны,
Дөсит уи ахаца амәаду дыбжькьаны.
Дхәыцөсит дахьгылоу, – умәахыц, дад, зымхәаз:
Хапсуароуп, хәпсуара, абас сицш дзаазаз!

* * *

Ашьхыцқәа ашәтқәа иахьрылаз иаапсон,
 Ашәтқәа хазы ашьхыцқәа ирзагьуан.
 Икараха ашәтқәа рыбтгыцқәа кацсон,
 Аапынра гәырғьон, агәгы ахьуан.

* * *

Ацтақәа хыцт реыршәшәа-реырқаца,
 Хәыцрада, гәалада, гәнахада.
 Са сьзургәакузеси ех, слахьынца?
 Цсшьартас уа хцәацлае ськнаханда!

* * *

Асы апта иахьықәым,
 Асышьтақәа убом,
 Иааухәо дахьыкам,
 Даазхәогь дкалом.

* * *

Заза блала инсилацкәысусит шыжь ашьацқәа,
 Иеырба-сырбо уарбак ажәоан иалоуп.
 Нак, нахьхьиза ахра иоавцыз ашәахәацқәа,
 Хьычцапырцас са снаргәыцақәа ирынтәлоуп.

* * *

Амацәыс, адыд, о, тынчрак абакоу?
 Ажәоан зегь зушәа иаеуп ақәа аура.
 Цшак агәыхәңы агхазшәа ицәуоит, игәакуа,
 Аха анрагьы андурагьы сьлшом сара.

* * *

Стәы зегь ргәыцахәхәа схьаақәа цытуан,
 Исыхәашаз мап, акы камлеит.
 Сьблақәа тхаха саноацацш атуан,
 Стоубыт хәычы ахоа акәушәа збсит.

* * *

Исыздыруам рхьаақәа, ргәырәақәа,
 Ацкәырцақәа ажәыларәа иакәышуам.

Рыбжькәа рхьоуеит ахараза ахәкәа,
 Урзыцшыр дара акәара изахьысуам.

* * *

Иахантәарак ацәа хаа иалан,
 Хәи, цьоушьт, иабапәырц анша?
 Хра-мшык шыапымпла иаәалан,
 Абгаб сицш асабгусит ацша.

* * *

Уажә сахьтәоу зегь ракака
 Збоит, исахауеит.
 Цла-мажәроу дук агага,
 Уарбан хәа иазцааусит.

* * *

Абгарымцқәа цәырцхьсит уха зааны,
 Рыцхьыз хаақәа ирзаалахьсит ацарақәа.
 Садеырбалоит уажәы амшын саҫааны,
 Ишькьыры-шькьыруа иакәуи иара ахцәпарақәа.

* * *

Ахәыцракны хьсбыжькәак гон ицарза,
 Азыс уа хракае агәы цшқа шабон.
 Ашәацшь кацшь ицәырцуаз нахьхьи, хараза,
 Ан рыцха иалцуаз ашьа акәушәа абон.

* * *

Лабжьшла сьыцәсит,
 Ацсра хьшәашәа сицш уигьы сьыцәазар калап.
 Саамта цацәсит,
 Иахьцазгьы сьздыруам, иахьынтәаазгьы, мап...

* * *

Абагыр хәыч асыларкәны,
 Азы ажәуеит акаҳуа сицш.
 Ацша ацслымз асылакны,
 Иацсакьоит акәты сицш.

* * *

Сашьтан исзымхоз,
Сыззымхоз сымбеит.
Сигеит мчы зқәымхоз,
Сахьнеигаз саанхеит.

* * *

– Уабантәаауа? – соызак дцаауеит.
– Сацсуарахьтә сықәха саауеит!
– Уабанзацо? – атак дазыцшуп.
– Сацсуарахь сымџа сануп!

* * *

Ахахә снахан саанацшит,
Атыц инахганы.
Адгьыл азблак аасыртит,
Даеа блак хџаны.

* * *

Избоит адунеи зегь еакушә,
Сқәыцшра еицш абгабқәа еырбоит.
Акацкацқәа асырпынқәа реакушә,
Ашәала шьхатәыла дырбоит.

* * *

Иџацхахан смоґа леицш амра нахьхьиза,
Ахәицәхәа цхарак ашоит сара сахь.
Иеыцәаахьеит сашьцәа реицш амза қәрахьымза,
Сґаца леицш сапґа зегь ацсоит ацшахь.

* * *

Сызхаану зегь схәаанза, исхаанхоз сыртәыртәит,
Сызтәызтәыз исыртаз рыцхарала сзымґәит.
Сымаза иашьталан, мап ирызхымтит,
Сынарха асацхьа саґацәкьагь изсымтит.

* * *

Ашәтқәа шәтит, ашәыркәа шәтит,
Ааигәа цаа рзыцшым.

Зегь аңсыхоз са сгәы псит.
Аха мап, ижым.

* * *

Игәылак динаалом, исызцәа игәацхом,
Ихала иркәадсит ижәсахьркәа.
Шьта цхарагь дарцхом, шьта ахауагь изхом,
Цхьартас дышьтырхт абагыркәа.

* * *

Сахьцалакгы хәыцрак сышьтоуп,
Аха ухацәкьа сыцсы спшьоит.
Ақәа абжьи сареи хәицшьытоуп,
Ацша агарашәа хзахәоит.

* * *

Снапала азахәа ахцәыркәа еилысхит,
Ссеитаскт, асеитанакт стәыла.
Абар, са сыцхаматәа спәысхит,
Спәыр-цлақәа ресилархәеит шәтыла.

* * *

Зегь збартоуп. Сара ашәшьырахьынтә сыцшуеит,
Кәтагьк апан, уажәы икаркаруа акәты асашьуеит.
Аца иазгәакуа, аха абжьи ыцак ицәахны,
Харацәамкәа камбашьк гылоуп ихьаны.

* * *

Дхаган, аха зегь гәынкыло,
Акы хәтыр изақәын.
Дыччагәышьон изах чыло,
Дызхыччоз ибжьи акәын.

* * *

Исызшеит дырџегьых, иашоуп,
Аха даарак схи-сгәы ахым.
Апых хә-мцан, ашьыжь цәа-ашоуп,
Рыџбагь ргымақәа сґахым.

* * *

Аамта раңаа намгакәа,
Скьалаә амца сикәысцт.
Алаа рталан аблақәа,
Алашьцара дәылцт.

* * *

Базыцшыи акыр аамта сбара,
Уажә абар, бысгәыдкыла снатәоит.
Зылабжышқәа идырбаазаз, бара,
Сыбзиабара быцәцаны бсырбоит.

* * *

Ачныш кәашқәа ахышәахәа рыцкыланы,
Исырба-сырбо ажәван иапоуп, иаца...
Ацқа шкәакәа сицш бычча-змыжь сынхыланы,
Цагъа-цагъа сташькырусит ба бгәаца.

* * *

Акәарахь хаацәырцыи хәылпазны,
Ацәкәырпақәа истахыз нарасхәсит.
Лыцкы лшәысхын уака сааласны.
Нас амшыи ашәах ала деиласхәсит.

* * *

Леилақь – ачныш гәышцы шкәакәа,
Изыкызгы ахаштит.
Уа схәыхә цшзақәа – лгәыхәцы цшқақәа,
Снацкьарақәа ирәашәтит.

* * *

Амца сыхзыжыыз,
Ацых зегь ырлашо бхышәкәа лашоит.
Амра сынзыжыыз,
Уахь ба быонашка имоахыцызшәа збоит.

* * *

Амца сикәысцарц ахәа ааилсырхт ишатаны,
Бкышә фацыхәкәа сыхәлацхсит уа, сгәатаны.

* * *

Ахыр-хырхәа бжы хаак саҳаусит, –
Алакараә быччабыжь ышусит.

* * *

Шеит сгәысеанзамкәа шьхатәыла икказа, –
Быблақәа аахыбтызшәа збоит ихааза.

* * *

Ахра азамоәә шәахәәкәак шанхоуп, –
Ахыцкәа реицш ба быцьымшькәа рыххоуп.

* * *

Ацша апцтхәкәа храк иахнацоит иацынкыла,
Бхарц шкәакәа бшәысхуашәа збоит уажә гәаныла.

* * *

Сызгәыгыртаз дсымпатазсит,
Исгәыгыртаз слыргәашазсит.

* * *

Скышәкәа бәазытусит, бкышәкәа сәазытусит,
Сшәоит уаха хкышәкәа хцәынцәар хәа.

* * *

Сакәабон иахыак ақәа сыхкәкәа,
Аха изкәабода сызкәабоз ақәа?

* * *

Азаза цкыш ашьац иацәарақәа ршьоума?
Аха рдақәа изыртамныкәои, иашьома?

* * *

Уа цхыкгы рымжәацкәа, мышшьарак рымшьацкәа,
Рыцсы сәжкәа инарцырцусит тагалантәи ашьацкәа.

* * *

Ахра ақәцәа инықәтәаны шәахәақәак сицәажәоит,
Ароаш ашәа ицәырнагаз акацқац исцәажәусит.

* * *

Азацәра уаха ианазамтаза цсыхәа,
Хәмаргас ишәтнахгәышьсәит абгажә ацыхәа.

* * *

Амацәыс сзыбжәызтгы, ахышыгы сҭаххомызт,
Ускан исәицәу ачашәа дкаломызт.

* * *

Ахра иоавцит амра агәы рахатзаны,
Стәоуп са сан леицш шәахәа лашак схы адцаны.

* * *

Урт ракәгәышьоуп уажә ханасыц «хы азто»,
Азы ацхара сәгәышә цынцала игәазто.

* * *

Иахыцрызәи? – сицәажәон ацәыкәбарқәа нкацәаанза,
Аха аоарқәа инарыцлон рызцаарақәа нцәаанза.

* * *

Сажәақәак илазом, сашәақәа цәылицоит,
Ғы-шьтак анызымцаз моа харак «сықәицоит».

* * *

Зывцала инәиуа закәызеи мшәан, цәтхәоума?
Ма ашырцаз ацых иахыцыз ацсы аума?

* * *

Ала-чацшьао хәы агдырхом, ицхарцазом,
Маза ицхаз ала рашта итарцазом.

* * *

Иузеилымхыз ашәырцлақәа мышәтит хәа иумшьын,
Акәара кьашь хзымрыцкәсәит хәа итадырбом амшын.

* * *

Ишәтәусит, аха азбахә шытхны ситархәазом,
Абжыныц наган аштақәа рәы ситархазом.

* * *

Шьта иацәарак ыказам, абгьыцкәагь капсәит,
Абгьыцкәа рыпсы аапсақәа сзырыцымгәо саапсәит.

* * *

Ахахә шкәакәа ашкәакәара акәараґы ицсит,
Адәы иацәаґ ашкәакәара иахагы ишәтит.

* * *

Азахәақәа ираазаз ирмышәсит,
Ржымжәақәа рызнымкылазт, инхыыхәсит.

* * *

Шьацәхы-шьацәхы, ақәа ахрақәа ирыкәкәашоит мац-мац,
Хара иаштаґ уажә чароушәа, дреигәыргәоит агәац.

* * *

Изыцәшәазәи анацәалбәсит ацых,
Уа сахышьтаз ськәа инцала асацәахт.

* * *

Мшынцас даньылацш ашыцра,
Аацынра ааз цыишьсәит, рыцха.

* * *

Дшыхыехәоз уи амәа дызнысхьаз,
Ианивсуаз изгәамтәит дзацысхьаз.

* * *

Ақәыцьмақәа бьарла ирцәызгаз асадажә,
Ашақә иасуа, асқәа «ирабжәоит» асыржажә.

* * *

Аамта ццакуамызт, ушьта аамта цазомызт,
Изырцдакуаз сыцәан, саацшыр хәа ишәазомызт.

* * *

Алға амға синьлеит иаимыгтан,
Иахароузеи? Амца зааны ицсхан...

* * *

Бгыц ъеижьк уа сацха инкашөсит,
Саршлеит, сархэщит, саршөсит.

* * *

Ацша ашьтыбжь сыхәда иахоуп ицаны,
Исыхәацшусит ашьыжь уи ссиршәа ибаны.

* * *

Акәара асыцәкы ахахә изымцшаакәа дааусит,
Икалазеи, аиаша абакоу хәа дпааусит.

* * *

Акөыцмақәа блакы-блацәо, асада ашьа рәашәуп,
Иара ахькажбу шәызәузеи хәа аразцаара иаәуп.

* * *

Ишәартахар, ажы атәарта ацсахусит, иазыхынхөзом,
Аха ашәара иапагәышьоуп, иахцалак иазыцәахзом.

* * *

«Уа схәычра уаниазар?» – хәа сцааусит.
Ацша сцыба италаны ицшааусит.

* * *

Алашьцара адунеи иазымкызт,
Скуиц аныцәа, атыц хәычгы сцәагсит.

* * *

Ацша слабашы иныкөыртәа,
Акаршы еицш исырхәмарусит.

* * *

Ампш апара арапых еицш иахын,
Сыблақәагы иртәлеит ашәахәа.

* * *

Иахьеиыркыалак икәашоз ахаца,
Ушьта азәгы синимкыаргы дкәашоит.

* * *

Амцабз акөицкәа ршыра азымчхазат,
Ахәыштәара иехәыцусит хәа иаәуп.

* * *

Амға снангылеит ашьац иацәа снылсны,
Азаза сышьоуп еиқәыбааза аимсы еицш.

* * *

Смаацшызтгы иабаздыруаз спыцәаз,
Санцслак исдырдырушь спыцсхәоу.

* * *

Сара ацшатлакә сәацәауан,
Уи са сгәаца тнацәауан,
Сымчкәагы цыкәкәон.
Хаз лассы-ласс камацас,
Исылақшон амацәыс,
Сгәалақәа ссыкәкәон.

Аха мра хаак өацхасит,
Уи спәахәацны сацыцхсит.
Аацынрак лацәкәит.
Рада гәышьа зырызгсит,
Ахахаира цөырызгсит,
Сымацәгы лакәит.

Шьта цюук рыба сыцакуп,
Мьшп-лашарак соыцракуп.
Саацсазом зынза,
Ицырымшәацгы цышәаны,
Сашәақәа сымцәыжәәаны,
Сацуп слахынца.

Даса мчык сазнымкыло,
 Снеиусит, сгәыгра гәйдкыло,
 Шьанцақәак ськәшәоит.
 Аха зымшра сгарахаз,
 Адуней ду икарахаз,
 Сыцәтшәахар хәа сшәоит.

* * *

Шьаны зацә тәанхала сицш ахә зшьарыда,
 Алабашья зыцсоу?
 Шәахәацк даназхьяауа хашья алашә разкыда,
 Ихазгәагом дызлоу.

Адагәа гәырәацәгьагы игәы ашәа ианахәо,
 Идуней зегь хәашьусит.
 Напыдакгы цхызла, «инапы цшзақәа» рхахо,
 Лабжышла дхәасусит.

Азацә ацсәаха дизагьусит дуазыруа –
 Ицсы ахәага зку.
 Зымцәыжәақәа цырцәаз ацсаатә ауп издыруа,
 Ажәоан закәу.

* * *

Адгьыл инькәцсоит адыд ацәыха,
 Амацәыс сгәаца итахоит.
 Сгәалақәа срыламзырц снанагоит сөыхәа,
 Ассимаақәеи ахахәқәеи сибархоит.

Ех, зегь хацсәыхга, зегь хгәыгра, хацсгара,
 Уи аамта хшәалап, иахзалап.
 Нас уи шахзымхо, ишахзымхо мацара,
 Ацыхәтәан хазхымцазо хкәац.

Цхарақәак нацхацо, алақәа кыруа,
 Цшатлакәушәа сышьтақәа ирхуп.

Бзиала инсыжьыз, сызцымлац, сыздыруа,
 Аамтада ара зегь хмыцхәуп.

* * *

Игоит аты абжы,
 Уи ацых лабжышла иахыкәкәоит.
 Иқақәа игылоит схәы-сжы,
 Хьяақәак мац-мац сыцдыркәкәоит,
 Ажәоан лацшусит сиқәышышы,
 Алу сицш схәыпра лагоит.
 Игоит аты абжы.
 Сабду зыгәра игоз агәра згоит.
 Зегьы-зегь азицшуп ашәшы.
 Ацыхәтәантәи цсык сизыкәкәоит,
 Еишәак азыцшуп ацәашы.
 Дгьыл сытк ала сицш имлагоит.

...Игоит аты абжы.

* * *

Икыцькыцьбусит ацлақәа хьтакны,
 Анаатәи нас адыдқәеи хәацәоит.
 Ахышь сицш ашьапхыцқәа ирыбжыакны,
 Амацәыс ацша ача сицш сионацәоит.

Са схәыцрақәа адырдқәа ирнуп,
 Урт рнызхуагь сыда уао дкалом.
 Уака спацхаә кәап-мцак сиқәуп,
 Исгәыдыччалоит, аха сгәы азрцхом.

...Уа иаха ианбахамоу насыц?
 Зегь хабаци азаза сицш ханкаба?
 Ацсыбаоқәа адгьыл ауп ртыц,
 Аха иабакоу хацсқәа ртыц, иаба?..

Ацсәахацәа дөыкәуп иццакны,
 Ирышьклахысуа адыдқәа хәацәоит.

Ахышь еицш ашьапхыцқәа ирыбжъакны,
Амацәыс ацша ача еицш еионацәоит.

* * *

Изцарыда зхы ахынахаз?
Шәнарзыцшыр зегъ гәашәтәоит.
Ароаш хышәашәа асы игәылнахыз,
Ацакья-мш иафашәтәусит.

Ашьха уарба – қәыпса блақәа,
Хагъежъусит ихиаала.
Ацстхәа шлақәа – урт апрақәа,
Уеицыхны урыниаала!

Мра хышәахәа, цша ныкәара,
Уеақәыршәала рбашья.
Еырба-сырба, наныкьяра!
Сацкәашәоит слабашья!

* * *

Ацша асуашәа-иамысуашәа...
Ақәа алагәшәа-иакәыцуашәа...
Сгәы ацан акы мацәысуашәа...
Схәыцуашәа-сымхәыцуашәа...

Кәара-кара цәажәоушәа...
Ицәоушәа, уа иҗыхоушәа...
Сара гәыцрак сцәажәошәа...
Имиц цьоук сиҗыхәшәа...

Цыхьяаста зегъ хәареушәа...
Ацых ухаа акы ахьрашәа...
Хәи абаа, сышцафашәа,
Аостаацәа рпьяацхәа хышәашәа?!

* * *

Амш иаздыруам ацх агәала,
Амш агәалагъ ацх иаздыруам.

Ухьяа узмырыр уара ухала,
Уара узыхәа дасазә дзыруам.

Амц аиаша неилароашья,
Каха-гыла исытагәышьоуп.
Ацхқәа ирыларсуп слабашья,
Шар аахәлаанза ацсы тагәышьоуп.

...Мәак сангәышьоуп.

* * *

Алашьцара кылнаблааусит ацәашья,
Алашьцара ажъы ахъусит, агәы ахъусит.
Диоуп ихала абырг деиқәышьышы,
Уа гәаныла ишықәсқәа дырзагъусит.

Ацых цпьяала инеиусит икашышы,
Цәыцлашарак абырг дахәагәышьоит.
Тқәак еиқәсыртусит уахак инеицшы,
Маза цсцәахак гәацак дтахәхәагәышьоит.

...Алашьцара кылнаблааусит ацәашья.

* * *

Амәа ишықәу ирымбазакәа ацәкәырцақәа шлон,
Аха акәарахь ижәыланы, атыгъқәа реицш икшон.
Еилахауан икәыбаса, апәах рәашәы,
Зегъ тахама анацәалбейт, тынчрахейт уажәы?!

...Хәыцра хышәашәак схы надцаны скараха сыцшуп,
Акәымжәы ихаз еицш икәыт-кәытны сызцаарақәа хышуп.

* * *

Амыц сахәит, сгәы иалоузеи,
Абнақәа сзырмылцгәышьейт.
Сзыфейт, аха азы иахароузеи,–
Ароашқәа сзырмыргәышьейт.

Сыхәра цоуп, аха с-уарада,
Са схазыхәа исзымхәазеит.
...Сылбыларгы сзыгәаарыда,
Саньлцрыцшаз сзымцазеит.

* * *

Апыс иацәа бна иацәа асалакны шаанза,
Амза нташәаанза аккақәа ишәахәон.
Ашәтқәа рчапанқәа ныхшәаанза, ишәтаанза,
Хьаақәак иаарылганы сгәы танахәхәон.

Уажә чынчагы, кәраангы, багыргы зегь ҫыхан,
Ашыжә иацылан рыбжы неилыҫсит.
Спыс иацәа, спыс хәычы, спыс акы агәтыхан, –
Ашәақәа ззымхәоз, иара ашәақәа ршьит.

* * *

Апых еикәылашыца, икыдцәоит ақәа,
Ахыу-сыу, ахыу-сыу рымшуп слақәа.
– Ақәыцьмажә абжьоума? – акы сахаит, уара, афы аст,
– Дамачажә афәы аума? – са сцынцагы акы таст.

Бга-мырцәа цыгә-мырцәақәа, убас шәчацшьала,
Цырхага зеазыкызгы заа ишәыбжьала.
Аха усгы ижәдыруз, гыгшәыг сацәшәазом,
Апцәаха даашәмышьтын, убри сызицәцом.

СМАҢА ХӘЫҢ САРИА

Уа цых бзиа, лыцха бзиа!
Цхыз хазынақәак – лассы.
Ан лсиа, уа аб исиа,
Акы наньрцахп рхазы.

Лыбла лхаччоит ашәахәац еицш,
Уи дмаалықьуп, длахьынцоуп.

Лыхәда цкәашаагь акакач еицш,
Сара сгәыграқәа ахацсоуп.

Уи макьана ажәак ләымшәац,
Лызқәагь амәычацт лыхцәы.
Уи макьана ашәхымс дынхымшәац,
Аха уртқәа зегь – уацәы.

Адгьыл ашәтра багымхароуп,
Ажәоан амчрала быхьчаз!
Быхьыз ахьыз набгалароуп,
Са стоурыхәе ишынхаз!

Уа цых бзиа, сышәт Сариа,
Дхьычпацыруп, дынцәахәуп!
Сматансира аамта асиа,
Нак иагәыларшәны ицәахуп.

...Уа цых бзиа – мышьты бзиа,
Цсынцры бзиа – сныхәаоуп!

* * *

Сыблақәа надхалт ахахә ахь снацшын,
Сыблақәа сцәажәит схьцшылан амшын.
Сыблақәа аамцарсны ибналеит ахәыцә.
Сыблақәа лхәынчан, уи ныхәалтәит ныхә...

Сыблақәа асыоқәа, акацкацқәа иргахьейт,
Ароашқәа, ашьабстақәа, абгабқәа ирзахьейт.
Сыблақәа рықәнауа ашьац иапәақәа ааит.
Сыблақәа рыцәтәо ашәтқәа рызхаит.

Сыблақәа ршоит, аха гычразам, мап,
Са изгахьоу аблақәа сихазаргь калап.

* * *

– Узыргәамцуси, иутахи,
Изупсақьои улша?

Уака ахаорае иуцәахи,
Узышьтеи, ацша?

– Сааит абраанза изулак,
Сарггы хьаак сагоит.
Ға цшақәак рыцсыбақәак
Збозар хәа сеимдоит.

* * *

Хәыцрак далан, хәыцрак салан,
Асырхаго цшак аған.
Лара илхәоз са сзы игәалан,
Лара лзыхәа сажәа хәан.

Зегь абартан ацых ныкәа,
Хызацәк цхарак сионацәон.
Ла – лыоныка, са – сыоныка,
Шьта назаза хәицынцәон.

ЕГЪУРЫМ

Цъара абнақәа ххарцәсит, – егъурым,
Цъара ашәарах нхарцәсит, – егъурым.

Цъара зык тахарбеит, – егъурым,
Цъара ахрақәа харбгеит, – егъурым.

Лара хаца дымцеит, – егъурым,
Иара цхәыс дааимгеит, – егъурым.

Азәы дияанза дахшьит, – егъурым,
Азәы дыцсаанза дахжит, – егъурым.

Азәы агәыр дыцнаркәкәсит, – егъурым,
Азәы арыжәтә дахцәагеит, – егъурым.

Цъоук амал еимдырххоит, – егъурым,
Хтазырхоз рахь сихоит, – егъурым.

Цъоук хацсуара инагәтаст, – егъурым,
Цъоук хашәақәа инареаст, – егъурым.

Цъоук хадгьылқәа ртиит, – егъурым,
Хбызшәа хьаас ирымкит, – егъурым.

Ха хацсадгьыл артқәа азыхгарым,
Ас мацара хцозар хкаларым.

Сгәы стацәоуит, – сыхәра гъара зкәым,
Егъурым тархагоун, егъурым.

* * *

Ацыхаз сицп бтыстуан,
Итамбазоз бакәын.
Ссеиқәа-ццышә азьыстуан,
Уи хьтәы кәадырк сзакәын.
Ғара мшқәак сырхәыстәуан,
Убрака зегь лакәын.

Дхабжәхәмарцәкьсит насшәа,
Уа цьныш мыждак – амзышә.
Быцырцит бсыцәшәазшәа,
Гәыроа хәашьык снамцаршә.
Исыцкьан ирхазшәа,
Итрысит ссеиқәа-ццышә.

Ицзозеи уи аахыс?
Ушьта ашлара сапәхьсит.
О, ускан сгәы иаахаз,
Сыгәтыхақәа аражәхьсит.
Зны изыхьыз, игәахәаз,
Уажә зыда кәарапхсит.

...Слакә тыцггы цапхсит.

* * *

Ажәфан гәампусит, иахампазсит,
Адыд ацыхә ааихамшәазсит.

Уахынтыцуа – лабжыш кәаба,
Са сашәақәа – лацшы нкаба.

Аха сымоахь иаасырцакит,
Сбырфын бырса даасгәыцаскит.
Снапқәа лыкәа интасасит,
Лқьышә фачыхәқәа насәазытит.

Уажәшьта амза гәацха-гәацха!
Сара сгәаца тацха-тацха!
Лара мыжда еилычча-еилычча!
Уада хәычы оначча-оначча!

Лыцхарала зегь лырлахәит,
Са сычкәынра сызлырхынхәит!

* * *

Адгьыл икәиоуп алашьцара,
Рыцха, абырг еицш иажәны.
Еихнацәазшәа хык азара,
Ицшуп амза еа шьаршәны.

Гәыхь-гәалси зегь рхыцра,
Ацых иакәххоит атса еицш.
Таха снатом саргы схәыцра,
Зтыц иахырцаз ацсынкәа еицш.

* * *

Зынза нак сыбцырцт,
Уа, бгәафь смышхәын.
Ацта хәашьқәа цәырцт,
Цыс иацәакгы хәын.

Ба бхы иаха ибгәацхон,
Бныкәон сара сцас.
Мачзак бааигәахон,
Баанаскәахон нас.

Стәыццәаны сышшың,
Знымзар-дасазны...
Ба бызсың бафын,
Беейтабкуан ес-ены.

Итшәахон уа моак,
Шәацшь-мцан сызлаз.
Быччабыжь самоак,
Ускан изыцсаз!..

Агәы атәы асакуп,
Ғатахьам, хнырхәым.
Иумырцхар ицсуп,
Са сыгәгы хахәым.

Уи сызпаз зегьы
Сышықәсқәа дыркәит.
Шьта бхәычым баргы,
Бымацәгы млакәит.

Исыздыруам бцеицш,
Цхызла бызбалоит.
Бхәыцрақәагы ақәа еицш,
Бызацәра иахыкәкәоит.

Бара цьа бынхсит,
Сара – нак хазы.
Сыхәрақәа ашәахсит,
Самхәасырц сыпсы.

* * *

– Сыршьхьазар калап,
– Уршьхьейт.
– Сыржхьазар калап,
– Уржхьейт.

– Икьлкааны ихысда?
– Са соуп.

– Исацәажәо узуста?
– Уцсы соуп.

* * *

Мрагылара акалтқәа рымпыщак,
Ашәацшықәа сырбон.
Нахьхы цъара ажәәан иагәыщак,
Цаны шьхақәа убон.

Цша хаак аҫоуп асырәашьан,
Амшын быжь тәахьсит.
Статын ләа цоит асыриашан,
Азаза бахьсит.

Алада зхы ыцызхыз адыд,
Шьхатәыла ицәахуп.
Смота, адәахьыка унеиха, дад,
Мышбзиа узыщуп!

АҶАҚӘА

Әада абахә, ахра зышқәа,
Цака азхәыра – саанацшын.
Накза, нак хара ацта црышқәа,
Схахьы – итамбазац амшын.

Урт зегь уака идыршанхама?
Ма иршьома уажә зегь рыхә?
Хара асацә быжьқәа рахама?
Ма дьгәхьяаргама Цьамхәыхә?

Адунеи зегь рызқәа инықәца,
Еикәагылоуп асақәа.
Шьынца-кьынца, шьынца-кьынца,
Инархьысуеит ацшақәа.

Нас иабыкәу урт ааныжьны,
Изымбаазшәа са сахьцо?!

Схәыщра змыжьны, сгәахәа нышьны,
Стәоуп аныхәацхьыз лацо.

Еилсыргоит асақәа ирпану,
Раашьа-рцашьа, рцыф-ргәыхә...
Аха иарбан руа иуану?
Акгы сзалкаауам, Цьамхәыхә.

ШЬЫЖЬЫК

Инеилысуеит ацта цсымтәкәа,
Нас ахьала еицш цъара сихтәалоуп.
Ацых иалцыз сыхәра схымтқәа,
Апыбылрача еицш сгәаца ихтәалоуп.

Ҷыхәак гылоуп инкахәыцуа,
Акәараш ацша ахауыуеит.
Ацәкәырмақәа зыцқәа зхьцуа,
Аки-аки сibaцәуеит.

...Лахәак кыруеит.

* * *

Сыхьыз хәаны ыртызшәа сахәит,
Саанацшызар, сгәашәә азәггы дгылам.
Сыхәа иацәа заацәаны иршьахәит,
Ицзыртуада, хәи абаапс, мчы сылам.

Сыхьыз хәаны ыртызшәа сахәит,
Салахеит са схәыщра-бызкатаха.
Акгы ртамсырц слымхақәа сшәахәит,
Аха ицқәа зшәахарыда ацсәаха?

Сыхьыз хәаны ыртызшәа сахәит,
Уи смапуарлагь сбарцаә иаауазырит.

Уааит ушөтышха, уашьцәа рышка уааит, –
Җнышпөинтрақәа рхөйтхөытыбжь снырит.

...Сыхьыз хөаны ғыртызшәа саҳаит.

* * *

Ацша рышхаусит,
Ахаҳә кьакьақәа – сышьхақәа рхакьақәа,
Азывцағ иубоит уахьцалак.
Ацстхәа цагьақәа – ашьбыжь адакьақәа,
Абар, уажәы абар, уахьыцшлак,
Ацша рышхаусит.
Цыхьааста икәашә-кәашәза, цыхьааста ипашә-пашәза,
Ахрақәарә ацстхәақәа хшьуп.
Ажәәан иналаларц насшәа ицқьашәкьаза,
Амра иарбарц иазыцшуп.

...Ацша рышхаусит.

* * *

Едәак кьдшәсит цхагәтаны,
Уаҳа жәәан алахьынцам.
Иссыкьасо ихьессаны,
Лабжьышгәышьоуп, шәахәазам.

Ус акәгәышьоуп, уахьцалак,
Цәцашьак амазам ацеицш.
Аецдәкәагь аныцслакь,
Еибацәыусит ауаа реицш.

* * *

Ашәахәақәа аанкьланы узхалом,
Аха адгьыл зегь цааран шәахәада.
Ақәа ашьтақәа ажәәан ианхалом,
Аха адгьыл зегь сыпхарын қәада.

Ухөыштрақәа адқьац сицш ианымча,
Иусицоугьы уатәсибом, хәарада.

...Ибжьы қәапсатоит ахьыркәыбча,
Җагәқәа зегь хаҳәхоит ҳара ашәада.

* * *

Җакалаза ибоит азахәа,
Азы аитоит, силихусит, ижусит.
Иагхар хәа дшәоит ашәахәа,
Ианбашәтри хәа ес-шар дазыцшусит.

Дыцахуп нас иәцара,
Зааны иуалыркәа сиқәиришәоит.
Издыруам, издыр дзыхьзара,
Ирххоит, урт зыцхак рыгтиршоит.

...Дызшьыша, дзырхагаша абы,
Дзачычоузеи абас ауабы?!

* * *

Ицәыцлашо илхаәусит ахьышәахәа, абар,
Зегь реиҳа иагәацхо.
Иказам исымхәац ашәа ахабар,
Зыхьшәа унахәо.

Ашьхьцқәа реыцсақьа аймдара иаәуп,
Ашәтқәа маацшыцт.
Ацсызкыәгы башаза, баша дыцшуп,
Ицәгәыр аамцысыцт.

Ачнышқәа ирфаша иашьтоуп рыеша,
Башоуп, ианиом.
Ицара-цшаауа, икараха идәықәуп ацша,
Ахтәаларта абом.

* * *

Ичырчырусит царақәак сицлабны,
Абгьыиацәақәа амахәқәа рызхом.
Илыхәлаччоит ашәтыцқәа реыцхьакны,
Азақәагь рызхара дрызбом.

Дрылагәырғьо дгылоуп лара лхала,
Ацшзарақәа лыкәшоит, илакәын.
Уи лыблақәа ацмызтгы ацсабара,
Аацынра лашәхаргы каларын.

СЫМҘА СНАХОИТ

СымҘа снахоит кара-ситамшәа,
Адыд амчра нацыркьо.
Цьара ацсы ашәа, цьара агәы ашәа,
Цьара ахацашәа аатыркьо.

Таца мшызааит – уа радеда!
Штак иныкәыоусит сыбжы.
Хык зыкәшәаз иахь сацхьа инеида?
Хәрашәак наласхәоит ашәшы.

Ғага зкугы – хәит амарцьа!
Шәусқәа шәытацелап ушьта!
Чуани-чхәари угмыз, амцьа,
Мышра тыцыз уоната!

Иатәашьазар гәачк ахамта,
Уака ажәеицшь ашәа ласцоит.
Заза хәымта, мза тахамта,
Цәартанхала игәы касцоит.

Зца дызцәыршьыз ан жәынтацәгьа,
Лхала лхьаа даназынхо,
Сзацымгәозаргь уи лыхәтацәка,
Гәытрак лыстоит деижәзырхо.

...Амш харамқәа, амш халалақәа...
Мрацашәара ашәацшь кацшьуп.
Срыцагәышьоуп сара суалқәа,
Сашәеи сылагырзқәеи еицшьуп.

* * *

Асы ақәа алоуп, ақәа асы алоуп,
Ажәәан ахьухәа илагоит.
Асы уа сыблақәа ирхьпсаллоуп,
Ақәа сзамәақәа ирхьыкәкәоит.

Уажә зегь тынчуп, зегьгы тынчым,
Акы азцаароуп сақы – атак.
Амахә хахақәа акгы рымчым,
Заа иазхьаацәсит аацынрак.

Мшык сазхәыцуеит, цхык сазхәыцует,
Цьара – ахымца, цьара – ацшахь,
Шхьымза ғышәтан цьюк ртыцуеит,
Цьюк нарыхәлацсоит убрахь.

Гәык саркьалуп, гәык тазазоуп,
Азын зышан исасуеит.
Акы аамталлоуп, акы назазоуп,
Гәыцреи гәынамзеи сибарцсуеит.

* * *

Хьаақәак рыетыхны иаасцылт.
Игәымтәкәоуп, ицсымтәкәоуп, ишьамтәкәоуп.
Акы хысцәан, еа хык нархагылт,
Рыблақәа шхам хәашьк рхылт,
Урт хьцдышәк иазымго гәылшьапқәоуп.

Адыдқәа срылоуп слахәны,
Хәиәашуеит даргы-саргь, хәиәыхоит.
Сымшқа атағын еицш сырхәны,
Насшәа уа мцак насыркны,
Мач-мач инасәыхоит.

* * *

Сцыс хәыгь, ацла тыцха зара,
Цшьаала ацәа иалнахит.

Ушьта бла хаақәак нахыслап,—
Гәыбыроуп.
Ссыхәа иаңәа алашыцара
Ашьахага еиңи иашьнахит,
Хычпацыршәа адәқәа инархыслап,
Аацынроуп.

* * *

Ҳазбода, хзыкәшәода? –
Ажымжәақәа хшьуп.
Ачанае ҳазхәода? –
Рызцаарақәа еиңшуп.
Атацаңәа аазгода? –
Атаца дымшуп!
Изхәода? Имаҳәода?
Зегь хаштақәа цшуп!

* * *

Агәы ахымызт, ушьта аңыс хәыч шәаҳәазомызт,
Иабатахыз, азәгы абжы хәа иаҳазомызт,
Зегь акрыфара иаеын.
Аха ирымцаз рызхазомызт,
Ирызмырсуаз иазыңшын.

* * *

Абгацьмақәа азыжәра иаеуп.
Арәаш быжь ахра иаеашуп.
Аңәкәырқәа еишьтоуп, еихьазом.
Аергь еиңи уа схала сыңшуп.
Сныҳәаңхыыз гәыңроуп, имшуп,
Схәынчоуп, цьаргы сызцазом.
Уртқәа мназозар уцахь,
Угәы мыжда заңроуп, изаңь...
Ахаҳәқәа раңәоуп, аха ишәтзом,
...Сеидрума, иабаказ аңшахь?
Цсызкра хәа илбаазар арахь,
Цәгәырк насмыркыкәа ихынхәзом.

* * *

Уа сыбзамкәа, ма сыңсымкәа,
Аңәа салоума, сааңшу?
Цшак таңәыуеит уаха сыкәа,
Аңгәы акыроуп изеиңшуп.

Аамта гагоуп амза икыду,
Аха иззатахишь иаго?
Иара гәымтәу, сара схыдоу?
Бгак гәәтеуеит ак гәынго.

Аңых хышәашәа салахышәашәа,
Сәәха-дагәоушәа сыңшуп.
Алашыцара лакта еитамшәа,
Цьа ипскәыршәоуп, цьа импахышьуп.

...Сашәа шьуп.

* * *

Алахәа асырлакәны икыруеит хара,
Уарбак гәәтеуеит.
Ахьча иңсаса ирхәырц рызхара,
Иацацаны днеиуеит.

Абаә рзымпәзт, силалоит лақәак,
Еикәызцода рыңха?
Акы рабжәага ухаңоуп, еиәашуеит хәсақәак,
Ма ирхәо зегь рыңхәа...

Азә ҳабнақәа иабаңәа иртәушәа иңхәзоит,
Уаангыл зхәарыдашь.
Азә ихәрақәа иңрыхоит, азә аәстаа дихьзоит,
Згәы иагарыдашь?

Аашышь иахпаз рзы тыорак архиан,
Уахь абга инанашьтуам.
Акәукәу-мазеича иахьатыңмыз иңан,
Ахьяжь иахаштуам.

Рабцъарқәа шытыхны нак-аак сиқәырххо,
 Жәларык сисагылоуп.
 Ианбыкәу ианахдыруа иахзымхо, иахзо?
 Хәыцрақәак срылоуп.

Зәызцәа ирыцәкыалахыоу апка сицш стәаны,
 Зцаарашәк снарсыхәоит.
 Сычкәыпрси сажәрси сицәхаусит ссимакны,
 Еинышәоит, сиҕыхоит.

...Адуinei зегъ сиыхоит.

ААЦЫН

Цхарак уажә сымш аацсақәа ажәын,
 Исхапырусит қәыцшра иацәарақәак.
 Бла иацәак ахәлаччоит ажәоан,
 Иацәа шәтқәак рәашәтүсит қацәарақәак.

Зыжъ иацәак аца кеиксиусит,
 Цша иацәак цхәызбак илыдтәалоуп.
 Ғы-иацәак саманы инеиусит,
 Цыс иацәак ашәақәа сгәйдтәалоуп.

* * *

Сышьхынцсылоуп.
 Мраҕашәара ашәа аҕашәуп.
 Счавра сицысхын, снапқәа уаанза иназазом.
 Ацәкәырцақәа зынза изымцысуа иажәуп,
 Цыс иацәакгы ачырчырбыжъ уахазом.
 Ачныш хәыцқәа ажәоан алабжышқәа ршәуп,
 Хәаак иардысын рымпәыжәоакәа рызкыазом.
 Мраҕашәара ацынца шыазшәа ашәа аҕашәуп,
 Цшак гәатсиуам, имацәысуам, идыдзом.

...Сышьхынцсылоуп.

* * *

– Амрае иөсирыдашь? Даара ихароуп, – рхәсит,
 Кыысшыасгы иамоузеи? Даараза ицоуп, – рхәсит.
 – Хәи цыоушът, уи снамцасны илбаазгарын зныкала,
 Иныкәцаны ацыка сицш иузысхрын ацхныгала...
 – Нас иуцырхагоузеи? – Угәыхәара зымназит...
 – Амра зынзалаша хакыак санымиазит.

* * *

Мач-мач изытүсит ацәашы.
 Изыбылуа ибомашъ лашарак?
 Ацых иацәызуеит лшарак.
 Аха игом, игазом иара абжы.
 Исыдушәа збоит саргы харак,
 Амрагы иснаташам цхарак,
 Мач-мач изытүсит ацәашы.

Мач-мач изытүсит ацәашы,
 Шьта иамам анцыра хнырхәышә.
 Усгы сицшым зегъ хапсышә,
 Иззыгәагыа исгәйдцаны сшы.
 Ахы зацәгы аацсеит, иаацсагәышә...
 Итымкыаз зыцсеи, изыцсагәышә?..
 Нас уигы насываца ижәжы.

...Цәашыкгы са сзыхәа улылгәышә.

* * *

Сынкахәышуа кырза стәан,
 Нас аптақәа хыссеит.
 Ацых зылач аасырған,
 Акәымжәы сицш испәыссеит.

Ушьта сдәыкәлап спырзаны,
 Сынасыц неихасхап.
 Уака луадаҕ сназаны,
 Сцәаматәа ныкнасхап.

Лгәаңаң цхарақәак лацо,
 Даасыргәыргәап кырза.
 Нас сыоныка смышцакзо,
 Сеаласкәабап лымца.

* * *

Зааны имоасын амш қәрахымза,
 Алашыңара ауп зегь силазхәаз.
 Итабуп хәа уасхәоит, схәымца,
 Ацых кырза исыңнаскъазгаз!

Хыза цхоушәа ахәа рықәспоит,
 Ғымт шәышьтали, тынч шәышьтали!
 Ахәыцқәа реицш акәицқәа сырцәоит,
 Шыри тали! Шыри тали!

* * *

Ажәла сицш иацсақьан алша,
 Адыд аарлақәа игәынқьусит.
 Ахәыч иеицш симхәоит ацша,
 Ақәа илеиуагы хьтакусит.
 Са сзызхәыцуагы хьантаңоуп,
 Хәшәыда икәхаз хьраңәаңоуп.

...Хәаңсаңоуп.

* * *

Бгыжәңас икасыңсон схәақәа кәйт-кәйт,
 Схәыңра шыамтлақәагы еихысңәон ашаха сицш.
 Сыңхара сгәышақәхәа сизызгон гәйд-гәйд,
 Сгәыңрақәа сгәышақәхәа иназгон апара сицш.

...Аха аңатхь сицш исзымжәгәышьеит саамта тарцәны.
 Саақәхәит ус, ахьча илабашьа сицш сзаңәны.

* * *

Амшын схьлан, исыңәмаңхәит, итшәахәит,
 Маңак икам ашьха зышқәагы са сзыхәа.

Ғада схалан ажәәан саркьа лақәңәахәит,
 Адгыл дуззагы нак снахысит агәадыхәа,

...Ныхәоуп, нихәа!

* * *

Агәгәахәа цьара абцьарқәа тькоит,
 Ихыкьасо иңоит ауаа ршьа.
 Цьара ашьхақәа хысуеит, ибгоит,
 Цьара амцақәа, азхыңрақәа, ацша...

Атыңқәа рзы еиәшусит цьоуки,
 Амалаз еишьцәак сибарцусит.
 Уашта узаазазгы аразкы,
 Иуианаиз дузымцаакәа избоит.

Ахәрақәа ашәахстақәа рнуп,
 Избоит адунеи зегьы шыккәкәо.
 Хадгыл ахагыжьра иаңуп,
 Ацыхкәеи амшқәеи апрыккәкәо.

* * *

Гылароуп, қаҳароуп,
 Саамта сызхом.
 Саңгәароуп, снахароуп,
 Еикәтәаз деиқәхом.

Сажәа ансыззырымго,
 Сыхәрашәа схәоит.
 Сааңсара сыңыргәо,
 Ауртқәа срызцоит.

* * *

Суп илеиуа, иалоу қәоуп,
 Игәамц-хамцусит ацша нак.
 Ацых сзаңымгәо ихьантоуп,
 Амца тыңәауеит суаңьак.

Апка жәәанае имоахкьан,
Абжы азнамгартә иаацсаңеит.
Схәыңра ахызаңә еиңш иткьан,
Амоан схы-рахәың цнаңеит.

Бара – азаңә, сара – агәак,
Шьта хәиңәызит, хәихьазом.
Алоак кьдшәылеит суаңьак,
Акәиң раңәахан, сарцхазом.

Кәоуп илеиуа, иалоу суп,
Еибаркароит хьтеи гәырәси.
Биәңә бжатоуп, бхьаа бкасуп,
Алу иалагоит блунеи.

...Кәоуп илеиуа, иалоу суп.

* * *

Ахахәкәа еиңыңшын,
Хьта асамыңт,
Цша суамыңт,
Итынчын амшын.
Амза зегь лакәшьо,
Уа ихтәала исырбон.
Са схьланы сакәшо,
Шьамхыла скәашон.

* * *

Гарабжк ааәуеит адрьгә-дрыгәхәа,
Сабик дгароуп – сара соуп.
Аңәа утали шьышь-наани хәа,
Сыкәа ашәа хаакәак таңсоуп.

Акгы сәәыңт, аха акгы ахыңан,
Сахьашәк сзааиуеит еишьтаххы.
Сан арыңа, бшьамхкәа ртыңан,
Сыкәтәоуп адгыл ашьамхы.

* * *

Еиңәасңар стахын абгы иәшәаз,
Аха нагзашьас иамагәышьаз сгәәхәа.
Исыхәон рыбжкәа ньцак излыңсааз:
Уи узахәом, хара хәикәырха хәа.

...Лафхәаран аңша-кәаша зыңаз.

* * *

Рыршәагәышьеит, парала сырзаамхәазеит,
Атың азы рнапәы сырзаамгазеит.
Икьакәеит, еиңа кьакәеит, сырзымжәазеит,
Анаңьалбеит, азәгы сыхә изымшьазеит.

Уразкы ада сыңсадгыл, сызхәтәазом,
Сызлаархәаша даәак шыкамгы гәартазом.

* * *

Агаәахь ддәыкәырцеит шылак хәага хәа,
Изхыччоз ишиархәаз амшын аә дназеит.
Аңәкәырцкәа еиңәибаңа иңылеит агәгәәхәа,
Уака злагарак, ма цак имбазеит.

... «Дпызшәоз» ркәышрак сызшәәхәом бзанцы,
Амла ишакуаз итабеит рыхьурзы.

* * *

Ирхароузеи ашьаңкәа канзсар?
Хьтаңәоуп.
Ирхароузеи абгыңкәа каңзсар?
Ихәңәоуп.

Ирхароузеи аурт цәгыкәа сызар?
Зынроуп.
Исхароузеи зааны сыңсызар?
Цыхәтәоуп.

АМШЫН

Зны иубар, тыцха лаша ллакта,
Нас аблақәа тикәатәаауп арацәа еицш.
Ғазны – иҕыцәааз абырг иуахта,
Зынғыы иусишусит ахыу-хыуҕәа алацәгҕа еицш.

Иаапсаноума? Итынчуп уажәы, абар,
Иҕыхарымашь, ирласны ихәашьрыма?
Сшыуазыруа уака сгәы нташәар,
Уцәкәырцам хәа апәкәырцкәа иршьрыма?

* * *

Снацәкыарақәа быкәаҕ симдоит,
Ирбаз ртәуп.
Ҙқышпәкәа неилацәо ицытуеит,
Ҙгәапаҕ аацнуп.

Амца еицш, уа бшоура сыхьшуп,
Ҙаи цыоушьт, сбылзом.
Бкәыцшра зегь ажәра саҕуп,
Бара бтабазом.

* * *

Ацлақәа бгьыдаха иаакәхеит анша,
Абжьарак рылшара зегь нырххьейт.
Иахантәарак зтәымта итагылаз ацша,
Акымзарак амчым, ибыргхейт.

Ахахә зегь збартоу са сылацш азхоуп,
Иахьышьтац сицакрада ихьшәашәаза ишьтоуп.

ЦХЫЗЛА

Жәәан алакыца хәашьза,
Хьаала адунеи танахәхәон.
Амра ласкьон итааза,
Штак акны амыткәмақәа рхәон,

Уа ажәлар рацәан, ирацәа,
Цыс иацәак наргон ицсны.
– Закәызеи? – хәа сиязцааит анцәа, –
– Поет дук дацәызуеит Апсны.

* * *

Шьта сыбжьы узахьзом,
Сгәы ахәатәы рацәоуп.
Са сдуinei сакзом,
Уи сдуinei цшәацәоуп.

Ирацәоуп сызжьаз,
Исцәыцсыз сихауп.
Хара сашьцәа згаз,
Ааигәа сацьял ҕауп.

Зны апәак сатәын,
Иахьа азыхәа – апаа.
Ибатәыз батәын,
Исызгәамтеит заа.

Азәы иныс сықәзом,
Исырцхоз дматхейт.
Са сдуinei сакзом,
Уи сдуinei цшәахейт.

Дыткьазсит икәал,
Сызтилоз акәарт.
Азәы изыхәа – амал,
Ғазәы изыхәа – акәардә.

Азәы сыхьцша икәадырт,
Азәы изы сажәа ажәит.
Азәы ихы исырдырт,
Азәггы сымшра ижәит.

Цьарггы схьаа цазом,
Сыцсаҕы ихәхәхейт.

Адуinei сакзом,
Са сдуinei тшәахсит.

* * *

Ха хансиқәшәа ахахәқәапәкыа шәтит,
Акәаца-саца блак итамзо дәхәышпрахсит.
Аацынроуп хәа акәукәу снатит,
Аштакәаггы бара бымшра рымшпрахсит.

Ха хансиқәшәа аицашыыцра цсит,
Ажәсан асы силачырчырт ацарақәа.
Ацлақәа неилысуа ишьацәхыртәит,
Ахкәажәцәа реиш сихытаруа рзарақәа.

Ха хансиқәшәа азыхкәаггы асакын,
Ашьыжь-шара ашарақәа иршараха!
Асышпышкәа рагәрақәа рсакын,
Адуinei зегь ха иахзышын ишанаха!

...Ха хансиқәшәа.

* * *

Азәы изыхәа икоу – цароуп,
Еазә изыхәа – мацуроуп.
Гәата-бгата ацсәаха дхалоуп,
Гәалеи гәыхыи – игәыбылроуп.

Изтахыда мшәан са сажәа?
Изахагәышьода са суаз?
Маза уцәуала, угәжәажәа,
Нас уанышәала узыниаз...

Акы заухәода, зыгәра угода,
Ауахәамақәа антацәу?
Азацә иакәымкәа узырцхода,
Апка кыала еишш уанзацәу?

Азәы итәылаз игәы ахы алоуп,
Дасазә дхалоит зегь тины.
Гәыда-хыда – ацсәаха дхалоуп,
Ажыыхәта еишш ацсәа ифакны.

Икагәышьам цхыака ацашыа,
Моак ханызаргь – сикәшароуп.
Сацбал имцаца иеыршашыа,
Азәы уа сеишәа дахатәоуп.

...Зегь уаароуп.

АС АХАЦА ИНИАХЪАДА?

Уажәыггы ишәмахацзар уа избәхә напәасахәап,
Уа избәхә напәасхәап, ишәасхәо неицашәхәап.
Аизарахь днеиусит уи уапа уаарала.
Еыкәпалла дынтышыр, дааргоит сада-риала.

Хаи, абаа, хацак абас дызбахъада?
Уарада изаххәалап, гәыгра ашәоуп рада.

Абцбар дазгагоуп, данацхалак дкышшусит,
Хшыюла дбаршьеиусит, ажәала «иеркәышшусит».
Рышьтыбжь шытышыр, асаркәа дызрыуам,
Ашәыжәра итахуп, аха аныхәаца издыруам.

Дызтәыда, дзыхшада, иара дызтынхада?
Уарада гәышьаза, гәтыха ашәоуп рада.

Шыкәсыла итацәгәышьоуп уи иаб иуалыркәа,
Аха дрыдтәала изжәоит хәа дасуп ауаа дыркәа.
Ашьха дыхәнугар, ақала изыргылом.
Бга шытак дхышшылар, ааигәа дузынкылом.

Уарада радара, рада дзаазада?
Уарада гәышьаза, хыаа хеыгоуп рада.

Инижъхьсит иабдуцәа зкәаарыхуаз амхурста,
 Ачарас – аура акәым, изхәацәком абыста.
 Иаштаә дфырцьануп, агәыларә дпәтхьуп,
 Ицхәыс лкны дкәартуп, иахьиацәам дарбагьуп.

Уарада ас сицш, ахаца иниахьада?
 Избахә сымхәацызт, иагьысхәом иахьада.

...Уарада гәышьаза, гәак ашәоуп рада.

* * *

Узхьцалоз уацсуеит,
 Хәи абаа, улакәхсит.
 Умцкәа кәадахсит,
 Узхьцалоз уацсуеит,
 Узньшәаз уархсит.

Ақьақьацәа урәаччоит,
 Ақьақьашьа уцеит.
 Кәтагькәак удырцеит.
 Ақьақьацәа урәаччоит,
 Қьжәпас «ураазеит».

Ихәынгоушьоз уашьтоуп,
 Уажә иаха ихаахсит.
 Угьама дасакхсит,
 Ихәынгоушьоз уашьтоуп,
 Ухара ааигәахсит.

Иурехәоит узцырцьыз,
 Уажә иаха иуаахсит.
 Рыбызкәа удырцеит,
 Иурехәоит узцырцьыз,
 Рымгәақәа урыхәхсит.

Уан арыцха узхьлцьыз,
 Лаацсара тахсит.

* * *

Дьсхәагәышьааит асхәаф изхара,
 Акгы ухьуам уи азын, уара.

Иузхымблааргь ацәгьахәафцәа ркьышә,
 Усацәыхьча, иаркы уоны ахьшә.

Апсымтә имгәаф иламыс цәахуп,
 Усаниута, уашәагь сацахәуп.

Аичырчаф дузыцсахуам бзанцы,
 Иухьумырсын, хәи абаац, ижәзы.

Асырпагьаф дпагьаз – сгьаурым,
 Ирыцхара дапаз – уагарым.

Акәардә тата сицхьызуа уимжәаит,
 Хәи абаац, мардуанс укаимцааит.

Акы изхом ақьақьафы, дкәарбзоит,
 Ахәынцәа сицш уилымхааит, дкәазоит.

Аха апсахәфы думышьтын, ахахаи,
 Цсадгьылда унижьуеит дануиааи.

* * *

Аполитика ус ауп, – хәа дсабжьон азәы, –
 Уажә икоу асацсахьыр алшоит уацәы.
 Шьыжьымтан акы ухәароуп, шьыбжьон – дасакы,
 Фымт унатәароуп зынгы ацәра усакы.

Аполитика ус ауп, – убас ауп, убас,
 Урывсроуп ианривстәу узыхшаз унрыгәтас.
 Узхара иапырхагоу думбароуп уашьа,
 Азә парала даахәа, сазә тыцла дыбжьа.

Кыргьы исычхаит, искакеит, егьсымхәеит,
 Нас ирхәыз гьгшәыгьтас ишсылшоиз сыхәхәеит.

Иныхәаса шытаххып уара, шәааи ауао «кәыш»,
Диаанзагы изыщәгъахаз зан лгәыхәцыхш.

* * *

Ищыцашаха акәац, ачашә...
Хаз абыста сихачаца.
Акамбашь харцәы, ачахаржә,
Арашых, нас ачаца.

Тырцка-тырбза – аласба еицш,
Имгәа мтәыр иеишьит ауп.
Игразозар ажыхәта еицш,
Ицсадгьылгы ааишьит ауп.

ЗЫЦА КЫЛЦӘОУ АХАЦШЬА...

Иенавесикуан ианыотгәыз,
Ианацаотгәыз дыбналон.
Иобкәгылан ианхәатгәыз,
Хазәагылаз дырнаалон.

Икәа ицара нтацаны,
Дыцәон уи ахаца.
Цхьака анырхәа иезаны,
Дыцан иаб икәаца.

Уажә уизызырәыр нак-нак,
Икапатәқәоу идырусит.
Аха днықәтәан сазәы икәакә,
Азы хәашькәа дрырусит.

Уара шәырқәак аазала,
Иара убаҳча дтазааит.
Уара аусқәа урыхьзала,
Иара ихьыз хәазааит.

Зынгы иеситакны аласба еицш,
Димцакьақьоит ихәо.

Далацәажәоит Апсны ацеицш,
Ауаа рацхьа дхыхәо.

Дыцхашьап хәа игәы итазам,
Ма ихпаз дрызхәыцны.
Иара имыхәо акгы дацзам,
Имгәа-млашь даатыцны.

Цсахшьак амам иказшьа,
Ауао баба, хыда.
Зыца кылцәоу ахацшьа,
Ауалыр ду быда.

* * *

Унаскьа ухәар, дкәацазом,
Уаагыл ухәар ддәықәлоит.
Иансиныркьо дкәапазом,
Ианакәыцлак днықәлоит.

Асы изакәцом акәадыр,
Арыгъала дсыжәлоит.
Иаамацәысыр, иаадыдыр,
Хыцәахыртас дужәлоит.

Усда-хәысда сәхракәак,
Хырбза-кәырбза, гәахәа...
Кьахьак, лымха маәқәак...
Иахбац асадахәа.

* * *

Иажәа зырәашшәа икашуеит,
Аха кәышрак атамкәа.
Усгы сымтуа ауаа изыцшуеит,
Зегь ирсеип хә иацхьака.

Ех, иахьшәыцасхәоыг ахәтам,
Аха ацәахрагь сатәахом.

Алагажәа апсы анахам,
Апцыхәтәажәагь хатәаахом.

* * *

Иаамта пахьан...
Импшкәа наскьон сишьтагыла,
Ацә аапса сишп иқәра цакуа.
Дааигәбтсеикуан цхәызбак гәаныла,
Димпышкьон лара дыццакуа,
Иаамта пахьан.
Игәы инаталон анкя дмажәзошәа,
Ицәәан шыапы аймырст ихазын.
Ибон адунеи хьантазоушәа,
Уи цьоукы рзыхәа иласын.
Иаамта пахьан.
Ихы дызцәыбрагьуаз ихала,
Илымхас ихәхәон ихынхәны.
Дзацымгәо дацан игәала,
Ихәышрақәа рыла длаҳәны.
...Иаамта пахьан.

* * *

Исы икәадырын, агәра ццәсит,
Амца днахәлатәхәан ицсит.
Ахьшь икын, ахәы ицәынцәсит,
Иәнахь дзыпхьаз дымсасит.

Шәырк сихеихан, аха цәак,
Цьара иәалоны рымбеит.
Иашәа зымнаскьсит рацәак,
Зык сицихын, итабеит.

Аха «акы алан» хлахьынца,
Шьта сакала деиқәыршәоуп.
Цьоук найцгәан, аханза,
Зегь «хахьныкәигаша» дтәоуп.

* * *

Схьшә инасуеит апыккақәа,
Ацәыкәбарқәа рсырзазом.
Иутахьзаргьы хәцка хәа,
Исыхлафуеит, сдырцәазом.

Цьыркьа-цәырас, маза-аргама,
Ажәәан акны акәаш-мца.
Изыз, ицәаз силнакаама,
Ацша рыцца хьшәашәаза?

Зегь агәыцак, акгьы нмыжкәа,
Апцых цшәаала ецәамәасуеит.
Ихьшхьцәо схьшра змыжкәа,
Саапсаха сыртазысуеит.

* * *

Мраташәарахь схы рханы сышьтоуп,
Сзырцакуазеи?
Усгьы уахь ауп наунагза схы ахьдырхо,
Ажәәан акны ахьшы алахәси сишьтоуп,
Еимаркуазеи?
Излахәмаруа ауп, ишнейшнейуа итазырхо.

Ацәкәырцақәа кара-уараха иаасуит,
Рхьаакәа шытыхны.
Шәышра абра ауп хәа, исырхасуеит акәара.
Ачныш кәашкәа урт ирхапыруа ицәаасуит,
Рышьбыжь ныхны.
Нак ибналоит, нас ицәуарц рызхара.

Харацәамкәа цыск ахәыц хәычкәа кацсоит,
Изыкәшәазеи?
Ацәал хьшәашәа илбаанашьтгәышьсит апсы сишп.
Адуinei зегь аеы ицрыжьыз сишп иаапсоуп,
Ицызшәазеи?
Уи хагьахьчоит, нас хагьажәгәышьшоит азы сишп.

...Мраташәарахь схы рханы сышьтоуп,
Аха шәаасцеиш!

* * *

Ацлақәа ыцәсит мацк реыларкә,
Ацәа иалоуп асқәагы.
Амцагы ыцәсит ахәа аснылак,
Ицәоит ашәтқәагы, адәқәагы.

Цыси шыхыци ацхызқәа рхыцәоит,
Саргы сыцәап сызхара.
Ацых, харт зегь ан леиш хурцәоит,
Аха узырцәода уара?

СЫБНА

Өырцшза, шәтырцшза ахычцапырқәа, –
Акакач өежкәа – сыхкәа!
Сдырчихәчихәуеит ахаскынқәа,
Сдырлахсыхусит абыцкәа.

Уа цу-цу – рцу сырцагъа,
Өырлас-сагәыбзыц цшақәак...
Каца-чаца жьажә, жьацаркьа,
Такәыр-кылпақәа ешқәак.

Уака, мцәыжәа иацәа атырас,
Өыцәах-сесихамк амлағөыр...
Өатәхәа-сесимса ацшзы ахылас,
Кылкәыр-мылкәыр абагыр.

Ныцак-аацак, цыск абжы хаа,
Нықәцала-аақәцала хьажьык.
Уа нықәтәа-аақәтәа рдәына сыха,
Цөыркьа-цөырас бгахычык...

Уа ахьыр-хьыр, – азыхь насыцла,
Уа хөйт-хөйт – акәара сиқәтәом.
Хазы дунеиуп сара сыбна,
Уака сацбалгы сазгом.

* * *

Исыцхөит шыта сызынра сиқөышла,
Сахыгылаз-сахькаҳаз неитасхөит.
Ацыхкәа сиысхуеит лабжышла,
Ашыжькәа гәыцрала силасхөит.

Шәсыгәтамсын, сангәамцуа, шөымгәамцын,
Иахзымцшааит шөымхәан иара игәы иақәшөо.
Сара анкьа сынхозаргь цлак амцан,
Зегьы-зегь сырнаалон сыкәба-кәшөо.

Аха насшәа дызбеит зегь «згәалаз»,
Ихалаз дышныкәапаз «дырны».
Зыцсадгыыл иагәтасуаз амалаз,
Хьаагы хтоурыхгы аакәадырны.

Дысцылеит хазжьоз асыроашьа, –
Атыцаз даныкәңо афырхаца.
Уи зы кәармак азыхәа унаиапшапк...
Игәы акәзар – хы злымкьазо аихаза.

Избон цьоук кьақьахон ацина сицш,
Ахшыодақәа ахыбжа ахьырзыршоз.
Цьоук халон, цьоук гәылцуан агәил сицш,
Сыжәлар мардуанцас иахьыршьоз.

Ус ауп, ашыла гәза сицш амған,
Сзыкәгәыцуаз цьоук ахәгәышьон слыхәта.
Аиаша цьоук амахә өеицш иамған,
Цьоук накәшон захәарцәицас сыхәда.

Насшәа, ех нас Гәымста ахықәан,
Суазқәа зегь схыкьасуан сгәакуа.

Хаҳәы хышәашәак скараха схи ықәын,
Иршьуазгы срыцтахон уака.

Зны кәыбақәак хызәон сыңсала,
Сахәшыңәа снарыдтәалон суоуны.
Саңиуан имиң ргәала,
Сақәын сыңсадгыл сыхцәоуны.

Ус, сабгы... Сашьсеихабгы насшәа,
Еиқәыхышәашәа хашта интыргеит.
Сашьсеиңыб дысцырцт игәы сыхшәазшәа,
Ацсәәхаңәа сангы дысцәыргеит.

Аха сымәа сануп скаха-бгало,
(Амалгы смырхаит иансырхашаз).
Ашың ухәан-схәанқәа исхынхало,
Хәатыхла снарзытрысу абашаз.

Шьта сызынгы сыңхәоит еиқәышла,
Сзыхызазгы сзыхымзасгы еиңасхәоит.
Ацыхқәа еилысхусит лабжышла,
Ашыжықәа гәыңрала еиласхәоит.

...Сыхәрақәа хәрашәала иңасхәоит.

* * *

Сытәхәоуп, са сымәакәа кырцхуп,
Ирхәыз шәарахпас сеиңасуеит.
Аамта акамчы хышәашәа сыңхуп,
Чархықәак саарсыршырың еиңасуеит.

Адуңей ду жәагәоуп уахыңшлакгы,
Изрыңгәом агәы икәжбу ахақәа.
Урнышәароуп зны узықәшәалакгы,
Насшәа напы-шьашәа умхәхәкәа...

Шьыри, ах шьыри, стахәахаа...
Еихау саниазом, сазыңгышыңам.

Исмазакәа гәтыхак ахәаха,
Бапа сымәасыргы стахгәышыңам.

Сашәа, сзықәгәыңуаны исымоу,
Суапа еиңи ура сурцхалароуп.
Сыңсыргы уа чыхықәак сышрылоу,
Сышьхақәа сцәа-сжы думырбароуп.

...Уцкәырышәны укалароуп.

* * *

Уңәоуп, аха ус ианбанза – усыхароуп,
Уңоит, аха ус ианбанза – уааңсаңәоуп.
Уааиқәтәазаргы ус ианбанза – есыхароуп,
Иагы уургы усахашам – ушләңәоуп.

Урбылңәоит иулаугзас, иуламзо,
Умбылзаргы еымт икылңшуеит ухәара.
Еилкаагәышыңоуп зегы-зегы ахынагзоу,
Аха иахцәымгуп харт уи избахә ахәара.

* * *

Икаҳара, игыла, иңашықәа,
Хьаакәак, нас чыхықәак иаңызоуп.
Исыханы зыцыхқәа ирашыңкуа,
Ашәа хәырыңгыңк изабызоуп.

Абырг азеибафа ихықәтәалоу,
Издыруда рыңа дзызхәыңуа...
Хтысқак еишьталаны игәыдтәало,
Иқәра ауң акәанң еиңи изныңуа.

Днеиусит еазә иаамтақәа ихамшықәа,
Ахауагы иңәмаңхәоит дызыхәоз.
Ашхам иңаркәоит аңхамшықәа,
Цыхышәа иссыңцәоуп хәа дзыхәоз.

Сымшқәа сызпырцхьоу, сызхьымзазо,
Акы цеуп, дасак сикәсырхаз цөыцоуп.
Сыччабжьы сцәуабжьы ссыкьасо,
Сыгәынқьрей сгәыцрақәеи срыцоуп.

* * *

– Иухъсеи улацәақәа чны?
Ацәа угуп цабыргны...

– Цхы агәаны сицш лара даасхалт,
Нас уи акәхсит, кыр хайдхалт.

– Хәи цьоушът, дарбан уазырцшыз?
– Лара лоуп, уара узыцшыз...

* * *

Уажәшьта уаха сылшазом,
Скәыцшра цоит инықәхәаша.
Цьара ахьшаша сықәшазом,
Ихәлазом ианыхәлаша.

Хьтак ахаан иацымгылоз,
Угәы рцхашьас еитари?..
Мәахәастала иныкәалоз,
Бгацымкыра абеидырри!..

Сгәыцра хәычқәа сгәыцакны,
(Избоит уртгы гәыцграшәа).
Схала зацә иныцакны,
Схы иазысхәоит сыхәрашәа.

АЦША

Иаамақарит, иаамақар...
Ирымпыцкьаз хагацас.

Зны апәуабжь алақмар,
Нас итынчхсит тацацас.

Ус дырәегьых иааилшәоит,
Иабахьоугьы агәалашәом.
Ацша ацлақәа хнажәжәоит,
Аха схахәыцк азалыршәом.

* * *

Сеитацылт аацнык, аха исзымхсит ахауа,
Сабантәаауа азапә, сабакоу саба?..
Иразкыдада арәаш, уаргы-саргы хауа?
Абахә ианцыххаала ицоит уцәкәырца.

Сьенадцан сазызырәоусит саб илабашьа,
Хәит усырхаца хәа иснылоит ибжьгы.
Тагалан ацша аспьоуп абгыцқәа ркапсашьа,
Аамта сакьазар, исхарам акгы.

Срызхәыцлоит лассы-ласс хара апкақәа исхысло,
Урт ахьтақәа ргәыцак сицьусит, сихьзоит.
Амацәыс цәаапәауа сгәаца иантахысло,
Сыхәрашәа сыкәыршо, сыхәрақәа ззоит.

Дарбан са сакара издыруа сзыргәакуа?
Ухьақәа усанрута, угәтыха мцоуроуп.
Иабакоу урт сөызцәак, иабакоу иабака?..
Азә малуп деилазгаз, егы – мацуроуп.

Азә шыкык дахьынхалоуп, азә амцхәарта итәартоуп,
Иубоит дасазә иажәа аҳацшәа сицш иштацәу.
Ишәартан зегь реиха, зегь реихацәка ишәартоуп,
Уааигәа ауаа мацымкәа, арахь уанзацәу.

Сеитацылт аацнык, аха исзымхсит ахауа,
Бжақашеи бжақазеи дунейк еимдырххоит.
Иразкыдада арәаш, уаргы-саргы хауа?
Саргы абахәқәа срыжәло, срынцыххало цоит.

СГӘЫҒРА

Усда, аха ажәала рыетарыхәхәоит,
Рбыкь быжькәа хгәацакәа иртахәхәоит.
Аахәара, атира, апәылхра...
Ас шака хзычхари, сгәыҒра?

Урт җада ианхалатәу синаалоит,
Цша хьшәашәак насыр, ибналоит.
Уа, ацкәара, ахацара ргәыхра...
Схала снумыжыгәышыан, сгәыҒра.

Рысәышытых рышыкылкәа изрынгылом,
Ухәан-схәанла сибаркуп, иузынкылом.
Иаеуп дара аиаша аңәа ахыхра,
Уарак уоуп сзыкәгәыҒгәышыо, сгәыҒра.

Сашәа хәа-тыхла инаңылоит,
Сыбызшәа аңсы инаҒрагылоит.
Исымчым аңсыхыю иңсәыхра,
Схәаакәа сырхәумтәым, сгәыҒра.

Сыпсадгыыл сыт-сыт иртигәышыоит,
Рңыбақәа кәрышыла идыртәгәышыоит.
Иаеуп уара уныхра, са сныхра,
Ас ххала хабанзацо, сгәыҒра?

СЛАБАШЬА

Избоит сара абырг илабашья,
Асыжәлаф илабашьягь – хазы.
Ақәырс-лабашья емырәашья,
Нас ахьча илабашьягь – иңсы.

Шәарыцара иңоз илабашья,
Хаз тәыргә лабашьяк цнзаза.
Аңхәыс лабчашь иамам кәыншьяшья,
Аңсшьяга лабашьягь царза.

Нахьхызантә, азкышықәсқәа ирыщакь,
(Зны шьамәан, зны рымәа разкын).
Хазхысхыоу зегьы-зегь ргәыщак,
Иаауан дара, акака ирызкын.

Идырзуам, рыхтыскәа, рыгәтыха,
Урт сгәаца назаза сикәырхоуп.
...Иихыоугьы нас имиңгы шызыхәа,
Са сажәа-лабашьякәа хиоуп.

* * *

Амза-җа лаңшит,
Итынчуп акәара.
Цхарак насыхьшит,
Исыңылт сакара.
СгәыҒрақәа хынхәит,
Сдәықәылт ныкәара.

Амза-җа лаңшит,
Иаачырчырт аңсы.
Иаңәа җык лаңкәит,
Иастарызеи хызыс?
Алашыцара җеит,
Шәахәак анахыс.

Амза-җа лаңшит,
Аблақәа тыңыңыо.
Зыхькәак ааласит,
Ахыыр-хыыр иччо.
Сгәахәарақәа җрит,
Сыхәарақәа хырчо.

Амза-җа лаңшит,
Абырггы дәахсит.
Шәац иаңәак цысит,
Адгыыл дасакхсит,
Сгәалақәа зегь җсит,
Сыңых ашәахсит.

Амза-са лацшит,
 Хаи абаа, – разкуп!
 Цей лашак диит,
 Ныхәацхызык изкуп!
 Инасыц енатит,
 Хәышпаарак сикәуп!

...Амза-са лацшит.

* * *

Сыгәаҕра бцъарны ишәыкәнысцит,
 Уи нахыс уаха анысзымшо.
 Сашәақәа ахрасақәа рхысцит,
 Шәзышара хыреырт шәанзышо.

Сейгазом сгәы ццқа шәыхьозар,
 Шәымәа сыркъәслап сыбжьала.
 Сиаша цхань ишәыбжьазозар,
 Наунагза инхысцап шәыбжьара.

Аха акы ыкоуп ицшью, сара исхареи?
 Уи ныхны сыцсы цкъа сзыршәытом.
 Сыцсадгьыл азхәыцрей азхәаарей,
 Санцсугъы санбзоугъы исызшәытом.

ЕИУЕИЦШЫМ АШЫҚӘСҚӘА РЫКНЫТӘ

АПОЕТ

Ажәсан гәыцкъа амза еионашпит,
 Ақыга зегь аңәа хаара иҕоуп,
 Аха оныкае аңәашы лашпит,
 Апоет уажә уака ихала дтәоуп.

Иарбан узыргәампыз, апоет?
 Иарбан узыргәыргъаз, апоет?

Зны исацхьа силахантоит ашәшы,
 Наспәа ибла хыркусит шәахәақәак.
 Зны иҕоит ицәызхью цьюк рыбжьы,
 Икаицит урт рышка шыаеақәак.

Итаҕын ләа иуаҕах артәусит,
 Жәытәи еатәи игәацае ак рыоусит.

Цытбжьык усгъы иахыоуам ионата,
 Асәақәа ахышәахьтә изыцшуп.
 Зны абра дышиз еицш ихата,
 Ажәеинраалак уажә аира иаеуп.

Аха мап, ашәақьқәа тыркъатәзам,
 Апоет ахысыбжь иҕахзам!

Уи зегь реиха дзейгәыргъо еакыуп,
 Уи дызыцшу дасакыуп, аиеи!

Ибжыи царгыи ацстазаара иазкыуп,
 Ауаа роуп уи иашәақәа – идуней!
 Уацәтәи амш дазхәыцуейт апоет!
 Ашәышықәсақәа дрыцууп апоет!

* * *

Мрагылара цәыцлашо,
 Ашара иасуп,
 Азаза кәалыкәацәо,
 Ашьац ирыхьшуп.

Стәоуп абарцаә сымала,
 Сәыхеижьтәи кыр цусит.
 Агба, инкылан цшәымара,
 Амәашка иласусит.

Ашәтыцкәа гәтгагаха,
 Иаадыртуейт рышштәы.
 Рыбла хтуейт ишанаха,
 Абна сикәара, адәы.

Абжыи хаара ньцакуа,
 Цыс иацәак шәахәоит.
 Арәашгыи ццакы-ццакуа,
 Цхьака ицоит, ицоит.

О, сымш, уара исцәузохәа
 Маза умам, мап.
 Аха сыбла зхьымзохәагь
 Иагьа ссир калап.

...Сымра гәакьа угыланы,
 Цыхьааста ушеишей!
 Саргыи, ушәахәа срыланы,
 Сакәшап адуней!

СНЫШЬ

Амшын зегь иахьцәейт ацта сикәарақәа,
 Ацша гәаан исыжәлоит хазы.
 Хьацрада исцылоит ацәкәырт-баагәарақәа,
 Исылоу рбарцы, ма итырхьырц сыпсы.

Аха снышь цхьака ицоит,
 Ацтақәа срылганы,
 Ацәкәырта срылцааны,
 Насыцк ахь сагоит.

Ацнышкәа уаха арака изаагылом,
 Урт, са сааныжыны, акәарапшка ицрит.
 Ажәәанахьтә ацәцыхәа амшын изаагылоуп,
 Уи назхьысыз гбақәакгыи хьыкьит.

Аха снышь цхьака ицоит,
 Ацшацәгьа салганы,
 Ацәцыхәа салцааны,
 Насыцк ахь сагоит.

Амацәыс цырыцырит сышьтахька, сацхьака,
 Слымхәкәа иртахәхәоит ус адыд абжыи.
 Ацәкәырта сдыршәыхт саныркьарц ацакьа,
 Сыблақәагь мацзак иаархьлеит ашәшыи.

Аха снышь цхьака ицоит,
 Амацәыс салганы,
 Адыдгыи салцааны,
 Насыцк ахь сагоит.

САСРЫКӘА ИЗХӘЫЦРА

Еисуейт Нарт Сасыркәеи агәылшьяпи,
 Ашьа икашу азыршейцш ицоуп.
 Адгьыл цьанат тәылоит, иршьапуейт,
 Урабак кьиуа ажәәанае ихоуп.

Оны гылазам уақа алға зхылшуа,
Ашта сиужькәа аҳәира иагахьсит.
Такәажәык лхала дынкахәыцуа,
Лиара дамоуп, лымчкәа кацсахьсит.

Акгы лымам уи лгәы зкажо хәа,
Илыхшаз ма рнышпәынтрақәа лбом.
Дшабоит, аха дыхәхәазом азба хәа,
Лыцсахәагагь саңбара илгом.

Лак ауубыжь атыша ду итыоусит,
Нартаа неиусит, ахацашәа симдо.
Бзоу кыркырусит, Бзоу рыцха уазырусит,
Алагырзкәа хышәашәаза икатәо.

Еисуит Нарт Сасрыкәеи агәылшыапи,
Ашьа икашу азыршеицш ицоуп.
Адгьыл цыанат тәылоит, иршыапусит,
Уарбак кыиуа ажәәанаә ихоуп.

Рыцхарахап дтахар уи ахаца,
Атәыла цшза цыаханымны инхап.
Уа агәылшыап ацшәымахап назаза,
Агәы ртынчны иныкәлап, аха мап...

Имч сизигсит, икама цырцырит,
Имәаницахт амцабыз аскьо.
Уаха злымшаз агәылшыап цырцырит,
Нас инышталт акәада ацрыкәкәо.

Уажәшьта даса хәыцра хаакәак срылан,
Урт рылпраггы стахымызт зынза.
Акьацтақәа азәазәала ауаа рхылон,
Амцақәаггы еикәылон иххаза.

Ашьха роаш ду моасуан икеикеиуа,
Атыцхацәа заагара хәа ицон.
Амра гылон аблақәа кәеицеиуа,
Ацстазаара мац-мац иҕацон.

Сылацш икәшәон сарггы Нарт Сасрыкәа,
Сипашыцуан, дызбон дынцәаны.
Уи Бзоу дақәтәан, дыцпакуан аоныка,
Гәашьагь дгылан аштаә дизыцшны.

* * *

Кукареику, кукареику! –
Арбагь кацшь енатусит иахьак.
Ашта нтыц, атәакәа ахьсеиқәу,
Икәит-цситусит уажә кәытқәак.

Абжы еихсыҕыт хаз акәукәу,
Амшын шыкьбжы еикәтәазом.
Кукареику, кукареику! –
Арбагь есихак канацом.

Уццакы, нас, амәа икәу,
Ицкьам ажәәан алакта.
Кукареику, кукареику! –
Арбагь ныкәгылоит еиҕа.

Бжәажьарак хәа камцазакәа,
Згәызеаньлаз рыцсы рзеит.
Зегь ишрыцхьоз иамбазакәа,
Арбагь ахата баазсит.

САБ

Иеситазом ажәра макьана,
Дыказаргь саб дышлаза.
Мзаеоуп изеицшуггы имагана,
Дгылоит дышгылац, шыжьза.

Сурсыхар иауазеи уандәыкәлоз? –
Азазаә уажә ушьтақәа анууп.

Иулшоз удырусит уансықәлаз,
Са сымчқәагғы цыспәар стахыуп.

Ихьаазгоит сзыцәкьалаз аусқәа,
Иаансыжыит ақыта сзаазаз.
Иуцәыззом, ас схәыцуамызт ускан,
Ускан сакын сзысхәараз.

...Амра хара ашьхақәа ирхысны
Ашәахәа иакьаз силыбзоит.
Ацәыкәбар хәычқәа изамоақәа иреысны,
Ақыцәкәси акәынцькәси ирхапсоит

Срымоуп агәтыхақәа срамехак:
Иусқәа дырхашәалом, мап.
О, исылшозтгы сычкәынра азбжак
Самеигзакәа иустарын, саб.

АГӘАҒҚӘА

Агәағқәа, ех, шәара агәағқәа,
Ианбыкәу, нас, шәымра анташәо?!
Агәағқәа – ицымпәо акәарағқәа,
Ауаатәыюса рыхәда иахашәо...

Шәкыдцаны, ишәгәыдцаны шәшьызтгы,
Итынчхон ахшыюи агәкәси.
Азныказ ажәәан хәашпырггы,
Нас асарыцкәон сдунси.

Еа моак инанылон агәала,
Амра сакала ицхалон.
Амдыр дхазныкәон сакала,
Еакала, сакала хкалон.

Аразра амцәыжәәоқәа сицыхны,
Ицон зегь рзыхәан асша.

Еапарак адгьыл хашьтыхны,
Иацнацон ицегь халша.

Агәағқәа, ех, шәара агәағқәа,
Ианбыкәу, нас, шәымра анташәо?!
Агәағқәа – ицымпәо акәарағқәа,
Ауаатәыюса рыхәда иахашәо.

* * *

Ицсит, ицазит, ихынхәгәышьом,
Зегь реиха исызгәакьаз мыпқәак.
Ах, сдасазөхсит, изагәышьом,
Шьта аеьжәлара снаалом рацәак.

Схәыпраә ассимаабжьқәа каоусит,
Акәынақәа кәицшәа силицхоит.
Аеыю ашәа слымхақәа иртаоусит,
Лыхнапта блахкыгаха избоит.

Аха сешьытақәа анымхалсит уака,
Сешьытақәа дырзит асқәа.
Уабакоу, са сыхәа, уабакоу –
Назаза ирзынсыжыыз адәкәа?...

Схәыпраә ассимаабжьқәа каоусит,
Атыцхацәа рылацш сыхзоит.
Аеыю ашәа слымхақәа иртаоусит,
Аеыюқәа срацызаны сцоит.

Урт амшқәа, са исзыхынхәуам уаха,
Аха усгы сакы сазыцшуп.
Сычкәын данеьжәло, апкацахәа
Икамч ашьтыбжь сахаанхар стахыуп.

Схәыпраә акәынақәа хәоусит,
Лыхнапта илашоит ахақәа.
Аеыю ашәа слымхақәа иртаоусит,
Амахмызқәа идырхагоит асқәа.

* * *

Асынакәкәа тқәауеит, итқәауеит,
Шықәсыла ишьтаз еиқәыңәашь.
Ааңын саргәырғьоит, сархаңоит,
Ахрақәа арзызоит ахысыбжь.

Асынакәкәа тқәауеит, итқәауеит,
Ирзымчхазт ашәахәақәа ршыра.
Сара абахәкәа рықәңәахь снейтауеит,
Асыңсақәа тазуеит ахшыыра.

Асынакәкәа тқәауеит, итқәауеит,
Са сыкамызт аспәкьа итахап хәа,
Амрагьы жәылоит, ихьаңуам,
Ижәылоит сзакәыңкәкьоу шәсырбап хәа.

Асынакәкәа тқәауеит, итқәауеит,
Аңәхәырақәа аанрыжьюеит ншьаншәа.
Ахыңәхәырахо маңзак саргәамңуеит,
Аха ашьаң иаңәа синьлап ушьтаншәа.

Асынакәкәа тқәауеит, итқәауеит,
Ахрақәа арзызоит ахысыбжь.
Ааңын саргәырғьоит, сархаңоит,
Ааңын, са сашәақәа рышьыжь!

* * *

Аңта сишьылқәа караха,
Иңшуп, иқәаңом.
Са схәыңрақәа еидараха
Срыңоуп, исызгом.

Аңыс иаңәа абжьы ыңанкы,
Иахәазом ашәак.
Акәукәугьы аеыңәахны,
Исыңхьазом иахьак.

Икалазеи, икала?
Сгәы раз хәың лахәит.
Зны сыззыказ гәыкала
Цәымңыс уажә сикит.

Алахәагьы иатахи
Икыруеит ааигәаза.
Иршәиуамашь, иараби,
Итңынчым слахьыңца?

Амр цеит исхыкәшаны,
Уи цәара иңәахьуп.
Иззазом, иаасықәшәаны,
Уажә сыңсыр стахьуп.

* * *

Макьаназ акрагуп ашара,
Иңәоуп икараха азыжь.
Аохаақәа арңәажәоит Иушшара,
Аңстхәақәа асаршәуп Цшьагьышь.

Са слымхәкәа иртаоуеит ашәа ссирк,
Уи Рица блахкыга лыбжьоуп.
Аңшалас уи лашәа мңанарсын,
Уажә ахра цагьцагькәа ирыбжьоуп.

Сахьақәак сыбла ирыхгьлоит:
Ақәылао даауеит иезаны.
Уажәымзар-уажәы даалхагьлоит,
Дигарң итахьуп деахәаны.

Уарбак иабан ишылхаңәоз,
Лашьңәа ахьшәараңо ахь иңоит.
Еисамскәоуп уи лашьңәа, фырхаңәоуп,
Сгәыңуеит: лыңсеыхра иахьзоит.

Макьаназ акрагуп ашара,
Алегендақәа сцаньы сыркыуп.

...Рица, о, Рица, анцәахшара,
Азы аңан назаза бцәахыуп.

* * *

Сгәы иалоуп сахъымцыруа цсаатәцас,
Ашьауардын аблақәа ахъсхам.
Сгәы аилоуп сахъымццакүа рәашцас,
Ашьхақәа сахъракарам.

Аха акымзарак ыкам исхароу,
Сырәашны, сыцсаатәны смизеит.
Ашьхақәа жәәан ҳарак иалоу
Исеихазааит, митәык камлазеит.

Ға хәыцроуп уажә сгәацашка иааиуа,
Ғакала ға мшыкахъ сыцшусеит,
Урт зегъ сара сахъыриааиуа,
Ацсабара иазхымгар ҳәа спәәоит.

* * *

Сара амшқәа наскъызгоит ашьшыыхәа,
Нас урт рынцәамтаә саанхоит.
Аха усгъы ирцәызгоит абжъы хаа,
Нас сыдгъыл иахырцәә спәәәәоит.

Сара амшқәа сырцылоит ашьшыыхәа,
Иахъалаго сгылоуп аншо.
Урт әацхъа ирцәызгоит абжъы хаа,
Спәәәәоит, нас, рымшра схъыршо.

Урт сгәахәарей сгәалақәей рдыруеит,
Урт сымәәқәа ргәылган игоуп.
Са сымшқәа цаскуеит, искәадыруеит,
Са сымшқәа ааигәәоуп, иагъхароуп.

О, дрыцәауп еак иашьтамыз зхада,
Нас зымшқәа инхаз зыцхъазо.

Аха ыынтәгъы дыгәнахауп, хәарада,
Изымдыруа мшы ссирк зыцсоу.

...Уа сашәәқәа исзымхәәц сиқәылоит,
Сызхъымзац мшыкы сахъзару?
Сара амшқәа наскъызгоит, сырцылоит,
Сыздыруам сынцәәу, ма суаәу!

* * *

Ицәәоуп ашьацраә азаза,
Ацшқа сицш ицәәоуп ацша.
Ицәәоуп иахъышьтоу аихаза,
Ицәәоуп ахахәқәа рыеша.

Хара амзаәа ажәәан ианшылоит,
Ицәәырцусеит хаз аспә каччо.
Урт сара сымәәа ианыцшылоит,
Сахъыцәам, сахъдәықәу цъашьо.

Алым сицш ицәәоуп адәәаза,
Ицәәоуп иахъыцоу ахацшъа.
Бжыцшқарахк тыәуеит са сгәаца: –
Ицәәоу зегъ рыцәәа чацшъа!

Ицәәазаап, изт абгарымцқәа,
Ицәәазаап, изт ахәылццыс.
Аха ицәәазам ицәәоу рыцхызқәа,
Аха ицәәазам ихауша аус.

Сымала, сымала схәыцуа,
Сымала амәәа сануп.
Ажәәәәәәә аспә лацкәкәысуа,
Ирзымхәәц акы сархәарц иаәәуп.

Алым сицш ицәәоуп адәәаза,
Ацшқа иеицш ицәәоуп ацша.
Ицәәоуп иахъышьтоу аихаза
Ицәәоуп иахъыцоу ахацшъа.

Ицәазаап изт абгарымтқәа,
Ицәазаап изт ахәылыццыс.
Аха ицәазам ицәоу рыцхызқәа,
Аха ицәазам ихауша аус.

* * *

Сдырцхоз цысышон урт быблақәа рацхьа,
Сындырхоит хәа сгәыгуан ихаца!
Аха зынзак сымчыдазаарын бәацхьа,
Ас калоит хәа сыкамызт зынза.

Бысмсигзасит, бысмсигзасит сгәыла,
Баасыхәлаччан ацсаатәеицш быцрит.
Сапәеи, сареи, сгәыцрақәеи хнеидкыла,
Хара бцамтаз быблақәа харблит.

...Ампқәа цоит, ицоит, ицоит исхысны,
Ампқәа цоит, урт сызбахә рхәазом.
Сырхыцсалоуп лыблақәа сыццышәны,
Шәысмышьталан, уаха сыжәбазом.

АЦСУА БААШҚӘА

Абааш хажәаақәа,
Абааш гәашьақәа,
Абааш мцәажәақәа,
Абааш моашьақәа,

Ханацәа рмыткәмақәа,
Хабациәа рымцақәа,
Аешьцәа ркәыбақәа,
Алағыз хыцрақәа.

Шәа шәахьыбгалақәаз,
Сгылоуп сышәтыцханы.
Ахтыцқәа ахьшәынхалақәаз,
Снарықәлоит схәырбгьыцханы.

Срыкәхшоуп ашьхақәа,
Ғымтзакәа ишәхылацшу.
Срыкәхшоуп ашлақәа,
Зыбаоқәа шәыцажу.

Срыкәхшоуп аблақәа,
Есымша ишәыццацшыоз.
Срыкәхшоуп ахәақәа,
Ацыхқәа зырлашоз.

Сбааш еиқәышлақәа,
Стоурых асаркьақәа.
Сбааш гәымшәақәа,
Сбааш гәакьақәа.

* * *

Сцоит са сышцац сыццакы-ццак,
Асымкәыл, ацаа цша мбатәуп.
Срыцак, умцәыжәоақәа срыцак,
Сынасыц, са сыхьчатәуп.

Имачуп нак сышьтахька инсыжьыз,
Сацхьака ишьтоу сихауп.
Адақәа реицш, амоақәа сишьшыуп,
Ацәкьеицш цьара ацьалқәа ҳауп.

Сыпсаатәуп ргәахәусит цьоукы-цьоук,
Скылкааны ахысра иаәуп.
Срыцак, умцәыжәоақәа срыцак,
Сынасыц, са сыхьчатәуп.

Цьара-цьара ихьцәан аоарқәа,
Цааимбарцәак мцарсны иргоит.
Ацнышқәа уи ргәыраозамкәа,
Амрасы тынч рыедырцхоит.

Сдырехәахоит иаакәымцзо цьоукы-цьоук,
Уи иахагьы иацәшәатәуп.

Срыщак, умцөыжөөақәа срыщак,
Сынасың, са сыхьчатәуи.

Шьыщцәа гьангыашқәак хәатыхла,
Исцылалоит сгәы цшқа сәапо.
Аха агага сахәом аңсәыхраз,
Снеиусит ус, сашәа разо.

Аамта, сьзхьымзаң сахырщак!
Сзыхьзаң зегь, ура, аамта иутәуи.
Срыщак, умцөыжөөақәа срыщак,
Сынасың, са сыхьчтәуи.

* * *

Дыңцәуи уи дкараха, дыңцәуи дтахәхәа,
Амза хаҕы лаша лзылашпит.
Илывоуи ашәахәсиңш лыхцөышьқыр кахәхәа,
Лыцьымшькәа лыблақәа ирхылаңшусит.

Схы надцаны цшьяала сазызырөөит сгәыкуа,
Лгәыраз, аегылеиңш икарахаң.
«Ихьчатәуи, иаазатәуи, иуаахарцаң ххәыңқәа», –
Еиҕах абри ауи иара исанахәаз.

САНИУАЗ АУЫХА

Сырцых-цых сьгәтыха,
Сымәа хараңцәуи.
Саниуаз ауыха
Исыдырцаң раңцәуи.

Кыр каицаң хәа игәыҕуа,
Игәыргьо исзыңшың.
Саниуаз ауыха
Сзымбазакәа иңсың.

Исыңрымцуа исышьтоуи,
Сахьцалакь рыңсқәа.
Ирҕахым урт сышьта
Рылазтырң асқәа.

Уаанымгылан сөыхәа
Хамәа хараңцәуи.
Саниуаз ауыха,
Исыдырцаң раңцәуи.

Сан дышлеит уи аахыс,
Сабгы шыта даңцәуи.
Нас убарт ргәы иасуа
Аныкаста – сыңсуп.

Цьара цлак еитасхаң,
Искажаң цөқөырцаң.
Цьара хьзык еихасхаң,
Сырфыолаң шөтқәак.

Рдөынақәакгы цшьяала,
Иаусыжың иаазаны.
Еиқәсырхаң сгәы ашьала
Уи хтоурых цшааны.

Цьара зыхьк еиңсыхың,
Изышуа деиқәнархаң.
Хәыңгтаарак өеиңсыхаң,
Изыхәтоу дарцаң.

Уаанымгылан сөыхәа,
Хамәа хараңцәуи.
Саниуаз ауыха,
Исыдырцаң раңцәуи.

Саниуаз ауыха,
Асцәаң каччон.

Саниуаз ауыха,
Ацсабара ччон.

Саниуаз ауыха,
Са сира атахын.
Адунси агәтыха
Насыгзарц ищшын.

Уаанымгылан ссыхәа,
Җамға харацәоуп.
Саниуаз ауыха,
Исыдырцаз рацәоуп.

* * *

Ахәыпрақәа схалан еишьтала,
Уажә ссахны сыркыуп.
Ажәоан ду җымтак сгәы ашьала,
Ианыспар стахыуп.

Нас адгьыл ахьтә анбанқәа сыхшьало,
Мышк иацхьо дкалап.
Сызцәымгугь тоурыхлагь казшьалагь –
Дацсыуан рхәап.

Сыцсыжырта шәашьатмлааит ускан,
Уи усым зынзак.
О, ускан исзынымггаз сусқәа,
Ирызхәыцтәым рацәак.

Сзыхәо сакхоит сара аамтала,
Уи нагзатәуп.
Аҗымта сзаццозар сгәы ашьала,
Изнысцаз хьчатәуп.

* * *

Тымра-тымра сара сымра,
Мраташәарахь илакәуеит.

Уажә гәаныла са сгәы ашьала,
Жәоан цаулаҗ ак зыҗуеит.

Бжыда шытада, нас гәырғада,
Амш ацсыртахь инаскьоит.
Иаоцацәамкәа, абжыы еицамкуа,
Ишшәахәац ацыс шәахәоит.

Маза-аргама, хәыпра хаала,
Ашәтқәа рылацәа сикәацсоит.
Хазы азаза, уака ашьацраҗ,
Аҗеисцыхәеицш сихацсоит.

Ус, агәара, ашта, ахкаара,
Амза ахыблақәа ртацсеит.
Ацсабара са сгәы ацхара,
Адунси ду иахьнагзеит.

Ацых неиусит цшыаала-цшыаала,
Акгы схәом, акгы ахәазом.
Ажәоан хәаадоуп, адгьыл хәаадоуп,
Аха сгәыргьара ргазом.

* * *

Ажәоан цам-цам агәәсыцәкьа скыдцаны,
Ацънышқәа ааиуан сыршырцаз исгәыдцаны.
Аха рыхқәа сынцаны инкылазуан,
Амца еишьылқәа ацта шлақәа ирылазтуан.

Сырзыцшын урт, еихмырсыцъуа сыблақәа,
Сырзыцшын урт сара шәарак сымамкәа.
Уи лакәшьаны дара зынза ихагахон,
Рхысбьжықәа цыхәаццәада ситагахон.

Сара, акәалзеицш, абзиабара ськәыршан,
Сара, акәалзеицш, аламысгы ськәыршан.

Сара, акәалзеицш, анасыцкәа сыкәыршан,
Сара, акәалзеицш, ацсабара мчы сыкәыршан.

Рыцьныш блақәа тапакәа игәхыршәагаха,
Исывагъежьюан ҕапхъа урт цәыршәагаха,
Сгәы ацағара, нас саргәпыста гәатаны,
Еиҕахысуан дара ртәала икылкааны.

Аха, ирзамуит, урт ацьнышкәа – агәымхақәа,
Хара-бгъара идәықәлеит уаҕ даанымхақәа,
Мап, изномыт, ргәыцжәара иашьауан,
Иахьынкахауаз ршәақьла иахәсуан.

Сара, акәалзеицш, агарашәа сыкәыршан,
Сан хахәышла лныхәацхызқәа сыкәыршан.
Сара, акәылзеицш, саб игәыцра сыкәыршан,
Сарпыс хәычы игәыргъара сыкәыршан.

* * *

Саб иашьеицыб Котик Смыр изкыуп

Арцыси арҕаши айқәцара иаеуп,
Ацлақәа цәыусит, хаз ажәоан хәашьуп.
Ацаа сицш ихьшәашәаза илеиусит азы,
Илеиусит азы, ауаҕы дашьаразы.

Дкарахсит даараза ицштәы неихагтоит,
Аха игәыграқәа иерымадо еиҕа инапқәа икьоит.
Ицсы дааныжъны ицазом, ирҳаны,
Игәы акәзар ишсисыц еисусит икәцаны.

Цсәыхгас уажә имоу сақым, акәароуп,
Аха иабакоу? – хароуп, уи хароуп.
Арцыси арҕаши айқәцара иаеуп.
Ацлақәа цәыусит, хаз ажәоан хәашьуп.

Ах, уи арыцха, ушыта деихәазом,
Ицсгъы неихыцрааит, уи уаха ихынхәзом.
Ацәкәырц дымцарсны ацашәахь дыргсит,
Уа, иан леицш, арыцхара хәхәо инеихатәсит.

АМӨАҚӘА

Амоақәа, амоақәа, амоақәа инымцәазо,
Агәкахарси агәыцреи рахәыцны ирыбжыгоу.
Азиасқәа ирыргоу, асыпсақәа ирзымгазо,
Агәгәеи ацсыеи закәыцкәкьоу еилзырго.

Акакала игәастап хәа сдәықәлеит шыжыкык,
Ускан уи сыжәоангы иацамыт шәшык.

Амоақәа, амоақәа, икарамхо амоақәа,
Икарахо дрыкәшәазар гәартарц рызбсит.
Цслахәцас саеыргон цъара абахә азамоақәа
Нас ҕапхъа ашьянцара ишылгаз збсит.

Аха ахьацра санымшәо саеын апара,
Истахын, истахын уаҕ дызхьымзо ахьзара.

Ус, цхыказ дысцылеит шыашә рарбагъ дақәтәаны,
Лыблақәа тапакәа цъныш такәажәык.
Лымаҕ камч дәықәылцеит сыпсырта гәатаны,
– Ухацоуп, – лхәеит, узсыцәцозар уажәык.

Мап, сымшәазакәа ла лышка снейсит,
Лымаҕ камчала лхата дтасырсит.

Амоақәа, амоақәа, амоақәа инымцәазо,
Дырҕегъых симыздарц сырныланы сцон.
Зны ахара ицәырцуан амзаеа сымцәазо,
Зны асы сҕанасуан, зны акырцх сәанаксон.

Аха хацара илоума зымәа иацәшәаз,
Зысәахә кыдлаанза зхала иеыршәаз.

Снарыдгылт ус, ажәәан иаласаз ахрақәа,
 Хацакгы уака дыкнахан дгьало.
 Зны дсыхәоит сыхысцәарц аихаза шахақәа,
 Нас дыцәхауан игәы даара иеарго.

Аха хымцада ускан асымтра атахын,
 Мамзар уи ашьхарае цейцщәгьа сзыщын.

Амоакәа, амоакәа, сыдгыл адассақәа,
 Еилалоит, еилыцуеит, ишьтыцуеит, еикәшоит.
 Хыхьчагас срыхәазом асақәа, апсақәа,
 Аха ашәарагь санымшәо есаaira снаскьоит.

Амоакәа сыцхьон, исыцхьоит, аиеи!
 Амоакәа ирныганы иназгоит сдунеи!

* * *

Ус, сышнейуаз ахра слалкьан, тышак слахәлахан сыцсит,
 Сшьа кәеикәеиуа асымкәыл ахәын, нас ирәашха асырз цысит.

Нас, уи акәхеит шьаурдын дук ашьапхыц цхафыруа еицых,
 Ишьашуа, ижышшуа инасхалан, сгәы инахыкәласит иаатых.

Сгәы цәыуеит, иуазырит, аха мчы амамызт ушьта,
 Иабагәышьоит, ицәагәышьоит, ицәагәышьоит аухта.

Ускан цшьаала абжы ныцак ашәа ссирзак аатнаркьеит,
 Ашьха дуззақәа ааилазыеит, ашьаурдын нейлышшеит.

Иоасхыцраан настха асаанкыл, цшьаала алахь еиқәцаны,
 Амцәыжәәқәа лада еиужьны, изыроуан ацсы заны.

Абжы еиқәтәомызт акыр-кырхәа, ишшәахәац са сгәы шәахәон,
 Азыхькәагьы арака иаансасуан, хараза арәашкәа шынхон.

Акацкацқәа еилацәауа, зны ихалсит, зны илакәит,
 Ацсарабқәеи нас аеацкәеи гәгәала рхәыцрақәа идыркәит.

Ашьаурдын уа шьхацасла дара, даараза асаргәгәеит,
 Аха уаха иамугәышьеит, алағырзқәа насакакәеит.

Иоышьтцраан, нас сгәы наган иарманшәалеит атраеы,
 Амра мцәыжәәа сыцсы архынхәит, аргьа мцәыжәәа са сыцштәы.

Сшьа анысзымха, ашьа иамеигзеит, аха апцхарагьы сцххейт,
 Ахра кьышкәышпә ақәңәакынтәи амра ашәахәа сзаанаеит.

Нас игәакуа сшьапакынтәи сеимнадон дырәегь хәыч-хәыц,
 Уа сыхәрақәа инрықәнацон еыц ицәыртцыз ахәыртгьыц.

Ус сытрысын «хи» хәа сәадкьеит, ськәша-мыкәша зегь лапан,
 Ацсабара зегь лахсыхын, аха ашьаурдын цахьан.

Ашәа азысхәоит нас уи аахыс, ахәыртгьыц хәыч сәхәароуп,
 Амоа схазгалазгьы сныхәоит, уи са сымәакәа ирхадоуп.

Ашәа азысхәоит амра шаша, сара есыллоуп уи акәых,
 Ашәа азысхәоит абри адгьыл, иарзуам исхәаз атоурых.

Ашәа азысхәоит ашьаурдын, уи назаза сгәы ицәхеит,
 Ашәа азысхәоит сара сгәы ашәа, убри сгәы ашәа сеикәнархейт.

* * *

Цсадгьылс икоу сыцсадгьыл реихауп,
 Ахы-ацыхәа нцәом, инцәазом.
 Сыцсадгьыл хьыршәыгәуц, сыцсадгьыл тыцхауп,
 Атццхацәа рыццшара цсзом.

Уи ашәақәа, ашәақәа ирашәоуп са сзы,
 Азкышыкәсқәа ирылыоны игоит.
 Уи ашәақәа идырзытуеит амца еицш, асы,
 Амацәыс хәынчаны иргоит.

Ара, анацәа рылағырз цсоушәа ихьанцоуп,
 Зегь реиха ицаулоуп руаз.

Анацәа арака сакала иразқәоуп,
Уи акәхап саргыи сеиқәзырхаз.

Ара, аишыцәа жәафхырла лымкаала игәгәоуп,
Урт асас маалықс дрыцхьазоит.
Ахахәқәа зегь хымцала арака ирыгтоуп.
Ара, арфашқәа ахәрашәа рхәоит.

Ара, арацәа иашьтам, амач рыздырхоит,
Ргәы иалсусит иатәамбакәа уцар.
Аратәи ахәыштаарамца сакала уарцхоит,
Изыргәамцша тирак каумцар.

...Акымзарак ыкам уа узыхәа сзыхьяз,
Ицәгьоуп уара ухәк ашәара.
Гәыхәцыхшла сзаазаз, гәышщыла сзыхьчаз,
Ацсра иацәынхаз, Ацсныра.

АЦСЦӘАХА

Дхагаха дсышьтан ацсцәаха,
Камак афрангь еицш икын.
Акымзарак дахәомызт уаха –
Азыхь еицш, сыцсы ажәра итахын.

Сара абна снахысуан сқәаршыюны,
Сышәтышха зны адәқәа зегьы қәысцон.
Сашпәа хааха хра-шлак снафьюны,
Зны ахьча дахьыхьчоз сназон.

Дхагаха дсышьтан ацсцәаха,
Насыцк изафызан сышьра.
Ускан сырфашханы, агәгәахәа,
Сымфасуан шьхатәыла цъара.

Днатәон иара уа дымцысзакәа,
Дкәеицеиуа, ацырғеицш, деицрашәон,

Днасцыршәар, сыбжыи мыргазакәа,
Иәацхьа сыбгьыцны скашәон.

Дхагаха дсышьтан ацсцәаха,
Адунеи зегь ирзызон иара.
Ускан са скәицханы, аххәахәа,
Хәышпәаракас сафын абылра.

Аха дцеит уи, дцазеит уажә дыбнала,
Дхынхәыпхәагьы сыкам бзанцы.
Уи дсықәшәон, сидыруан хәтала,
Аха изымцшааит иахьыказ сыцсы.

АЛАШӘ

Амоа дануп иара ихала,
Ихьаакәа зегь сгәацәс иназоит.
Илабашья хәыч ныцакшо цшьяала,
Уи ашьтыбжь дашьтала дцоит.

Ацтақәа анхылаша сижәылан,
Апшаспьяла идырусит иара.
О, ускан ахаца даатгылан,
Дазхәыцусит гәаныла ақәаура.

Изгәатазом ашәтқәа дызвысуа,
Аха ашьхыц рыбжьала еилргоит.
Изгәатом апсаатәқәа анихысуа,
Аха рышьтыбжь дацны днасқыоит.

Амоа дануп иара ихала,
Идырусит уи амоақәа рцан.
Игәыла дидырусит ибжьала,
Лыбжьала дирфашьазом ан.

Нахьхьи цъара исыхәа кьыркьырыр,
Итәы шакәу абжьала еилргоит.

Ашьыжь лацарбжьык инырыр,
Гыгшәыгк днахьыцшызшәа дкалоит.

Мчыла даиааиусит игәала,
Игәала дирбом итаацәа.
Ихшаз зегь идырусит рыбжьала,
Рыбжьала силиргоит итахцәа.

Амәа дануп уажә ашьшыьхәа,
Са схәыцрақәа даара ихьантоуп.
Ацштәқәа зегь сицшуп иара изыхәа,
Цстазаарас имоу быжькәоуп.

АНЦА

Ашьхарае ирхәыз ашьабстеицш
Анча цла зызусит иахьак.
Ацшатлакә цыхлымусит абжьасеицш
Ацсаатәқәа зыроусит реыцхьак.

Ижәдыруоу шәара анча зыргәакуа? –
Уи кырынтә сазхәыцуа стәахьейт.
Уи ашьтамта мацхейт арака,
Иавыршьааз ртыц қяцтахейт.

Уи ауп иаргы амчкәа зырмачыз,
Уи ауп изачычо ацшагы,
Уи ауп иаргы абас сицш израцьыз,
Уи ауп изырцәыуа зынгы.

Са сабацәа мшын нырцә иагазгы,
Зны ресибаркны арака инхалон.
Уажә рымцақәа ськәырша сиқәызтгы
Ех, саргы сакала скалон.

Ашьхарае ирхәыз ашьабстеицш,
Анча-цла зызусит иахьак.

Ацшатлакә цыхлымусит абжьасеицш,
Ацсаатәқәа азыцшусит реыцхьак.

Аамтоуп агәы тазырчача,
Аха ацәаәа қәпарала сиқәырхоуп.
Ҳаицшгәышьоуп уаргы саргы анча,
Ҳгәыхкәагы хгәыцрагы акоуп.

АЕАҚӘА

Амра иапоит ахәақәа,
Азы ржәусит тынч асақәа.

Акацкацкәа рыбжьы дыргазом,
Ацша акәзар ашьац аркәацом.

Шьхатәылан ихьчоуп лахьышпак,
Лахьышпак – ауаа ирбартам рацәак.

Амра иапоит ахәақәа,
Азы ржәусит тынч асақәа.

Сазхәыцусит сара сан лгәыхәңыцш,
Изырлапаз сашәақәа, сымш.

Зи-мцей сыргәылган саазгаз,
Сыцсадгыыл, хазына, сзырбаз.

Амра иапоит ахәақәа,
Тынч азы ржәусит асақәа.

Ах, арәаш иаграндаз сыцсы,
Ахауацкәа иаграндаз сыцсы.

Асақәа зегь сиҳа исызгәкрын,
Сыцсы ахаара ргәы арцахәарын!

Амра иашоит ахеақәа
Тынч азы ржәусит асақәа.

Урт сара акала исгәыцхәуп,
Срыцны сыбналар стахыуп!

* * *

Апыс азыхәан – ихануп апыстра,
Абгаб азыхәа – ахапы хәыштәароуп.
Арцу азы – нхарта дәуп амхурста,
Аеыџ анасыц – ацхәахә агароуп.

Изакәи нас, са сыцсы зыхтнысцо? –
О, уи ажәа лыцшаах ахәароуп.
Уи са сзыхәа хануп – акгы змыхьзо
Хәыштәарасгы сзыехәатәоу иароуп.

* * *

Цсаатә ласушәа, ашыжь-шара,
Инархысит дәхәыцши бнеи.
Ашәт ахылцуеит амра ацхара,
Ашәа ахылцуеит адунеи.

Цша хаак асуеит игәыбзыцза,
Ахаскынқәа ацсы рхацо.
Ицшуп ацлақәа лахәыхза,
Ажәџан аблагә рьетагзо.

Гәнаха змоу уџны уџнала,
Ацсабарае умыцхәуп.
Акы симазкхьоу зегь шәсинаала,
Сышыжь ацқара атахуп.

Сыдгыл гәакба, сызкәыхшаша,
Цбара угәы нсырхар хәа сшәоит,
Ухәрак ҫыхар нас, са сашәа
Уа ихәрыбгьыцны иныбжьашәоит.

Цшыаала-цшыаала рыхқәа сидкыло,
Ашәтқәа сибырхәоит мазақәак,
Амра сацәажәо сахьгылоу,
Сыкәа иташәтуеит шәахәақәак.

Истахыуп уажә сгәы цшқа рзысшар,
Дгьыли жәџани неизакны.
Ацсабара џада ишьтысхыр,
Снапсыргәыца инанцаны.

* * *

Абырг ашәшыраҫы дтәоуп,
Асцә реицш иқәра рацәоуп.

Ишьтахька ахысбыжьқәа нхейт,
Зны илцыз ашыа шытабахейт.

Ацәашәт еицш уи дзышза дышлоуп,
Ацсеицш ихәыцра хьанцоуп.

Зны ишьтхысаан аеыхәа дагон,
Атыцхацәа исацхәа иеырбон.

Зны ачарае дкәашон деилкьаза,
Зны ахра даҫан дкалаза.

Уажә аарлахәа ашәшыраҫы дтәоуп,
Ацсеицш ихәыцра хьанцоуп.

Ицгәом уашьтак ишыапқәа,
Ицсыехейт зынзак идақәа.

Ихьантыцза илеиџеигоит ицсы,
Ахауагь кәыкхейт иара изы.

Абырг уажә имала дтәоуп,
Избоит игәы асгылсеицш иаацоуп.

Амра ашәахәа канаршусит,
Ашәшьыра ахатгәын ашка ицшусит.

* * *

Ардаш леиусит илахәыхза,
Уи ахыцхырта сазцап.
Уа, амра ахышәахәа гәыбзыцза,
Ихалалза иссанацсан.

Уака ажәеицшыаа лаша сгәеитар,
Игәы гәыргыап, ибла ччап.
Иифаз, иижәыз, шыабстак ситар,
Сан лкыкахш еицш сарчап.

Ацәа сакыр нас, ашышыхәа,
Адгьыл сгәыщахәхәа снаиап.
Ацәа сакыр шышы наанихәа,
Абахә гарашәак сзахәап.

Нас сыхнымхәозар аоныка,
Зынза хяас икацатәзам.
Схала ишәасхәоит са сахьыкоу, –
Сара сыцшаара атахзам.

Уака, ахра зышқәа рыкәәс,
Уака, ахахәкәа рыгәтаны,
Уа, шыхатәыла роашк ахыкәәс,
Са сышытазааусит ссахәны.

* * *

Ацсабара амза-кас ахаршәуп,
Ацых имиц ашыжь ах сихоит.
Сбахча ацкараә тык уха митә амшуп,
Сыюни сгәарей аблақәа иртазоит.

Тынч санзымтәа, уахь адәахы сындәылцит,
Ахарантә абжы ааоуан скармацыс,

Ацәкәырц реицш, ашәахәкәа неилысит,
Напы цшқала цшыаала санархыс.

Сбахчаә имақарусит тык ахала,
Сынхарагы иакәшәиусит хазы.
Ацыс ашәа иацнаскәоит ихиаала,
Аты аблақәа иртамзаз са сыцсы.

* * *

Ахы ныкәпан амра цсын,
Ацсра иалцны амза гылеит.
Кыргы адгылаә ссасын,
Шыта асар рымәа сыцсы анылеит.

Сеидру исыхан сахяго,
Сазцаауам уи сагъазхәыцуам.
Ацәгәеи абзиси еилырго,
Ауаа рышка уха сцәырпуам.

Ицәгәоуп адгьыл атызшәа,
Уака тәамәахә касцазомызт.
Скарахацәкьон уамашәа,
Аха уи зегы ирбазомызт.

Сара сакәым уажә нахьхы,
Ашыха зышқәаг аацсагәышысит,
Сара соума шәазыцшы!
Иаацсагәышыан, амраг цсгәышысит.

...Асар рымәаәс илакәны,
Амза лаша схашеишеиусит.
Ацә сымахцәкәа срынкны,
Ғыц ныкәоушәа срыма инеиусит.

Уажәшыта уахынтә сылбаарым,
Сажәра хышәашәаг уа снацылап.
Сацбал сиааиргы егәоурым,
Бакас ажәдан насхагылап.

* * *

Төымцьара храк сасахаргы,
«Ахрашәа» Ацснынтә исыхьзап.
Уа, гәгәала сыхәны сышьтахаргы,
«Ахәрашәа» сыхәрақәа арғыап.

Уа арәаш сымцарсны инсихаргы,
Доухак цьюк абрантә икарцап.
Ацшатлакә сахәхарц атаххаргы
Цхныгала амчқәа дыртәап.

Уа, ыстаацәак сгәаца дырхәыргы,
Зегы архынхәып сымра икацхо.
Уа, адгыл ацыхәан сыршьыргы,
Зегь акоюп, сара Ацсны ауп сахьтахо.

* * *

Ихәмарусит тагалантәи абгыщқәа,
Тагалантәи ацша хьшәашәа сусит.
Абар, җацхьа ирыцлахусит сцәызқәа,
Еита ацкақәа халаны ицоит.

О, сызацәра салахсит схала,
Абахча агәы тацәеицп итацәуп.
Ажәәангы пштәыдаха цшьяала,
Башаза, ихьшәашәаза ицшуп.

Цыхьеицп уажә амәан бысцьлом,
Уа, сымәә сәаира ихьтахойт,
Ех, апкақәа дөықәлсит иаагылом,
Урт брыцны бымәасуашәа збойт.

Рацхьа хайпылсит тагалан,
Тагалан назаза хайцырт.
Еита нас тагалан иахаран,
Схәыцрақәа сгәы ахәра дырсыцт.

Ихәмарусит, ихәмарусит абгыщқәа,
Ихагаха ацша асра иасуп.
Абар, җацхьа ирыцлахусит сцәызқәа,
Абар, җацхьа сашәақәа шыуп.

О, сызацәра салахсит схала,
Сқәыцшра мац-мац инаскьойт.
Еита апкақәа дөықәлсит еишьтала,
Урт брыцны бымәасуашәа збойт.

СГӘАРАҢА

Нака агаәа реавазан,
Ацтақәа зысуеит.
Са сгәыргьара гарапан,
Сашәа иарцысуеит.

Рада гәыргьа, урада,
Сгәапан аапынроуп
Шьяц згымхо сгәарата,
Амаалықьцәа атоуп!

Алакара хәыцуашәа,
Ажәәанахь ицшусит.
Уака, азыхь иныцакшәа,
Зыхьашәак ахәойт.

Са издырусит ахара,
Ишынхойт абгаб.
Иамоуп уажә агәахәара,
Ахраә акацкап.

Шьяуардынқәак халаны,
Исхапырусит хазы.
Амра ськәа инталаны,
Иацәахусит ацсы.

Рада гәыргъа, урада,
Сгәацан аацынроуп!
Шъац згымхо сгәарата,
Амаалықьцәа атоуп!

* * *

Уи хыхьынтәи дылбааит, – рхәсит.
Иабашәыхьуа, дхазцааит, – рхәсит.
Разкык хаман, хтахом, – рхәсит,
Ушьта мац, хайцахом, – рхәсит

Ацыс хшыцәкьагъ аазгоит, – ихәсит,
Ацәгъеи абзиеи силсыргоит, – ихәсит.
Ажәа исхәаз уи хәоуп, – ихәсит,
Аха мацк сеилахоуп – ихәсит.

Унан, унан, хайцыпцт, – рхәсит,
Агәымхақәа харцырпцт, – рхәсит.
Ишьап мацк иааиргәгәап, – рхәсит,
Нас ҳа хашкагъ дааихап, – рхәсит.

Шәмьццакыкәа шәаахәыци, – схәсит,
Игәра гара шәакәыци, – схәсит.
Шәкәадартақәак аагәситар, – схәсит.
Ицсы қым-қым цьюк шәситап, – схәсит.

ЗЫЛХА

Бызгәкрала саапын хыхуп,
Бшыцхалац быцха!
Аецдә рацкыс быхьыз шьтыхуп,
Сыхаара, Зылха!

Ашьха дуқәа иремацәысуа,
Быстәы абжы наскьоит.
Ахра зышқәа саныреысуа,
Былацш сеикәнархоит.

Сымшқәак ныхьуп, сыцхқәа ныхьуп,
Исыңәаз сзырха!
Зны башәа хаауп, зны бтоурыхуп,
Сыхаара, Зылха!

Шәашта бнықәлалоит бхьыркәыбчо,
Ускан зегъ лашоит.
Башьцәа гацәгъак данырчычо,
Кәышрала ибыхьчоит.

Зны бгәырсоуп, сазны быгәтыхоуп,
Сымьш, сгәацацха!
Зны бдаухауп, нас зынгы бныхоуп,
Сыхаара, Зылха!

Уака шәбаашә шөымтакала,
Уашәоык силбыргоит.
Бара ибхьлцуа ашәахәацхала,
Сышьыжьқәа сыхыккоит.

Быламыс итамбо зыхьуп,
Имицгы ирзырха!
Зны бмаалықьуп, сазны бгәыхьуп,
Сыхаара, Зылха!

Апан гылалоит еқәныхла,
Быхьыз схәонацы.
Ба быгәгәоуп, быхьчоуп тоурыхла,
Ба бажәзом бзанцы.

Бызхәышрала сыцсы ҫыхьуп,
Сгәыцра акәырчаха.
Ашәа хаара сицш ба блахәыхуп,
Сыхаара, Зылха.

Мшын себафак сбыцны схьлоит,
Акгы сацәшәазом.

Иатаххозар шчыла сқәылоит,
Ба бзацәхар зузом.

Быда исымазам хынхәышья,
Сбыхәоит, сеиқәырха!
Уа рарира, раида гәышья,
Срыцхашья, Зыла!

* * *

Спыкац сыкоуп, сышныкәаң еицш сныкәалоит,
Спыкац сыкоуп, спыкац еицш сагыкалоит.

Урт шәажәақәа сукәша-мыкәша изықәлазом,
Баша инышпәхусит шәыхәа шхамқәа сукәшәазом.

Сыерымаздом шәара шәеицш апәшьырақәа,
Сыерыстазом ацәқәырц кәандашышьырақәа.

Ашәтқәа ангәылцуа сара уака срыцышәтуеит,
Акәукәукәа анеиқәсыртүа рыцсытуеит.

Амза ташәар саргы уахь сыцсы ацташәоит,
Амра гылар саргы уи сыцсы ацгылоит.

Асәә кыдшәар са сгәәоуп иахьышәаауа,
Са сгәы цәыуеит ацшатлакә аныцәаауа.

Саргы сгәыргәоит асабицәа гәыргәозар,
Саргы сгәыцуеит, ан ахцәышла дгәыцуазар.

Ари стәыла сныхәәсақәа ирныхәәоуп,
Акгы стиуам, ацсабара иумаоуп.

Спыкац сыкоуп, спыкац са сеиташәазом,
Хьзык сырхап хәа баша сыехырцәажәазом.

Иагъа гәампра, иагъа гәакра схызгахьсит,
Аха аицымкра арт ашьхақәа иреысцаахьсит.

АБАКА

Уи имиц агәтыхақәа иртәуп,
Имшәыцгы ирыцхәоит цхьака.
Уи адгьыл ишьтыхны иакуп,
Избоит, агәқәа арцхоит абака.

Изтәыда хәа, мап, сазцаазом,
Уи ажәәангы ихьыз ахәоит.
Иацсам ибака карцазом,
Иацсам изы адгьыл тшәахоит.

Уи аблақәа ххыуп хахьцалак,
Абака аблақәа цаазом бзанцы.
Хариааиуеит хара хзықәшәалак,
Уи хгәацан ацсы танацы.

Избоит, иара ахьшәахәа акьоит,
Ашьхақәа ирхыхәхәоит хара.
Уи амәақәа ацрыцны инаскьоит,
Урт амәақәа сныхәоит сара.

Изтәыда хәа мап, сазцаазом,
Уи ажәәангы ихьыз ахәоит.
Иацсам ибака карцазом,
Иацсам изы адгьыл тшәахоит.

АҘҘӘАРА

Ҙхәарак рзыцәоуп, дад, зегьы-зегь,
Ицыхәтәадам уаә дыказам, мап.
Са сымцера зтахыу рацәабызаргь,
Азаза еицш мышкы сынкабап.

Аха арәашқәа мәаслап агәгәахәа,
Итәәслап абгабқәа цъара.
Ашәақәа каәлап аккахәа,
Асыуаогьы днеилап хара.

Ацқақәа аацөырцлап тагалан,
Урт ажәсан рцәажәо ицалап.
Зны амза-са гөыргыап ихалан,
Зны аптақәа ақәа дразалап.

Акалашәа ишоуп ацсабара,
Иазеицшуп айреи ацыхәтәеи.
Җазхьымзац хпазхьаауа ҳаркаран,
Ашәқәа ҳзакуеит адунеи.

Исцөымгуп абартқәа рызхәыцра,
Аха усгыи исзыицшуп сысхәара.
Ицөгьоуп ари адгьыл ацырпра,
Ғхәарада ишыцөгьоу сици аира.

АҒЦЫС

Ан рыцха сеидру изыргәакыз,
Хьаак азцысит...
Иабаказ ашамтаз, иабаказ, –
Илкахан ицсит.

Аецыс хәыч ахала иуазыруа,
Ианхалеит адәы.
Ан иазыицшуп икьыркьыруа,
Ан – агәыхәтәы.

Инапасуеит ачыргә, зегь, жьагоуп,
Акыкмацәқәа ҫоуп.
Ацхьа инагылоит, гәытшьаагоуп,
Гөырҫоуп, зегьы гөырҫоуп.

Азацәра адгьыл ду акәәс,
Хьантароуп, аиси.
Нас инаскьахуеит ахы акәәс,
Ирыхәоит геи-шьхеи.

Аха абар, уажә ацхьыраара атыпан,
Абжьыцәкьагь иаршәоит.
Нахьхьиза, цьара алацшхәаа ахықәан,
Ҫацхьа амра ташәоит.

Инапасуеит ачыргә, зегь жьагоуп,
Акыкмацәқәа ҫоуп.
Ацхьа инагылоит, гәтшьаагоуп,
Гөырҫоуп, зегь гөырҫоуп.

Азацәра адгьыл ду акәәс,
Хьантароуп, аиси.
Игылоуп аецыс хәыч ахы акәәс,
Иацөымчуп геи-шьхеи.

Еита ашьыжь иацылоит гөырҫала,
Митәыла имлашьуеит.
Шьта ақәра азнархароуп ахала,
Ашәахәақәа ацәоит.

АБГЫЦҚӘА

Ацлақәа рылабжьыш ҫеижьқәа рәшпәшәоит,
Ацлақәа рылабжьыш ҫеижьқәа срыцәшәоит.
Иртахыуп рықәра саргыи исыздырхар,
Ах, иртахыуп саргыи сымахә сацхар.

Иарбан абгьыцқәа шәызшьыцыз абас?
Шәынарха мацзар са исымоузеи вбас?
Сшыкоу сакалоуп, еак сгәалоуп сара,
Ғакала сацылоит, инасиҫазо апсара.

Исылшозар ускан цьоук рацьалгыи згоит,
Исылшозар сөызцәак рхьаакәагьы згоит.
Ақәра исызнымцыз рзысшап дара,
Агөыргьара рзысшап, зны иацыз ссара.

Атлақәа рылабжыш ѳеижьқәа рьшпәшәоит,
Алабжыш ѳеижьқәа ацсра акәа инташәоит.
Рыцқәа анырхыцуагь сыцсра иазыцшуп,
Избоит урт сынрылазны сцарц ртахыуп.

Сшыкоу сакалоуп, сак сгәалоуп сара,
Ўакала сацылоит, ансеиѳазо ацсра.
Хара зыстода инамзар сыгәтакы?
Хара зыстода иѳахцәозар сразкы?

Ускан са сымпра рзынсыжъусит ахәкәа,
Исныхәап апара зымбац ахәыцқәа.
Ашәақәа исхәоз рзыспап цюуку,
Сцап сара сыбызшәеи стәылеи рхацкы.

Атлақәа рылабжыш ѳеижьқәа рьшпәшәоит,
Атлақәа рылабжыш ѳеижьқәа срыцәшәоит.
Шәыхәара сацхьазшәа жәбома нас заа?
Шәахьыхчам азоума сара шәызсызгәаа?

Акымзарак сархәом, абгьыцқәа кацсоит,
Акымзарак сархәом, ацсаатә реицш ицсусит.
Абар, ѳацхьа ихагаха ацшасра иаеуп,
Бжыда са сымѳаеғгы цшацәгьак сзыцшуп.

СЫМАЗА

Ацыхи ацыхи сихьзашьахәа рымазам,
Цхьдаггы ашьыжъ зизом.
Хьзашьа хәа умазам, ех, уара сымаза,
Удлацсагь са скалазом.

Абар, са сыгәтыхақәа срыцоуп сеидараха,
Сцоит ѳада ахәахьы сеиханы.
Сыцәоит хахәышлак сыенадцаны скараха,
Исхьымсыц быжьқәак рханы.

Ускан, ашьышьыхәаза, цшьяалаза иньцакны,
Сымаза ашәахаак сзахәоит.
Ароашқәа леиуеит уа абахәкәа ирыцѳырны,
Урт са сыцхьызқәа рцацшьоит.

Ашьыжьи ашьыжьи сихьзашьа хәа рымазам,
Аха амшқәа шьыжьыда изизом.
Хьзашьа хәа умазам, ех, уара, сымаза,
Удлацсагь са скалазом.

Уканац сьыхалап гәыграқәак сыманы,
Зны-зынлагь тынч сзырәлап.
Сыгәтыхақәеи сгәахәарей рымѳа саныланы,
Сгәыргьарей сгәалей схәалап.

Икоуп сызиааиуагьы, икоуп исиааиуагьы,
Аганац сызгылом сзацәза.
Саацынра аныкоугьы, сызынра анааиуагьы,
Сымаза сашьтоуп маза.

АЦШАЛАС

Уаанеас, уара ацшалас, хамтақ уаанеас!
Сеьжәлап, нас суманы удәықәлап хәацас.

Сахәазом агәра, истахым акәадыр,
Адәеиужьқәа урхьууаа, хара ароашқәа урыр!

Ухаларгь, уталаргь, бзанцык сухьязом,
Исьлоу зегь пышәа, акгы сацәшәазом!

...Сыцака апәтыцгы агәыллшытра иаеуп,
Снышьтасны шьыцәрак сизызгар стахыуп.

Сыцака атлақәа хьрхәеит сырбан,
Схахьгы ацтақәа зса-зсо еилысуеит, абан!

Шьта азыхәа исацысша са мчык каларым,
Сгала, уара ацшалас, уахь хамѳақәа кым!

Лашта унтахәмар, исьлоугғы лбап,
Даамцарсны абнара хнылыпка хцап.

* * *

Цшьяала, сырцәсишь амза цәацәашь,
Сгәаца хәуп.
Мап анакәха схәыцра сиқәыцәашь,
Са сахуп.

Уи хырцәагоуп, ихацсыроуп,
Скәыннашьоит.
Зны имшынуп, ицаулоуп,
Сыхнацоит.

Сынтахәахаа сзыцәагәышьар,
Кыр иацсан.
Цхыз хазынак саашьтнахгәышьар
Кыр иацсан.

Изыцшлахыр асцә снейшьа,
Кыр иацсан,
Хамтак дсацәажәар ажәсицшьаа,
Кыр иацсан.

Аха мчыла узыцәагәышьом,
Цхыз узбом.
Мчыла умцәыжәаа узаагагәышьом,
Умч азхом.

Ажәәан лашьцоуп уаха баша,
Сыцәа шьуп.
Сан исзылхәалоз агә-ашәа
Сазыцшуп.

* * *

Амра инацасын ара-цла,
Ашәахәа кацсеит.

Аха ихьшәашәоуп сара сгәаца,
Иптацәыз иаанхсит.

Ашәт зыцәмачхаз хычцапыркгы,
Хынхәит еимданы.
Снаскәагәышьан сарггы акырггы,
Снатәсит саацсаны.

Санхәычыз еицш уажә ашьшьыхәа,
Сгаразар стахыуп!
Сан лыбжьыхаа шьышь-наани хәа,
Сарцәозар стахыуп!

Нас сәеидасыр арәаш җыха,
Ғыцбара избарын!
Нас сәеидасыр саб иеыхәа,
Зьжәра изгаларын!

Хаштшьа рыстарымызт уаха,
Жәабжькәак ицаз!
Ғыц сазхәыцрын ахьча иахәа,
Амацәа зкәыршаз!

Цъара адәеиужь, цъара ақәаца,
Уахьыцшлак шәахәак!
Аха сгәаца, са сыцсаца,
Хьтацәахсит иахьак.

Цъара акы сыцак, цъара акы сымак,
Ацша мәак иануп.
Сара ашьацқәа схы нарылак,
Сцәыуалар стахыуп!

СБААШҚӘА

I

Зны иахьсеікәыз сымца хаара,
Схаләит шырцазык.

Ғаха снамто схәыщра еиқәара,
Снадгылт цла шыапык.

Аха абааш акырза ицәышын,
Абааш даесакын.
Амат аицш гәырџак асыршан,
Иакәшаны иакын.

Самцахырхәсит, уаха изуаз?..
Сабазомызт, мап.
О, иахак ишықьызқызуаз,
Ақәшазар калап.

Зны насыцқәак ыкан уака,
Уажә зегь хьаак иатәуп.
Сыхәра тыцқәа ҕыц сырғәакуа
Лағырзыла итәуп.

II

Ага нықәа ашыха нықәа
(Сыгәгы кыр ихәын).
Уахь сыхәнсит шыбжьонк азықәа,
Снацәажәар стахын.

Амра ахрақәа ирыншылон,
Цсы аламкәа рацәак.
Акәарси амшыни сидшылон,
Ирызшомызт хәаак.

Цсаатәк амцәыжәә ласқәа еицыхны,
Нырцәынгәи иаауан.
Ацлақәагы рыхқәа шытыхны,
Гәаныла ицәауан.

Жәабжьк ма иаанагарыма? –
Изырџуан абааш.
Уа махәык инықәтәарыма? –
Иазыцшуан абааш.

III

џацхьа аеицнахуан ашәшыра,
Аамта хәылбыехан.
О, стоурых рыцха – сгәыблыра,
џацхьа абааш сатан.

Иахәоз сеидру ашәоу, уазу?..
Аха тык хәацәон.
Иаха абрака акы ацәынхазу? –
Цшаласык симдон.

Асцәақәа уажәгы цыхьеицш,
Иакуан иххаза.
Ашыхақәагы тынч, аныхеицш,
Иаапшуеит ааигәаза.

Акгы абомызт, ан лыбжьы хаа,
Еицхызуан абааш.
Цәа-цәашьушәа ашышы-шышыхәа,
Изытуан абааш.

IV

Ах, абааш, са сбааш хазына,
Са стәы азықәа спьуп.
Ах, абааш, са сбааш хазына,
Ушыапы амцан сжуп.

Аха гарак џацхьа ихышәтыр,
Арпәаахәа сыхәхәоит.
Аапынраказ цәацлак зымшәтыр,
Сылабжьыш хықәхәуеит.

Усаркьалбжь џацхьа сацны,
Скаәуеит иатаххар.
Утзы хьшәашәақәа срыбжьазны,
Исхәоит алақмар.

Ах, абааш, са сбааш хазына,
Сара нырцәгы сжуп.

Аха абракаггы суазыруа,
Сапыңәа сырзыцшуп.

* * *

Ацлақәа ажәәан ихәнарц рҗахыуп,
Аха адгғыл иаунажбуам,
Аерыларцс иакуп.
Амра хаҗәыкаә ацсшьара атахыуп,
Аха ажәәан иаунажбуам,
Ажәәан иатәуи.
Амшынггы ашьхақәа рықәңәахь сихоит,
Ацаоқәа изыриааиуам,
Ацаоқәа нцәазом.
Ашьха даушлақәа амшын ргәаңхоит,
Хьантара дук иаңоуп,
Ишьтыхны изаазом.
Зеггы-зегь ирымоуп избоит дасу ртыц,
Ргәыңрақәа ишрыпақбуа,
Ртыңқәарә иажәуеит.
Сара азәк соуп зегь реиҗа иззылцхаз насыц,
Зеггы-зегь сырхыҗәәоит,
Зеггы-зегь срыхьзоит.

* * *

Маза-маза, маза-маза,
җаңыхқәа сихыңзоуп!
җара ҳақәра маза амазам,
җаикәшәара мазоуп.

Асцәақәа кәалыкәаңо,
Ицшуп ишыңшың.
Амзасаггы набыхәлаччо,
Иаңсақәоит арың.

Адәсиужьқәа акы ргәалазам,
Дәы-какаңла иқәңоуп.
Ах, ааңыра маза амазам,
җхәыңрақәа мазоуп!

Арцу хәыңқәа, – аңәыкәбар ласқәа,
Рыларкит ашьаң.
Ихьчала нас, уҗабымскәа,
җгәыңрақәа зыхьчаң!

Аңқәырпақәа рынқыланы,
Рыблақәа нҗаахьеит!
Ашыкыл хәыңқәа ирынгыланы,
Аңша наскәахьеит.

Маза-маза, маза-маза,
Сажәақәа разоуп.
Ах, ақәыңпра маза амазам,
Аха агәзра мазоуп.

* * *

Ажәәан акәу, адгғыл акәу,
Ас сышьтызхыз сҗаракны?!
...Мза шәахәоуп уаха аңла иақәу,
Быхңқәа реиңш иаңа-паңы.

Бгәы ианыррын урт снырхысыр,
Ускан хымпада бааңпрын!
Бгәылак дсыхаанза быздәылцыр,
Баҳәшыңәагь шыңәоу бызгарын!

Арцу тынч итәоуп ибнықәны,
Схәыңпра салнахыр хәа ишәоит.
Быбла ссирқәа реиңш исхыкны,
Асцә гәылтәақәа лапоит.

Урт знык сынралцкәысыр,
Ускан хымпада бааңпрын!
Башыңәа бгәартаанза быздәылцыр,
Бсыма сныңаңка сцарын!

Цшак насасит ахәхәа-хәхәақәа,
Бгыңк аңхыңқәагь ахнагоит.

Ба быбжьыхаа еицш ахьхьахәа,
Ихарамкәа зыхь бжьык гоит.

Уи ма снахәлаччо саацәырцыр,
Ускан хымпада баацшрын!
Бан блызгәамтакәа быздәылщыр,
Баб дахьзымцохь бызгарын.

АФЫРТЫН

Акгы ахәом ибыхәара,
Бажьоит афыртын.
Иаабмыртын уа сыхаара,
Бхьшә лапа аабмыртын!

Уахь сыгәтыха оналахьсит,
Бааигәара асарцхоит.
Уи зегь рыла ибнаалахьсит,
Уи сыцсы еикәнархоит.

Нас, ашамтаз бдәықәламтаз,
Быхынхәра иазыщшып.
Аха бамбар ахәылпаз,
Буадакны асашьып.

Акгы ахәом ибыхәара,
Бажьоит афыртын.
Иаабмыртын уа сыхаара,
Бхьшә лапа аабмыртын!

Уахь сыблақәа оналахьсит,
Быцшзара рыхьчоит.
Быхцәы қамыз иалахсит,
Уаха уи сызхоит.

Нас ашамтаз, бдәықәламтаз,
Быхынхәра иазхәыщп.

Аха бырыщымлар ахәылпаз,
Рылашара рцәызп.

Акгы ахәом ибыхәара,
Бажьоит афыртын.
Иаабмыртын уа сыхаара,
Бхьшә лапа аабмыртын!

Са сгәы убархь ионалахьсит,
Са сгәы убрака аршоит.
Уи ба бгәы апәа апсы алахсит,
Уахаз уи сызхоит.

Иаахытхытып бдәықәламтаз,
Быхынхәрагы иазхәыщп!
Аха бамбар ахәылпаз,
Анасыц ацәызп.

Акгы ахәом ибыхәара,
Бажьоит афыртын.
Иаабмыртын уа сыхаара,
Бхьшә лапа аабмыртын!

Са сыцсы уахь ионалахьсит,
Са сыцсы уа асакхоит.
Уи зегь рыла ибнаалахьсит,
Сычкәынра еикәнархоит.

Ибыщрыцуам бдәықәламтаз,
Быда изынхазом.
О, быхнымхәыр ахәылпаз,
Уаха скалазом.

* * *

Амра иахәсит
Асы ахьта иакын,
Амрагы асы
Инахацхсит илакәын.

Аха ашоурагъ азымычхазт,
Абар изытусит,
Ацәыкәбарқәа рыедырхьырц
Амшынахъ ицоит.

* * *

Еимаркыз арбану, – ажәак рхәазом,
Амахәқәси абгъыцқәси?
Амахәқәси абгъыцқәси неильцит...
Еимаркыз сеидру, – рыбжьык уахазом,
Ажәәани ацхарей? –
Ацхара хара ажәәан иапырцит.
Еимаркыз арбану, – атак карцазом,
Сышьтақәси амәси?
Сышьтақәа амәәқәа ирныцит.
Еимаркыз арбану, – ажәак рхәазом,
Ацшзарей ашәтқәси? –
Ашәтышқәа рыцшзара рхыцит.
Еимаркыз арбану, – сгәы карцазом,
Ашәәқәси ацсаатәқәси? –
Ацсаатәқәа нак рашәәқәа ирцырцит,
Еимахкыз арбану, – ашықәсқәа цшзом.
Саанзыжьыз акырза срызхәыцит.
Уаргы саргы хабжьара
Еимакык калазом,
Сыдгыыл, усмырзит, сумырзит.

* * *

Ачнышқәа амшын ихьцсалоит,
Лылацш ахәәа ихьшәшәаны.
Лылацш ашәәхәа инаниаалоит,
Ацша ашьтыбжь гоит ашәәны.

Ацса ацака дгылоуп лхала,
Ассир, уа ссиршәа илгәацхоит!
Ацәәкәа асеицыхуа ихалан,
Ажәәан азамәәқәа арцхоит.

Ахауа даеыхәоит азыхъ еишш,
Лхәыцрақәа цоит, иласуп.
О, сбывсуамызт, сқәыцшызтгыи цыхъеишш,
Иабакоу ба ибықәлоу дхазуп.

Радеда... ах, шыри, радеда!
Са сашәа рхәәхьейт, ихароуп!
Радеда... шыапымшпа, радеда!
Азә иашта насыцла итаҳәхәоуп!

Ачнышқәа амшын ихьцсалоит,
Лылацш ахәәа хырчаны.
Сара ацәқәырцқәа ацба еишш сдыркьалоит,
Лара аацын лгоит ихьчаны.

Радеда... ах, шыри, радеда!
Лрадедашқа лымәә дануп.
Радеда, о, сышәтыц, радеда!
Азә иаштаә назаза сыблуп.

* * *

Даатгылеит исынхышыны, илабашьа,
Ицсы мацзак иааитамккәа дызном!
«Умақарусит ацсра хьшәәшәа баша,
Уаргы-саргы ахаан хәикәшәазом!

Сышықәсқәа исатәашьоу нысцуейт,
Насыцуп, уи саамта насыц!
Саныкам, сахьыкам уаацәырцуейт,
Сахьнеиуа иузсымакуам стьц».

* * *

Цәә-цәашьушәа амш зытны,
Сыссы иналатәейт.
Арбагъ акихәа ытны,
Ацла иналатәейт.

Шөыщәа, ацәара зтахыу,
Ацых шәықәцаны!
Сара амәа зынцәахәу,
Сымәа снықәцаны!

Цьара азхықәас, ма ахәасы,
Шәа шөысныхәалап!
Аспә нықәыччап схи-ссы,
Абна хырхәалап!

О, уахынла дасазәхоит,
Ашәа згәыграхаз.
Ацсабарейцш дыщшзахоит,
Уи ззылыцхаз.

Ацша нықәлап ишьқырны,
Амза нықәлашап!
Нас уа хамахцәқәа сибаркны,
Тынч хайцыкәашап!

Цәа-цәашьушәа амш зытит,
Цәыкәбарк нымхакәа.
Срыманы аәада иццакит,
Са сыгәтыхакәа.

Ароаш хәмарусит цака, абар,
Ацстхәа хызлахьсит,
Шьта сыжәдыруама сыжәбар? –
Аспә срыцлахьсит.

* * *

Абнақәа реситаркт, урылацш!
Ацлақәа рыжәәқәа сицырхит.
Ахрақәа ирхызысуеит сылацш,
Ашәтыцқәа, ашәахәқәа кнырхит.

Аацын иацырцыз уабацо,
Ашәа гәыжьжьага уахьзартә сицш?!

Сгәалақәа зышәнака ицхьацо,
Ахауаә сызса-зсоит ацсаатә сицш!

Нас адгьыл лашьцарак нахьцәап,
Иеьцәаап ашәахәа-кәрахьымза.
Сара аацын снапқәа акәыршан сыцәап,
Уацәынза! Шьыжьынза! Уацәынза!

ЧАДЫМКА

Салахт ақалақь сатөымкәа,
Уажә саазқәылаз уа смьщхәхама! –
Ех, дырәөгь, пытрак Чадымка,
Нас Чадым са сгәыцра нхама!..

Уа, хәымсакгы сыцампакәа,
Цшак иахыкәсыртоу аагәатан,
Суапа хәылда сықәымпакәа,
Ажәәан гәлаша сгәышпы атан...

Ах, насыцын, уи насыцын,
Дасакала имәасрын сымшгьы.
Тынч иаацөырцны ахра ахыкәан,
Ацслахә асрын хара ацрышөгьы.

Ароаш ашәа хиаала-хиаало,
Сгәала салнагарын уака.
«Азар» хәаны, асы амца иалоу,
Амца ишалырго сицш иангәакуа.

Уа, бжь-сихәшыцәа бжьынтә исныхәон,
Уака сикәысцарын быжь-хәымцак,
Бжь-хәышәтакаре бжьы-мш исхызгон,
Исыссахуан бжьынтә бжь-хәымцак.

Уа дрызкыдоуп са исыгәатсуа,
Уа, сизхәышцын сызтахыугьы.

Уа, асааранза лыхцәы шытасуа,
Дмааскьярыз исынцәахәугы!

Салахт ақалақь сатәымкәа,
Уажә саазқәылаз уа смышцәхама?..
Ех, дырәсгь цытрак Чадымка,
Уа, Чадым са сгәыцра нхама!..

Избылрын уа схьаакәа сидкыла,
Зыхк снаеыхәарын абғаб сицш!
Ах, игәхьаазгоит сышьха тәыла,
Ашьха иаазаз ашьха уарбеицш!

* * *

Ацарақәа мөасит сишьтала.
Ажәәан тацәхьейт.
Зымәа изахымсыз аамтала,
Амәан дзацәхейт.

Избоит сара ацлақәа ажәызшәа,
Рылахь еиқәуи.
Ацтақәа рацәала иршәызшәа,
Еиқәарак рыкәнуп.

Урацәажәаргь хахәқәак гәынкылан,
Рхьаакәа рхәазом.
Рылабжыш рыбақәа ирхылан,
Ахаан иубазом.

Ацша хьшәашәа арәаш иацрыцыз,
Харамкәа ихәәсуп.
Алахәа зыгага зцәызыз,
Аимдара иәсуп.

Ашәахәақәа ирыцпаз ашьшьыхәа,
Разкык деиқәнархап.
Иказам, икам шытыбжыхәа,
Ухәыцыр уашәап.

Ацых га-ныкәоуп, шыха-ныкәоуп,
Саргы исыхьзахьейт.
Ахааназ сахьымнсийыз сыкоуп,
Сахьыказ сыцсхьейт.

АҚБАПТА

Агәашә аасмыртзейт са снапала,
Аәнашәгы снапала иаасмыртзейт.
Ацәапцлақәа ирзымычхазт ргәала,
Уа ишажәра иажәит, имышәтзейт.

Иеышьтыбжь, ацшашьтыбжь иацыз,
Хәаак инахыганы ишьуп.
Иапта хәчышьтыбжь змахаңыз,
Апсийиц итабаз сицш ицшуп.

Имшкәа дьырба-сьрбо ихигон,
Иаамта инапала ихырцәо.
Имшкәа дьырба-сьрбо ихигон,
Имала имәа сихьцәцәо.

Ацыхәтәан зегь цон дара ргәала,
Ацыхәтәантәи ахәхәабжь геит.
Ацыхәтәантәи алагырыз цшыаала,
Зегьы-зегь игәара ицнагеит.

...Ипацха рцәахусит ахаршьылкәа,
Иқәацәәс хазы ахәац синьлт.
Икыдырот икәаскья ажәәахырқәа,
Ицыхаз аткьяц жәпа хьлт.

Иеышьтыбжь, ацшашьтабжь иацыз,
Сгәапан наза ицәахьуп.
Иапта хәчышьтыбжь змахаңыз,
Ихәхәарц, акы ахәарц атахьуп.

* * *

Сгәы бцырцит адгбыл амра шацырцуа еицш,
 Мчы амазам, уаха, иаацсеит.
 Адгбыл кәауншьтахь ацхара шахьцусеицш,
 Спеит, о, назаза спазеит.

Аха уажәраанзаггы сшыкоу, ба былоуп,
 Балымцзо балоуп сыцхыз.
 Сгәы ахәра аншыккала аурт цәгьақәа ирылоуп,
 Ас ацан ицхьсеит ахәырбггыц.

* * *

Алахәа ацша ианаркара,
 Амцәыжәоақәа ирызгәаан.
 Акъара иакәыцит.
 Ацша алахәа нымғанца,
 Ахра ианаанарха,
 Алахәа иахьыз
 Зхараз иазхәыцит.
 Аха амцәыжәоақәа цыххаан,
 Шьта иазкязомызт,
 Ажәоанахь уаха
 Уи уаха изцазомызт,
 Ацша икәтәамтаз, рыцха,
 Ацсыхаара ахьцит.

* * *

Шьауардынцас сара сымра,
 Ушьта амцәыжәоақәа еикәацсеит.
 Сымра, сымра, амшын узырма?
 Знык узырыр, нас уцеит.

Сарггы ссынасхап аоныка,
 Уарггы уашта унғашыл!
 Ахьча-хаца сышьха ныкәа,
 Уарггы ухьча тыц уахыл!

Нас уазызырә арәаш ашәа!
 Умца ацхара ухчынцаны,
 Адәы иқәхап ацых хьшәашәа,
 Уқьала инықәтәап ихьтакны.

Бацақәакгы еишьтала-еишьтала,
 Загак иахап ахра ньжь...
 Цсыз хасабла, цшьаала-цшьаала,
 Зызлан дхызсылап азыжь.

Шьауардынцас сара сымра,
 Тынч амцәыжәоақәа еикәацсеит.
 Сымра, сымра, амшын узырма?
 Знык узырыр, нас уцеит.

Амаалықыцәа гәыргьо иуцун,
 Урт нас шаанза урыхчалап!
 Са ссабиун, са сыцхызун,
 Аецә сгара дырцыслап!

ТАГАЛАН

Адьд дыдусит, имацәысуеит,
 Амра цәтакыга такыун.
 Ацтақәа халаны еилысуеит,
 Апкақәа уа ацтақәа иреысуеит,
 Зеггы-зегь моакы-моак ирнун.

Сгәы иснадоит иахьа ажәоан кәахазшәа,
 Абар, ихьшхьцәо икадәоит,
 Сгәы иснадоит, иаацсазшәа, имьцхәхазшәа,
 Нас сьдггылахь цшьарахәа сихазшәа,
 Иаахымкәар уи хыхьггы исеңынцәоит.

Соацхоит ашьшьыхәа ахәыштәарамца,
 Акәицқәа цшзахоит иахаггы.

Скөицхар сҭаххеит сҭатаггы.
Аха сҭара анцысуаз еицш арамца,
Ацәа насықәахт уажәггы.

Тагалан зышьтымхуа абггыцқәа,
Цсыхрак ишашьтоу икацсоит.
Уи ауи измыртынчуаз сыцхызқәа
Цөызны инарыцлахоит сцөызқәа.
Икацсоит, икацсаанзаггы ицсуеит.

Адыд дыдуеит, имацөысуеит,
Амра цҭакыга такыуп.
Ацтақәа халаны еилысуеит,
Апкақәа уа ацтақәа иреысуеит,
Зеггы-зегг мөакы-мөакы ирнуп.

Сгәы иснатоит иахәа ажәәан қәахазшәа,
Абар, ихышхыцөо, икацөоит.
Сгәы иснатоит, иаацсазшәа, имыцхәхазшәа,
Нас сыдгылахь цсшьара хәа еихазшәа,
Иаахымкәар уи хыхыггы исцөынцөоит.

* * *

Амш аатгылт, изхаәада?
Ароашқәа ццакы-ццакуп
Амра халан аәада
Ахынапқәа сымцакыуп.

Идсыркын урт ашәтышқәа,
Уака ахаҳәра исцөыларцсеит,
Ашәтыш хәыцқәа, ацшқақәа,
Рыцхамшьакәа идырканзеит.

Избоит, дара акы мацыршьоит,
Мөа-лашарак сзылырхыу?
О, емырба касца цьыршьоит,
Са исыздыруам ирҭахыу!

Амш зырөуеит, изхаәада,
Ароашқәа ццакы-ццакуп.
Амра халаны аәада,
Ахынапқәа сымцакыуп.

Урт зшоу са сзоума нас?!
Сара – адггыл асаби!
Сгәоума нас, сыцсоума нас,
Ирзымхозеи, иараби!

Цыск абжыи хаа ацөызгалап,
Өакы збом исылшара!
Нас уи сашәа рцызгалап,
Сеидру уаха ирзысшара?!

Аацын мшқәа зхаәада?
Ароашқәа ццакы-ццакыуп.
Амра халан аәада,
Ахынапқәа сымцакыуп!

* * *

Ацых ццышәа ашьыжь иалацст,
Цшаашьас иамоузеи ушьта ацых?
Ацша сыхәарц сахәсит снацыхх,
Ацых зықәшәаз агәы иалымст,
Ацых ццышәа ашьыжь иалацст.

Ацых ццышәа ашьыжь иалацст,
Сыеныцакны снаәсан араш.
Аццышәқәа амгарц сахәсит ароаш.
Ацых зықәшәаз агәы иалымст.
Ацых ццышәа ашьыжь иалацст.

Ацых ццышәа ашьыжь иалацст,
Хәыхәи-цыси сныхәа-ныхәсит.
Аццышәқәа рыкәшәарцаз срыхәсит
Ацых зықәшәаз ргәы иалымст,
Ацых ццышәа ашьыжь иалацст.

Ацых цышпәха ашыжь иалацт,
 Уи спазхәыцуаз сгәы былзазаап,
 Ацша сыщышәгы ацсакъазаап.
 Сзырхынхәуада? Сгәала сналазт.
 Ацых цышпәха ашыжь иалацт.

АЦХЫН-ҚӘА

Амра кацхартак хәа амтакәа,
 Ацтақәа ажәәан цыркьсит.
 Ацта блахкыгақәа, ацтақәа,
 Ацхынра қәала иркәабейт.

Адарқәа уажә рышьтабжь разқәанца,
 Ргәыргыа еицнаргоит хара.
 Ахьчагы иеныцсикит ахьаца,
 Ишәартазам адыд убра.

Кызқәак реыркәабейт гәахәала,
 Тынч иааикәагылт ауахьад.
 Анчагы умахәқәа уроахала!
 Абнае цьанатуп, цьанат!

Инеиусит камбашьқәак еишьталаны,
 Рыблақәа ацәажәара иасуп,
 Нак цьара ачнышқәа хтәаланы,
 Инымцәазо амшын иазыцшуп.

Арәашқәа цоит ицпакы-цпакуа,
 Ацәакәа цөырцны сикәацхоит.
 Адгьыл ашышьхәаза, абжьы ыцакуа.
 Қәана лзы ашәа хаак ахәоит.

* * *

Ажәәан сагәылкьан сынталеит ашамтаз,
 – Хәи абаа, дтамхааит, – ионыцәааит цьоукы.
 Егырт еа цьоук гәыргьон,

Ахахәқәа дрынкьандаз,
 Наунагза нас иназон ҳагәтакы.

Ускан сырныхәахьан асцә анык леицш,
 Цьоук бапаза игәыргьсит, цьоук бапаза ишәсит.
 Амца лапа-лапо ишсыцыз, аныха еицш,
 Сыдгьылае сынасыц ақәа стапәсит.

* * *

Хәылцшәацшь – кайтанкацшь,
 Хәынцөыркацшь хәыч асапырусит.
 Уи сышәаанза иазгагәышьбар,
 Ахәда цшқарах инакәыршан,
 Мрагьыларахь ибналарын.

Хәылцшәацшь – хтырцакацшь,
 Жәәан ацқарае ситабылусит.
 Уи сышәаанза сзахьзагәышьбар,
 Сыцсы маза нагәылхәан,
 Мрагашәара сынастарын...

* * *

Асцәагь ацых нархырцәааит,
 Амзасагь – усоуп.
 Ажәәан шәтала, аха ишәыцәнымцәааит,
 Ацыхаз иабызоуп!

Ахьышәахәа ашыхьцқәа аапшаанза,
 Азаза иасыхәом.
 Абчарах ашыха доазаанза,
 Аергь тыцқа дөыхом.

Ашара сзышьтаз, аха исцәызыз,
 Сзыцшааз цырцалыкьуп.
 Сара анкьаза асцә ирхьлцыз,
 Ирыцу маалыкьуп.

...Ажәоан шәтала, аха ишәышәнымтәааит,
Ацыхаз иабызоуп!

* * *

Асы зытуеит, асы зытуеит,
Ицоит цәыкәбарқәак цыщәпәаны.
Шәаагыл, шәаагыл шәахәак енатуеит,
Сыңсы кәтәоит ирхыщәпәаны.

Асы зытуеит, асы зытуеит,
Избоит имоасуашәа сәара.
Хара ажәоан аблақәа хнатуеит,
Хазы амра чча-ччоит азхара.

Амшынгы кәцоит, амшынгы еисуеит,
Аха апәкәырц ирхәо саҳазом.
Асы зытуеит, асы зытуеит,
Уцеици уанымшәалар аузом.

Абарқәа цоит, рыгәкәа дыртәуеит,
Рыгәшәа схәазом, ирхәом сыгәшәа.
Асы зытуеит, асы зытуеит.
Стәоуп адәытәхәа еици сыехыршәаа.

* * *

Схәыщрақәа, схәыщрақәа,
схәыщра еиқәарақәа иахык таха сыртом,
Ахрақәа ҫыртуам, абнақәа, акәарақәа цшаласык снырдом.
Избоит адунеи зегь еицалан, ахата еиқәыхышәапәа еицишуп,
Обызагы дсымазам, цызагы дсыцылазом,
ах, иахыа акы сцеицишуп.

Схы ахынахо сдәыкәлап, зыхәарақәа мжыжыкыз аса еициш,
скаха-бғало,
Сцалап скаха-бғало, уа сымәа гәыщәага сыңсы хаара анхало.

Сылациш зышыптымхуа аплақәа шыгәынқыуа, ахахә реициш,
идыслап,
Итаркыз кәцкәцас, апәкәырцқәа нак цыара ргәацанза трыслап.

Сгәы апцара зыщәтәымхаз арәап еибафақәа зымқәацо ицаалап.
Амра ташәашәаза икараха бжыда уа ацаа мшын инзаалап.
Сара амәа санызаап зыхәарақәа мжыжыкыз
аса еициш скаха-бғало.
Сцалап скаха-бғало, сахънейша сызгәамто,
сыңсы амәа инанхало.

Акымзарак сахәом, шыта уаха фырхашәа
цәырганы еитасхәом,
Сынҫыцәаанда сгәахәуеит, сызхымызацгы,
мап, ушыта акымзарак
сгәахәом.

Сыканац сгәартомыт, схала етымцас сазааныжыын сгәала,
Иудыруеи сацхыака ма цыоук сзырхәыщыр,
цыоук сзыхычар сыщсрала.

Тацак дааргоит хәа хацак цыара апыкыхәа иаалыркыан дхысуам,
Цыхыашәа иссыгәхәаауаз сцыс иацәа апәа
гәыжыжыага насхысуам.

Сыдгыыл сааугәыщаршә, усацхыа исымуцыт,
егьсымазам гәнаха,

Нас сан ахахәышла, бхы снышәынтра инадцан, бмыткәма
насыкәтәала аккахәа.

...Избоит адунеи зегь еицалан ахата икәахычыхаз еицишуп,
Иаапсама, изацәама сзаазаз адунеигы? Зегьы-зегь азеицишуп,
Ах, иахыа акы сцеицишуп.

* * *

Амшын апәахстақәа анцыкка,
Ижәылоит.
Ацых гәынамза апәеиқәа
Ашәылоит.

Ацша хагақәа, ацшақәа
Счыҗоит.
Ссызцәа иривмсыз ахқәа
Схычҗоит.

Цыоук сашәагы сгәырәагы
Кәныршьоит.
Акгы сахәазом саргы
Сеысшьусит.

* * *

Ас сицшәкәа збахьада, изахахьада нас
Абыжқәацәкәа силабылуеит аҗәа сицш.
Қырдуаг-цакьоуп аләа хәашь ихтәалаз,
Еигәыдырҗоит алахәажәкәа хҗеицш.

Ааигәа ашьхақәа гылоуп рыхқәа рыкәасны,
Еихымсыгъзо ахапарашәагь гойт.
Уа сьдгылае, уака Гәымста ахықәаеы,
Азлагара сицш, адуней лагойт.

Хазы ацәакәа даса мчрак аенакәыршәан,
Азы атыңан иажәгәышьоит ашьа.
Ех, уажә сыхәда амаҗ сицш аенакәыршан,
Уи сахәарырц сашьапкуеит, сашья!

ДЫРӨЕГЫХ ЛЫХНАШТА

Дырөегых Лыхнашта, дырөегых Лыхны,
Дырөегь хәхқәа шытыхны, дырөегых хәхәны.
Хьяацәгьак абаашгы дырөегь инаҗралт,
Аць рыцха ихышәашәаза хәыцрак нахалт.

...Адуней зегы иахырцәо, уа хгәалақәа ххәоит,
Хмачра акәым, хиашара гәашәт хәа хәхәхәоит.
Ажәлар ресиәшаны игылан нак-аак,
Хәаханы ишахкыц иахкгәышьан хбирак.

Абас сицш абрака, абас сицш шакантә,
Хәацсадгыл ангәакуаз ахахәкәа сикәнажәартә.
Иажә неитамхәазо абракоуп, абра,
Осман дахьазгылаз азәыкны Ацсынра.

Абракоуп, ианамуза хамч дахмырбар,
Алажә сицш игәыдцан дахыршьыз Кониар.
Абаркоуп Ачачба хызырхәага дахыиз,
Лакәаба хызнацагы игара ахыцысыз.

...Адуней ду иахырцәо уа хгәалақәа ххәон,
Хмачра акәым, хиашара гәашәт хәа – хәхәхәон.
Хәит афырхацәа хәа игон абыжқәа,
Ибылуан хара хәар, – ибылуан ацәашькәа.

Дырөегых Лыхнашта, дырөегых Лыхны,
Дырөегь хәхқәа шытыхны, дырөегых хәхәны.
Ажәлар ресиәшаны игылан нак-аак,
Хәаханы ишахкыц иахкгәышьан хбирак!

АБЦЪАР ХАХГОН

Әыла, шыапыла, уа гәыжыла, садала,
Абахә такнахақәа реысра цәгәацәан.
Абцъар хазхыргон ахырцарцәа «Анцсы» ала,
«Лашцсала» ирцылоз рөызцәагь рацәан.

Цкәыноума, быргыума башаза итәадаз,
Ахәсагы нкылашьак рымамызт шыта.
Ацәаха, акрыфаха, ацспьаха хәа змадаз,
Амца иагәыларшәын ацсуа иуахта.

Икамызт гәкажъра, мап икамызт шәарагь,
Акы зацәык хәибашьцәа акы исанахәон.
Абцъар хәахыуп хәа иаауан мраташәарахьтә
Абцъар хазхом хәа мрагыларәа хәхәон.

Икбаџхар хтаһын, аха икбаџхомызт хамџа,
Иласызар хтаһын иласхомызт хазцаз.
Цааршәын уџацацшыр ажџџан азамџа,
Арџащқәа рџащмызт, шыаршәын ирхатәаз.

Ханацәа аайдгылон: уа еыц кыр бахама?
Зегы-зегь цауан, зегь азищыхын атак.
«Иааргама, ирыцшаама, изықәгәыгуаз рыхәхама?!
Уи ак акәын цәажәатәыс иказ, уи ак...

Еыла, еадала... уа еынла уахынла,
Цьуок цон, цьуок аауан, цьуок агәамцра иаџын.
Ичха абаацс хадсадгьыл! Уаацшы х-Ацсынтәыла!
Уа мгәарта иказгы бцарк дазыцшын.

ЦСОУКА

Уа Бзыцгы узынкылом,
Шьта атәра ахацаны.
Уа мџак узангылом,
Узтәом уззаны.

Агацәгәа инапаукәа,
Зегь шхамла икьашьуп.
Цсоу абаацсы, цсоука,
Уи гәакүа иахзыцшуп.

Атәым штақәа хтазкыз,
Атәым нап дагоит.
Ахыцқәа хартазкыз,
Маџак изхархоит.

Уа Кьагәа дыџныхәхәсит,
Ибжы дьдрабжыуп.
Уи харцарцәа иныхәсит,
Игәымшәара ршәыуп.

Урт ашьха имацәысуеит,
Урт ага ицәқәырцоит.
Урт амцақәа ирылсуеит,
Урт амцабз ркьоит.

Дшәымшьтын ааха имоукәа,
Еибгала дшәымшьтын.
Цсуока абаацсы, цсоука!..
Цсоугы хзыцшын.

Уи хыла ишрыцгазгы,
Итагәышьан апсы.
Уи шыала ишыхкьазгы,
Иказказуан ха хзы.

ХАРУАА ЖӘЫЛАХТ

Аурт жәыла еицш, харуаа жәылеит, амца апралеит адунеи,
Шьей-лабжыши неикәыншәылеит, еиџагылт ахқәеи агәқәеи.
Ахақәитраз сашьцәа сажәкуа, цхьака ицон, ицон, ица...
Уа цьара иакуан аџнашәқәа, цьа кәылзын алахьынца.

Абахә кышқәа, ахра зышқәа даргы бцарзар ртахын,
Уа нахьхыза ацныш кәашқәа рыблақәа лабжышла итәын.
Нак ибналон агыгшәыгкәа, ашәарахқәа цон хара,
Ацша рыцха узмыршәыкьуа, хыла ижәылахуан цьара.

Арцыс дкахар, уи днесихьцон цхәызбак иабцар неихцааны,
Алџа еилахәашь ажәџан хыбуа ицон ауыра еицш ирханы
Ех, сыцсадгьыл сызкәыхшаша, уара абас иагәа убахьейт,
Ех, абас еицш сымра шаша, уаргы кырынтә ухәашьхейт.

Сынкацсахуан ус сыцшышәа, сгәырџа хышәашәан сынкатәон,
Сықәагәышьон зны сымшынха, зны ацәыкәбар еицш сынкабон.
Штак сынталон сгәы саатасуа, ан илымыздон луаз,
Ашәа изысхәон нас ашышьыхәа, зыхәра ашамтаз асаргәгәаз.

Абахэ кышқэа, ахра зышқэа даргыы бцъарзар ртахын,
 Бла иазгэамто амаалықкэа игэатеиуа рыбла ххын.
 Ахақэитраз сыжэлар сажэкуа, цхьака ицон, ицон, ица...
 Уа цъара иакуан аонашэқэа, цъа кэылызын алахьынца.

– Гэымста ишырыз шэахахьоума? – цъара анышэнапқэа цэаауан,
 – Уа Кэыдрынза иназахьоума? – ахахэ шэыгэрақэа сизцаауан.
 Ех, еснагь сицш, Ацсынтэыла умчқэа сидукуылахт уангэак,
 Уа Егры инахадыргылеит ажэоан ырлашо хбирак!

* * *

Ашьхақэа реырзеит ицазшэа инахьыцраан,
 Ажэоангы адгьыл иахьыцзаап, иубом.
 Цсыцкык оналоит уха ан рыцха лхыбра,
 Хьтацэгыак абакоу, аха мцак дазырцхом.

Зыдгьыл зыхьчоз лца инышэнап дагэыпак,
 Ихэрақэа ирсатэхэаны, ихьаакэа ихнагоит.
 Цыс иацэак амала ицэыусит абжыпак,
 Сара асцэ икыдшэаз кэац-кэац сахьыкэкоит.

АН АНЫШЭЫНТРАФЫ

Е. Ермолова-Герзмаа илызкыуп

Адгьыл иалабоит ацхара, гэалак амоуп хаз акэара,
 Алахь сиқэуп абна сиқэара, амра хьшэашэаза иташэоит.
 Ан ситамхэа лахьынцада, ан жэымтацэгьа гэыцыртада,
 Гэахэак лымазамкэа ацсрада, лца инышэынтра лцацшьоит.

Иршынхагаз лыхцэы сиужьуп,
   ашэы илшэуггы лшьапқэа ирхыжьуп,
 Уи лынасыц хара иныжьуп, илшэигэышьауеит лдуinei.
 Ажэоан гэынқьусит лағырзыла, ицшуп ашьхақэа шьхынцсыла,
 Ацлақэа цъабоит иахыгьлоу, ихэуп ацтақэеи ацшеи.

Лыцкэын-запэы лымза шаша, ибла хаарақэа ташэашэа,
 Хахэ сацаран дынтаиазшэа, уака акэыба акны дцэахыуп.
 Гэыцра имам, гэахэа иамам, мца даргэамцуам, хьтаггы илам,
 Ацэгьа-абзиа акгы иныруам, иара изыхэа зегь сицушп.

Шьта иахашам ашэт рыфэы хаа, дзапылашам арэаш сыха,
 Иашэа хаара нас игэтыха, ухаа сызак дырзышпым.
 Иашта-игэара мамикэароуп, асцэ кылдаргыы лашьыцароуп,
 Ионы аонутка шэикэароуп, уао дахым, лашара акым.

Адгьыл иалабоит ацхара, гэалак амоуп хаз акэара.
 Алахь сиқэуп абна сиқэара, амра хьшэашэоит иташэоит.
 Ан ситамхэа лахьынцада, ан жэымтацэгьа гэыцыртада,
 Гэахэак лымазамкэа ацсрада, лца инышэынтра лцацшьоит.

АЦХЭЫЗБА ДКЭАШОИТ

Дцыруеит, дцырцыруеит хьычцапырца,
 Мзацоушэа лхы-лэы зегь лашоит.
 Ах, саапын анышэтуаз иахьымзав,
 Уа чаракас цхэызбак дкэашоит.

Арэашқэа шлоит ишлызхэыцуа,
 Лыхцэышэкыа назхьысыз дыблуп.
 Лыблақэа ахьышэахэа ирхыцуа,
 Зегь реиха схаразкуа ирыцкуп.

Ажэоан иналашэтуеит ашэтқэа,
 Аштэ шшанхаз аззазом.
 Иаркыуп сара сычкэынра агэашэқэа,
 Бымцарсны цъаргыы бсызгазом.

Ах, шыри, уа бгэапа сцэыкэбарны,
 Сцэыкэбарны стагэазар стахын!..
 Ах, бзамфас ацша-хаа сицш сыхэмарны
 Нас бкышпэқэа снырсэзтыр разкын!

Икалап ушьта схьаакәа сьзхымгар,
Сьщышпәха стацсапоу блакта?!
...Льщшзара иаркаран ахьырцар,
Уи амроуп дьзцыкәашо шьта!

Ажәәан иагәылашәтусит ашәткәа,
Аштә шшанхаз аззазом.
Иаркьуп сара сьшьтахька агәашәкәа,
Бымцарсны цьаргы бсьзгазом.

Ах, шьыри, уа бгәаца сцәыкәбарны,
Сцәыкәбарны статәзар стахын!..
Ах, бзамәәс ацша-хаа еицш сьхәмарны,
Нас бкышпәкәа снырәзтыр разкын.

Икалап ушьта схьаакәа сьзхымгар,
Сьщышпәха стацсапоу блакта?!
...Льщшзара иаркаран ахьырцар,
Уи амроуп дьзцыкәашо шьта!

Ажәәан иагәылашәтусит ашәткәа,
Аштә шшанхаз аззазом.
Иаркьуп сара сьшьтахька агәашәкәа,
Бымцарсны сәрахьы бсьзгазом.

БЫХЬЫЗ

Иаанымеаст ус бапа асарыхьырц,
Исыхәоит уажә амрагы сьхәа...
Уа шака исәымшәара быхьыз,
Уи тазны исцәахьейт са схазьхәа.

Ашәткәа иртахьуп быдсырдырыц,
Рьфобы хаа бызнаргарац ихиаала.
Ирасхәом, ирасхәазом быхьыз,
Исыцрымхыр нас дара рхала...

Ацарақәа рашәкәа бзыркырц,
Еилацыруа ихалоит уажәы-уажә,
Исыхәаргы, ирцәысцәахусит быхьыз,
Сьгәтыхәкәа нак инаргәыларшә.

Сбызхәыцуеит дырәсегь сьшбызхәыщыц,
Сажәа быхьзом, бхарагәышьоуп.
Быхьыз, исзыбыхьчо быхьыз,
Макьана ба бызгы имазагәышьоуп.

* * *

Ацла еицш, аацныкгы нахьззааит,
Шәтқәакгы кансцит, иканза...
Бапа сбыззызааит, бсьхьзызааит,
Акалашәа ишан хлахьынца...

Хгәыцуан хайкәшәап хәа мышкы зны,
Ускан зегь цсхьан, ибылхьан.
...Бара апка еицш баннеуаз бысхьсны,
Ибхьцрааны быпка цахьан.

АБҘЫЦ ЕИЦШ...

АбҘыц еицш, тагалантәи абҘыц еицш,
Бжыда уа сьмахә сьгәшәап.
Ацхьыз еицш, ибхьбцәааз ацхьыз еицш,
Амшкәа снарцырззааны сцап.

Ацгы кызкызлап иатымцас,
Уи ауп иззынсьжыуа сгәырәа.
Ицәаацәауа ирхәыз гыгшәыгцас,
Иныцацка ицап ацшаәа.

Ашьацкәаггы згәырғарым цыхьа еицш,
Ацәкәырц агәаца тыцсаап.
Аха анкьа сьзныншәалоз сгәыхь еицш,
Бныжьра сзанышәарым, мап.

...Ирыххоуп сгәы арахәыц хәыцқәа ахыц еицш,
Аха башаза цшацәгъак сацәшәоит.
Абгъыц еицш, тагалантәи абгъыц еицш,
Снығешәаргы ба быкәа стапәоит.

* * *

Исывсит ишааиуаз ахызацә:
Узхьымзац рацәоуп, урыхъза!
Ацлагы адац пақәа анзылацә
Исабжәеит: еа маакала уца!

Ацәкәырцқәа уи дыхъчатәуп хәа,
Сызхыргеит рыгәкәа сырныргыл.
Ахра ибгоз, дшәахәаоуп хәа,
Сацсаанза ицшыи асынкыл.

Срылнагеит ацыхыи аурти,
Амацәыс сымахцә санкны.
Ба бәы икалагәышьеит сыцсырта,
Уа сыкәра анысаабкыз аены.

БЫБЛАҚӘА

Сызцом, сызцазом сырцәыбнала,
Сахнеилакь абжы еицш исыхъзоит.
Зны сыркәабоит ршәахәала,
Наспәа исмырдыркәа сырзоит.

Ех, срылоуп ацшацәгъақәа, срыла...
Ацсаатә еицш сареицъусит ачыхъ.
Зны-зынла – ашьауардын жәыла,
Зны-зынла агәыхъ, сара – ахыхъ...

Ицоит хара сышықәсқәа еишьтала,
Рышьта ахцара еицш исынцо.
Аха сыкам сажәып хәа мариала,
Абартқәа зегъы-зегъ злазо.

Исгәыцроу, исгәалоу, испану,
Абар, аацхәа бышка снаскьоит.
О, быблақәа хәа сызкәырбану,
Мамзар сырзаакәрылар хәа спәоит.

* * *

Ех, сиецәахә бсырдырп хәа акәын,
Ацтақәа инырзаалеит.
Нас амацәыс скәыдырп хәа акәын,
Апшьақәа ирынцаалеит.

Уа адәыкакач бсыркып хәа акәын,
Икапсеит иғәыхаа.
Уа бгәы апәала исыртәып хәа акәын,
Исәаеит сыбжы хаа.

Бысцәыбналеит зегъ сымкьаны,
Гәыроа дук насыта.
Шьта исзынхазеи гәыртынчганы:
Схысга нацәа уда?!

* * *

Ацых анцәамта иецынгылоуп,
Апарагъ ииусит шьта лассы.
Ах, бара былоуп, ба былоуп,
Дыроегъых иштәоу са сыпсы.

Цпшьаала инхәабыршәын схыза
(О, избо закәи, исызхацом!..)
Шьта бан дыхәхәалааит лтахызаргъ,
Шьта башьцәа симдалааит, бырбазом.

Уиецәахә уацхәа ианкәеицеилак,
Уашәа узазхәозар уынцәоуп.
Иказам, икам уаха аймак,
Бцәа-бжы цацәоуп, ицшқацәоуп.

Ацшалас ҳаитанахәом паса еицш,
Кармашцас хнапы разқәа сикәшоит.
Абас еицш, абас еицш, абас еицш,
Ға шәышықәса нахцыргъ калоит.

...Саатрысит – имҗасхьан азхьцра,
Саатрысит – нак ажәсан хәашьын..
Еиқәыхьшәашәа исываиан схәыцра,
Уи сықәын, ахчы еицш исыхчнын.

* * *

Амза ситапуам ашәи-тышәи,
Уа ихшьыуп.
Лара лқьышәи, иара иқьышәи
Еизыцшуп.

Аха игәағра иххәыцуам,
Ех, афы аст.
Ла дызцом иаргъы дзылцырцуам,
Зегъ аанҗаст.

Амза ситапуам ашәи-тышәи,
Илашацәоит.
Иара иқьышәи лара лқьышәи
Шабацәоит.

Нас абас ианба, ианбанза
Зегъ җароуп!
Ах, наза! Ас наза! –
Аацынроуп!

* * *

Акармацарақәа рбыжьқәа,
Амахәқәа ирхацсоит.
Адәыкрынқәа ргәыхәц хәыцқәа
Ахьышәахәа ирцәоит.

«Лашьцәа лышьтоуп угәусаныз!» –
Ацыха-зыхь җнатит.
Уажәшьта лыцшаара шәаҗыз,
Сқәыцшраҗ дысцәахыит!

* * *

Сцас азыхәа иканацызшәа ақәа,
Быкәа италсит, бзамҗақәа ирхьыкәкәа.
Зынза баша са сыблақәа бхын,
Аацын ацәыкәбарқәа рыла схәын.

Исзымгәағуаз агәағьит ацша,
Бқьышәқәа сцәгәзит рыкәымшәышәра цшаа.
Уи нахыс схы стәымызт, сеилаган,
Сахәа тқәыцәаа ацша абашьра сәҗсан.

Аха насоуп... Ех, ислахьанцыз!..
Алашьцара бываисит бахьяз.
Уи нахыс са сыказам, сыцсхьейт,
Ақәеи, ацшеи, ацыхи сыржхьейт.

* * *

Ба бысхацырусит бычныншы,
Ба бычныншы!
Быссыкәкәоит бара блабжышны,
Ба блабжышны!..

Ба быссалашоит, быччацшьны,
Ба быччацшьны!..
Сышьыжь шара бацуп бшәацшьны,
Бара бшәацшьны!..

Ба бсырбо бҗагылоит бгәилны,
Бара бгәилны!..
Сыцых бацхыуп блымҳарыоны,
Блымҳарыоны!..

Ах, сҭахозаргь бгәапа снейны,
Бгәапа снейны!..
Ус бынханда ба бдунейны,
Ба бдунейны!..

* * *

Илеиуан исыцкьасо спьацкьа,
Исыкәтәапо хьаацәгьак сыцран.
Исыцәаахьан амра ашәахәацкәа,
Схала сацарак сҭаиан.

Ажәәан шхәашьыц ихәашьыхын,
Аха ашәт сицш баацәырцит бара,
Сыхәрақәа цшәаала иаабшьышьыхын,
– Угыл, – бхәсит, – сиқәхсит Ацсынра!

Имчыдахт ахы-шхам исылсыз,
Ааит, аҳаҳаи хәа сәеихоит.
...Ускан бнапы цшқақәа исхьысыз,
Уажәыгы ихәырбгьыцкәоушәа збоит.

* * *

Цыск иахәандаз са сгәтәеиуа
Сшыбзыцшу.
Цкысгы цстхәандаз сахь баннеиуа
Бара ибшәыу.

Хнаиарын убри хасналак,
Хнаиарын.
Зынза баша быуак, бгәылак
Цшааларын.

Быхәда цкәашаа заза цкышкәа,
Ахацсалон.
Асцә кәыбча, асцә кәышкәа,
Хрыхьчалон.

Ашәа нмыжкәа рәаш царымызт,
Лада итрыс.
Хәицш насыц змоу дирирымызт,
Анцәа иныс!

Аха апстхәа баша ацааршә сицш,
Иссахәусит.
Апх иамкәыцшәаз ашәахәац сицш
Са салахәусит.

СХӘЫШҢААРАМЦА

Шака шьамәа ирнысхьей схәышҗаарамца,
Шака кәиц, шакацьара иацәыцсхьей?
Ах, иахьанза, сиқәзырхей иахьанза,
Хазларцхозей сьдгылы сарей?

Шака мыткәма ахыоухьей схәышҗаарамца,
Шака хымца агәапа иҗашәахьей?
Ах, иахьанза, сиқәзырхей иахьанза,
Хазларцхозей сгәыгракәей сарей?!

Уаламкьысын, уахәламсын умхәышкәа,
Мыцхә игәамцхьоу уеиқәыцшышә уагоит.
Урыламцәажәан схәышҗаарамца ахтыскәа,
Алабжышкәа ирхәасыр хәа спәоит.

САХЬАҚӘАК

Ишәахәоит иныцакшәа арашәыгақәа,
Арбагь хәыч снәтәусит.
Ирыцәкәтәазшәа ахычцацыркәа ршәыгақәа,
Ахәра цшзақәа шәтәусит.

Абырг днеиусит илабашья ицарсуа,
Иҗеисцыхә икуп.

Абҕы ссақәа цша кәандак нарылсуа,
Рырхәмарра иасуп.

Днымәсит иешыкыккәа дрынгыланы,
Арпыс гәазхара.
Пхәызба лашак лыцшырха цшза нкыланы,
Ддәыкәлсит заагара.

Цсаатә ласыкгы ажәәан саркы аңсы алахан,
Ихагьежъуеит схаҕы.
Уи дашьталан дахъзымпыруа игәалахан,
Дпәусит ахәычы.

АКӘАТА

Амш асақшоит, алакта хәашьза,
Амаңыси аңтақәси неиламгыло...
Кәатак збон амшынаҕ хараза,
Аңқәырцақәа идырцысуан ирхагало.

Иара ашьапкәа рдәыкәцара иасын,
Илакәушьарын, цхьака аңашьа лакәушьа...
Агәы тыган, ахгы шытыхны иакын,
Амшын дузза зырцәкәырцоз иаракә цышьа.

СХӘЫМЦА

Ссидрума хьааңгәас иаңрасыз?
Ажәәан уаха алахь еиқәуп.
Амчкәа исызгәамтазо рцасаз,
Схәышәтакны схәымца сибакуп.

Ацьнышкәа арахь сизнагарцаз,
Тык уажәы арыцхьара иасуп.
Иаины урт сааигәа инамтәарцаз,
Схәышәтакны схәымца сибакуп.

Ацаа-цшаггы хагаха бжъасцас,
Абар, зеггы ашьырц атахуп.
Ах, уи ахымхәыц аңсасаз,
Уа, схәышәтакны схәымца сибакуп.

Ақәа акәзар, алшара агәра аагарцаз,
Зеггы-зегь неилымхуа ирыхьшуп.
Сара аңтақәа ргарашәа игарцыз,
Схәымца сгәышцы атан сыцшыуп.

Избоит уажәшьта аңых шымәасыз,
Шәахәала апсабара хыркуп.
Амраггы амчра анарбарцаз,
Уа, схәышәтакны схәымца сибакуп.

* * *

Аиаңәара адгьыл апәт,
Уа бшьап тыцкәа аныларц.
Абгарамыцкәа аңых иаңашәтт,
Барггы уахь бнарылаз!

Быкәа итахәмарусит апша,
Уи бақәитуп бхала.
Заза-хьыблақәак ицшаа,
Бгәыхәцкәа дырцәоит цшьаала.

Амза иашышьуеит бхы-бәы,
Асцә быхцәкәа рхәахусит.
Ех, зегь алагоит ба бәы,
Зегь ба бәы инцәахусит.

* * *

Са саңылоу, иара спылоу?
Ус аума, ас аума – хайқәшәеит.
Ашьыжь, ашьыжь асынкыло,
Асынкыло аңсы сзаңеит.

Маалыкъ тэартоуп ушьта сгәапа,
Ицшқарахуп абыцқәа.
Даеа цштәык ахоуп адәаза,
Даеа цштәык рыкәуп асқәа.

Иласхсит са мацк ацшалас,
Даеа мацк сшьамхы цархсит.
Иашәа шьтихит згәы ахы алаз,
Итәанхалазгы дөсехсит.

Ажәәан саштахь илбаауашәа,
Зынза асыларкәуа илацшусит.
Амра цсызқәак ацшаауашәа,
Азы ахы-напқәа тнашьусит.

Цсаатәқәак цоит реынсицыхны,
Ицырлааит нас рызхара!
Адуней ду ркуп ишьтыхны,
Сгәыцра, сынасыц, ссара.

* * *

Амра цхьарылеит ахәыхә еицш,
Цшаласк ааусит.
Ацых иналацсан сылацш,
Ажәәан стааусит.

Сгәы цьашьахәуп – зегь ирыхәо,
Сгәы цьашьахәуп.
Иазымхақәо азназгоит иныхәо,
Арахь итацәуп.

Исыцуп гәацхарак сыцрымшәо,
Саацсар хәа ишәаны.
Сызнымшәац, ахаангы сызнымшәо,
Схәалоит ашәаны.

Ицеит уажәшьта ацыхгы ахьцаша,
Сзыхьазгы ззазом.

Сылацш асампсақьсит баша,
Ецәакгы убазом.

* * *

Ахахәқәа сырзызырәуа стәоуп,
Бгыцқәак силацыруа исхоуп.

Ашәацшь кацшь сыенадцан спәахәоит,
Атынчра рахатза ицысуеит.

Исыцхьоит ус, цшак хараза,
Ссынасхсит сгәашьамх царза.

Ишьтхысаа, нас сыхәак сагоит,
Ахы-сцәа ахы-моа снарбоит.

Зны арәашқәа сибафо сырхуп,
Амацәыс сгәыпахәхәа искуп.

Зны адгьыл иахысцоит ашәшьы,
Адыд анцоит са сыбжы.

Аха, азә дсышьтоуп сахьнсилак, дхәацәо,
Ианбыкәушь, иаба сахьынцәо?

* * *

Ашьхақәа ирхьцраауа цшьаала,
Ацша хьшәашәа асуан хрыжь-хрыжь.
Ишьталон абгыц хәыцқәа сишьтала,
Рышьтамтақәа ацлае ианмыжь.

Ихыркәақәо игылоуп изхылцыз,
Иахылцыз назаза иацхсит.
Избоит уажә зегь реихаза нызцыз,
Бгыц зацәык амала инхсит.

Ицьоушьап иаиуз сиқәхашьас,
Ацака цсыжырта дәуп.

Макъаназ уи акәхсит иакәашьыз,
Дышшылабык иыызаха ицшуп.

РИЦА

Шьтыбжь ахьлцуам уаха Рица,
Акәа итаршәуп ашьха рьыца,
Асы хиааланы ихьцсылоит.
Сгәы иабоит уи шәтыла икәпоушә,
Сқьала ныжьны адәы сынцәылоит,
Асы хәмаруа саргы испьлоит.
Гәырғьаәхәашак сзаанагәшә.

Сгәы иснатоит еыц сизшәа,
Дақьа еыцк маалықьк иыызшәа.
Схәыцра неиуеит исацгыла,
Амахмызқәа агәыцакушәа,
Уи сагоит нак снапқәа аанкыла,
Еитеицаабарц сышьха-тәыла,
Нас хаикәныхәарц атахушәа.

Нцәа датоуп уаха ацсабара,
Зегьы ирзишоит алашара.
Ахрақәа ацқьара иахьбуеит,
Ах, ашана! Ашана! Ашана!
Са сгәы гәырғьоит, са сгәы тыцоит,
Еапас арәашқәа снархьцоит,
Ашьыжь сцымландаз макъана!

Шьтыбжь ахьлцуам уаха Рица,
Акәа итаршәуп ашьха рьыца.
Саагыларгы, ма сцаларгы,
Асы сықәнауеит ахәхәыхәа,
Уаха Рица сналацааргы,
Уаха Рица сналазаргы,
Насыц назоуп сара сзыхәа.

АЦКӘЫНРА АЗХЬААРА

Аецәақәа еицраланы,
Адгьыл ианыцхалоит.
Алоақ иахьынхаланы,
Амцабзгы халоит.

Еымт ицшуп апацхагы,
Хәыцрақәак аерыта.
Еымт иаатгылоит ацыхгы,
Изыроусит ақыта.

Абырг дтәоуп деиқәышлаза,
Уаха игәы иреыцгуам.
Уа рарира, гәышьаза! –
Ацхьарца ашәа еихсыцгуам.

Икәра рацәа нышьтаца,
Дгьлар итахызаап.
Уа рарира гәышьаза,
Ицкәынра дазхьызаап.

Дтәоуп иара дымчыдаха,
Дагышәахәоит, дагыхәыцуеит.
Уи ихтысқәа цсыдаха,
Арахәыцқәа ирныцуеит.

Импқәа ицаз сикәйбата,
Ирымазам хынхәышьа.
Уа рарира – гәышьаза,
Уа рарира – гәышьа!

* * *

Акәиц еицш иеыцәауеит амш,
Ацых мца-сикәараны иеиқәылоит.
Сымра шәахәа-лаша, мөамш!
Ашькыл еицш ацпалас снангьлоит.

Уи саманы ицоит хараза,
Ацқәырц сышьтырхуашәа ашышьыхәа.
Нас амзаәа ангыло иххаза,
Ашхәа еицш санцшыларц азыхәа.

Ашөтқәа срыхәтакын иахьяк,
Шаанза уажәшьта аецә сыртгәыртәусит.
Имәасусит маң-маң хәышптаарак,
Аха ицсуа зегь кәастга-мцак неимырдоит.

Нас өацхәа мшы-ссирк иип,
Ашәа хаак нтахәмарп агәаца.
Ашьхақәа хчнызара руп,
Ашьацқәа инарәашәтып азаза.

Сымра – шәахәалаша, мөамш,
Ашькыл еицш ацшалас сангылоуп.
Акәиц еицш иеыцәаахьсит амш,
Адгбыл мца-еиқәарак иагәылоуп.

АЦЛАЗАЦӘ

Ацлазацә азацәра азымрцәазсит,
Адацқәа еикәнажәарц ирыцралт.
Ацлазацә азацәра азымцәахзсит,
Амахәқәси абгьыцқәси ирхынхалт.

Хара абнақәа иеыхаз рыезырымга,
Гәаныла, жәоахырла исырбоит.
Ацлазацә рыцха, агәынкылага,
Агага ацәызыр хәа ишәоит.

* * *

Иахыпрааит, ицәааит, иуазырт,
Убнала хәа ихәхәсит акацкац.
Аха ацбал иаҗаахьаз измырт,
Ахысыбжь инацталт абҗаб.

Аккахәа ишәахәон скармапыс,
Абжы хаа зегьы инархыгзо.
Аха ахышь ашьапхыцқәа анахыыс,
Инеыцәааит ахәыцқәа сәапсо.

Иналкаан ецәак сазыцшын,
Икыдшәсит убригьы кәкәаза.
Иахыкыдыз атыц хәыч хәашыын,
Ах, лахынцоуп, лахынца.

Еыцза цъара амца еисакуп,
Цъара арцыс цъоукы дырчацшыоит.
Ианыкәцәкьоу ахьсилкаам разкуп,
Азәазәала хқәац ахь хнаскьоит.

* * *

Ахьхәа амшын азыхь еиқәтәазомызт,
Абахәацшы иалкәыр иаауан.
Арака акгы агәсыцъ иагазомызт,
Ашыцқәагьы мөак иазыцшуан.

Ицон уахь, шыжы-хәылцазыла,
Атыцхацәа ацсаатә реицш еицны.
Ицон уахь, еицәажәо гәыблыла,
Ицон урт реирыцқәа тацәны.

Цстазаарак наргон иахьнеиуаз,
Цстазаарак уахынтә иааргон.
Илеиуан ацыхаз кәси-кәсиуа,
Абахә сырбон, исырбон.

Ус иагхо, нас иагхо мацара,
Азыхь хәыч уа иныцаба ицсит.
Акы ыкоушәа атыцхацәа ирхароу,
Уаха рхабарк карымцсит.

Шьта амәагьы талахауп қәыцла,
Ахәыхә реицш ахахәқәа шабоит.

Абахәггы ашыцқәаггы пхызла,
Ацкақәа-агыцхацәа рбоит.

* * *

Уа сызхымзас сыцсыжыртоуп,
Ажәәан сылаиоуп ирены.
Аецәақәа сгәы иқәыцсоуп,
Амза цәуоит спһапакны.

Ех, ароашқәа цакы-цакны,
Са сдыртынчусит мазала.
Уа сгыс иацәа убжыы ыцакны,
Уаргы ашәа хаак сызхәала!

Акы сызхомызт, сахынзаказ,
Сыбжа хәгәышыан, сыбжа блын.
Сыдгыыл лаша сахынзықәыз,
Сагыразкыдан, сагыразкын!

Сықбызқбызбжыы рыенаваргон,
Рыедыргәамцуамызт цыоуки.
Цыоук қыафурак рыенамардон,
Иалатхацбуан рыгәтакы.

Сылабжышқәа аныссыкыасуаз,
Срымбазошәа зымәа ицон.
Ахәырбгыц хәыч аныстахыз,
Ахәырбгыцқәа цыа иканзон.

Уажә сызхымзас сыцсыжыртоуп,
Ажәәан сылаиоуп ирены.
Уа аецәақәа сгәы иқәыцсоуп,
Амза кыдгәышыоуп схакны.

* * *

Абас имықәхәацкәа ... имагыцкәа!..
Егыраангы ихыацхьсит ацша.

Ажәәан иамкәыцышәшәо абгышқәа,
Сгәаца итацсоит рыехыршәаа.

Сылабжыш чыхь цәгыаны исысын,
Схы ахынахо сдәықәлар стахуп.
Ацкақәа сықәытуа исхысын,
Рышьтақәа исцәызыз сырхуп.

Исымнахит сашыцәа тагалан,
Тагалан дызмыргәышыеит саб.
Сануп ари адгыыл сгәы ахы алан,
Исхызысуа схыақәа кәац-кәац.

Усоуп, ухыацшыны уаацшаанза,
Ацспәаха духьзоит мазала.
Ацсра хышәашәа ажыа цықәа еицш уахәхаанза,
Ацстазаара иунаҭо ацәгала.

Харт акы хыхьчоит, дасак кәнахшыоит,
Ак хыцушәа аабоит, акы хытхәаауп.
Акы цыахшыоит, акы цыахшыом, акы цыахшыоит,
Ишца нас, хайцшымызаргы зегь хуаауп.

...Абас имықәхәацкәа... имагыкәа,
Егыраангы ихыацхьсит ацша.
Ажәәан иамкәыцышәшәо абгышқәа,
Сгәаца итацсоит рыехыршәаа.

Уцала уара, мәа харак иқәу!
Сара аләақ еицш схыцра хәашьуп.
Сыздыруам иахыкәу, ианыкәу?
...Тагаланк сырхасуа исзыцшуп.

* * *

Зны ицәырызгаз хәрашәак еитасхәоит,
Сыдгыыл гәыргьом, сыжәәан еилгазом.
Ацәкәырпақәа слымхақәа инартахәхәоит,
Ахычцацыр амцәыжәәабжы сзыхгазом.

Алым еицш сдыркарагәышьеит рыщә,
Цьоук рхәацра, рзажәра, цьоук рхәа.
Исымамызт, егьсымазам схы азхәыцха,
Уи сгәы мыжда сароагәышьеит заа.

Сцар стахуп зегьы-зегь сырцәыбнала,
Сцар стахуп адәытәхәа еицш сыткьаны.
Ахрақәа сырезаап саргы схала,
Ашәарах срыҗәәжәалап стәаны.

Аха уакагь, сх, агәахәа абакоу?
Амчра симазкуа бҗабқәак неиҗаххоит.
Ацша иалоуп ашьхауарба гәакуа,
Цьара асыцса псалхәқәак танархоит.

...Апырсал ланашьтуеит гбак ашышьыхәа,
Ецәак цыехоит сыжәоан агәаны.
Тынчрак сыцхьоит: – Сышка уааласы, – хәа,
Сашьцәа рганахь, снышәнапгы цшааны.

АМАЦАРЦАӨ

Амацарцаө лмацақәа нықәпса,
Сгәы шьтызхшақәа салхәарц даҗуп.
Са сашәа тынхадақәа сгәыцапса,
Аарла сыпсахәага скуп.

Слафқәеи, нас сыччарей ыканап,
Сөызцәаггы-сцызцәагь рацәан.
Ргәалақәа аарымданы срыцанап,
Сгәыцран, сфырхацан, сынцәан.

Аха адыд хәта-хәтала санеионаша,
Сеидызкыло мачхеит, сеитаст.
Хәит хәа исацгыланы инеилашаз,
Ацшалас иацыоланы имоаст.

Избоит цьоукгы ржакьақәа ирылаччо,
Гәагла ирхәаеусит слахьынца.
Ла лакәзар ахы шәахәа дрылачо,
Дыцшусит даеазә ипка маза.

Зхала ианхалаз ауаргьала,
Напейбга-шьапейбга дгьалоит.
Напызапә-шьапызапә данхаргала,
Ахы уардын шьтхысаа дагоит.

Ех, смацарцаө бмацақәа нықәпса,
Сгәаца бзырцхом итаҗеуп.
Сашәа тынхадақәа сгәыцапса,
Имиц хәырбгыцк сазыцшуп.

* * *

Сгәы ацхара азымхазат, итрысуеит,
Уи ахәәабжь зныруагь сара соуп.
Ө-дунеик сыргәылакны еиҗахьсуеит,
Уа рыбжьара схәыцрақәа бжьацсоуп.

Ах, дабакоу, сара сгәала зныршаз?
Аха уи азәы даблырггы стахым.
Ацша иалазт сеыхәа искәадыршаз,
Уажәшьта аезар зхәашагь сизыцшым.

Бгы иацәакгы сеахәмаруам назарак,
Ампш сагәылахт сыгага шәаны.
Ех, лашьцарак... па змазам лашьцарак...
Ахәынцәра еицш, нак аацын снаешәаны.

СЫЗХЫБААМ

Ецәа ссирк лбаазгаргы икыдпаа,
Избарц зтахым ирбазом.
Сдәықәларгь дунеи дук снахьцраа,
Сыгага рашта итазом.

Ашәа хаак сызцәыргаргы аккақәа,
 Ха хауп ишәақәоз хәа ихәқәоит.
 Ахы цышә иаҕыцашәар сгәақәа,
 Сыхәра хәаа ргәы ҕанақәоит.

Нас иарбан арака сызқәитү?
 Исзышьтымхуа ашхам сыхышуп.
 Асаби еицш зыхқәа сыду,
 Сгәыцрақәа агәыцра иасуп.

Изцысым, извысым, изхыцям,
 Сышықәсқәа ҕыцәаауа ицоит.
 Оыцә тазом азы, сызхыбаам,
 Абар, уажәшьта кәыбак сыхьзоит.

* * *

Азахәа акәу, ажә иахароу,
 Егәа симарклап сгәабы...
 Ацла баша дара шхамло,
 Сара исанақәон абы.

Ба бцагәышьон – сыцра шкәакәа,
 Ацәқәырц шкәакәақәа аацысуан.
 Ацныш шкәакәа – мцәыжәәа шкәакәа,
 Ажәәан шкәакәаҕ изысуан

Сара – ацла зацә гәыццәага,
 Сара – инбыжыыз акәара.
 Сара – ахылас, ацша хага,
 Сара – ахымхәыц, асара...

Ба бцагәышьон – сыцра шкәакәа,
 Ацәқәырц шкәакәақәа цысуан.
 Ацныш шкәакәа – мцәыжәәа шкәакәа,
 Ажәәан шкәакәаҕ изысуан.

Сара – ахәақәа зегь ирыцоу,
 Зегь рыгәтыхацәгәа – сара.

Сара ахышәахәақәа ирыцу,
 Сара – апәтқәа ркацсара...

Харак сыдцо, хара сымдо,
 Егәа сзырхәап сгәабы...
 Амәа сықәын схылда-зылдо,
 Оыда сақәныхәон абы.

ТЫНЧ

Уа баргы-саргы хамацара,
 Тынч.
 Ацых халоуп, ацых цәцара,
 Тынч.

Аамта ацәаагоит иамырбакәа,
 Тынч.
 Ашәт хафәуеит агәы нмырхакәа,
 Тынч.

Хакәа интахцоит жәәан ацсыха,
 Тынч.
 Хагәқәа иртахкуеит пыск абжы хаа,
 Тынч.

Нас уа ахышәахәақәа ххәхуеит,
 Тынч.
 Нас баргы-саргы хаибарцхәуеит,
 Тынч.

Зегь ртынчра хаигәырцгәхуеит,
 Тынч.
 Нас атынчраз ашәа ххәахуеит,
 Тынч.

Уа баргы-саргы хамацара,
 Тынч.

Ацых лаша, ацых цәцара,
Тынч.

* * *

Адгьыл лакәын, усоуп, усоуп,
Ажәәан лакәын, усоуп, ус...
Сыззыцшыз боуп, ибзыцшыз соуп,
Уажәшьта хтысқәоуп, уртқәа хтыс...

...Баиуан цшьяала, атрыгә-трыгәхәа,
Ацша бышьтақәа нанцо.
Уи быбжы хаа акыр-кырхәа,
Сыхәда симхәыцшәа инахапсо!

Зтыц ихыцрааз ацқа шкәакәа,
Насыц шкәакәак сәнахәон.
Цыс иацәакгы хцәымшәазакәа,
Хәгәқәа ашәала иарцсәхәон.

Адгьыл лакәын, усоуп, усоуп,
Ажәәан лакәын усоуп, ус...
Сыззыцшыз боуп, ибзыцшыз соуп,
Уажәшьта хтысқәоуп, уртқәа хтыс...

Амәа сықәуп сынкахәыцуа
Шьта бхароуп, саргы сәазәуп.
Ацқа шкәакәакәа анысхысуа,
Изынрыжьуа цша цәыцәуп.

Ампқәа мәасусит акгы мхәакәа,
Сыхәра хышәашәакәа рзыхәом.
...Ах, узгәыргьом гәыроа мбакәа,
Гәыргәа мбакәа узгәыроом.

АГӘЫЦРА

Ацәыкәбар реицш хәихьымзазо,
Баргы-саргы хәишьтоуп.

Баргы-саргы хәхьымназо,
Иназахьсит хәгәқәа.

Ибдыруама цта зхымлазо,
Ажәәангы гәырооуп.
...Аха ацхара анузымхазогь,
Уакәабоит ақәа.

...Ех, убасоуп зегьы-зегьы,
Ирзыцәоуп аамтақ.
Имшызаргы-ицхызаргы,
Хәпсы уи ала итоуп.

...Ацыс иацәа хьтакызаргы,
Иакәгәыцусит ашәак.
...Ацәыкәбар реицш, баргы-саргы,
Хәихьымзо хәишьтоуп.

НЫХӘАК АҢНЫ

Уа сыбзыцшын, саргы аныхәа сицш,
Бмаархәагы сшәон, аха абар.
Цшьяалаза, цшьяалаза ахәыхә сицш,
Бкәац-кәацуа бнарылазт ацбар.

Ибышьтан уа сылацш маңәысуа,
Сыцкәынра сәаччон харантә.
...Ацәакәа азиас ианхымцуа...
Сыбжәуан баргы абас аханатә.

Сцаргы-саанхаргы стахымызт,
Сыблыргы-сеиқәхаргы стахын.
Ашәакәа иааоуаз сгәы рхымызт,
Сыблақәа быцшаара иәсын.

Схәақәа зегь мчыла инархыстәын,
Сыжәәан маңәысуан, иааилшәон.

Издыруан: быстәымызт, багыстәын,
Бызбархәа, бзымбархәагы спәон.

...Сыблақәа бышьтан, симдон.

СЫХЫНХӘРА

Сцыс иацәа ахала илахәит,
Сцыс иацәа гәамцит ахала.
Бысымчхәзт, дырәагыых сыхнхәит,
Дырәагыых исыбтәит агәала.

Адыд мәаст ихцәаны,
Амацәыс бналт ахы ахаштын.
Сычнышқәа цөит ицырны,
Сгәыграқәа ахьсымбхыз ргәы ашьтын.

Шьта ацыхгы цшуп итацәза,
Цхарак, цәанырракгы снатом.
Бапа сыбзааит сууаза,
Быблақәа хьшәашәоуп, сыршатом.

Хьаала сых-сәы тахәхәаны,
Цәашы-лашак сышьтахька ирцәо,
Сыбцырцит дырәагы сыхәхәаны,
Сыхәхәабжь зегь-зегь ирхырцәо...

Уи нахыс сыкам сыблуп,
Цхызқәак ус бапаза срылоуп.
Уи нахыс сыхынхәраә сжуп,
Ашәы ақәыршәны ацых схагылоуп.

* * *

Ашәтқәа реици сашәақәа шәтны икацсахьейт,
Бапаза, бапа сыцшгәышьоуп.
Цсаатәпас абахча бынтцраа бцахьейт,
Бышьтақәа бгьыла ихәагәышьоуп.

Цхарак мәасын, тагалан сасуейт,
Цша хьшәашәак асуейт ашьшьыхәа.
Зымахәқәа хрыцазклоз ацла сыгәзуейт,
Иара ацхын иахьцәоуйт ахәхәыхәа.

* * *

Абар, дырәагыых снатәаны,
Ба сбызхәыцуейт.
Ацәқәырц бжык насынданы,
Нак исырцуейт.
Хаз цтақәак реырданы,
Ғымт исхысуейт.

Избоит ө-чнышкгы хараза,
Рыцқәа сицәнымхо.
Амшынаә иашьтоуп рлахьынца,
Цшагы рмыхәо.
Схала сықәбырхейт сзацәза,
Бара исзымхо.

Уажәшьта сашәагы стыхым,
Ихарагәышьоуп.
Уажәшьта алафқәагы сгәы рхым,
Ихьшәагәышьоуп.
Ахәра дабылзом ихәым,
Ус акәгәышьоуп.

Ашәтқәа ахьшәахәа дразоит,
Аацынроума?
Ахьыр-хьрхәа афарқәа цөит,
Акыр рхәома?
Хьычцацырқәак акы рзоит,
Ма дыргома?

Абар дырәагыых снатәаны,
Ба сбызхәыцуейт.
Ацәқәырц цшак насынданы,
Нак исырцуейт.

Хаз цтақәак реырданы,
Ғымт исхысуеит.

...Ба сбызхәыцуеит снатәаны,
Ба сбызхәыцуеит.

АЗЫЦШРА

Сыцшыи, ацшрацәкәа иаңызго акы камлаңызт,
Сыцшгәышһан, ицааз дшазыцшу ашәахәа.
Сыцшыи, са сеицшцәкәа быгәхәаазго дмизаңызт,
Снаос апаткәыр хәыч иазхуан азахәа.

Нахьхы цъара анацшцәа ирхәари? – Бхәыцуан,
Быхьымзг быгәтыхақәа рааста ирацәан.
Цәа-цәашьшәа гәыцрак апсы хаара ахыцуан,
Ицоз акы хынхәуамызт, инхоз зегь тацәцәан.

Игәакуан цъара амацәыс, иаблыз ауарба,
Ирыцхан хаз адыд звымсыз абғаб.
Ацшацәкәа шьхынцсылан, уа амәае бахьамбаз,
Алабжыш сгәапа итахысуан кәац-кәац.

Избартан, азы ацан ацсыз хәыч уазыруа,
Икараха ацыс иацәа ахыкәшон азыжь.
Илеиуан азиас, ишлеиц ицырцыруа,
Ө-гәалак назаза кәарак иназныжь.

Бжык сахауан «даса мачк улзыцшы» хәа,
Сгәы еицш иқыцьқыцьбуа ихшьын ашәахәа,
Игәыгуан уажәымзар, уажәымзар уажәы хәа,
Игәыгуан, паткәырқәак аагәылци хәа азахәа.

АМРА ХӘМАРУЕИТ

Амра хәмаруеит аз агәта,
Шәахәа гәартак – ба быхәта,

Шәахәа гәартак – са сыхәта,
Амра хәмаруеит аз агәта.

Уахь ханталап хәиманы,
Бсырцәап амрае бнарианы,
Амрае сбырцәап снарианы,
Уахь ханталап хәиманы.

Нас уи хәцташәап ианцо,
Цхызла ашәақәа бзаццо,
Цхызла ашәақәа сзаццо,
Нас уи хәцташәап ианцо.

Ашьыжь хәцсыхап еиҫа,
Шәахәа гәартак – ба быхәта,
Шәахәа гәартак – са сыхәта,
Ашьыжь хәцсыхап еиҫа.

...Амра хәмаруеит аз агәта...

АКӘАРАШКА

Акәарашка, акәарашка,
Акәарашка еыц сылбаап.
Уа шәаргы саргь ацәкәырпапшкәа,
Уаха ицегь хәйбабап.

–Хәит, духылацшааит апсызкыю,
Тынч снаидтәалап убра!
Уааи, усыцыю, уааи, усыцыю!
Ацша ныкәлап акәара.

Уи мыргәамцкәа, агәгы мхәыкәа,
Сшьамхы иныкәыртәа испьышьлап.
Ецәақәак нтасцап сыкәа,
Амза-са абла сынтацшлап.

Абгарымцкәа сиеамацәысуа,
Акы анырхлап, ак рыолап,
Зны аеынкыло, нас ишьтыцуа,
Сара сгәаца ашәак иилап.

Акәарашка, акәарашка...
Уакагь – сыпәтыш Ацсынра
Ацых, ажәоан, ацәкәырцашкәа...
Зынза ишәартазам ацсра.

* * *

Акаҭа амшынаҕ санахоз,
Ацсызкәа хара инаскәахьан.
Ашьха аҕырпын быжь санахәоз,
Ахьча гәыхәтәхьымза дыцсхьан.

Узхыспа зеггы-зегь урхысроуп,
Усоуп, нас ус рхәахьейт.
Уа, амацә анылакәшагь – усоуп; –
...Абымаа азырхәоз сылшәахәейт.

* * *

Адуней зегь шхәтоу уаараны,
Еилахкаауа халагейт хазкәбылаз.
Бааилоит сара сыпка бааигәаны,
Ишәартазаргь амәа хайцызнылаз.

Быччабжь уа схәакәа зегь хнаоит,
Сгәы аналакам хәыцрак бтанагалоит.
Ашәт ахьгәамцуа адгьылгы гәырфоит,
Адгьыл ахьхәу ашәтыцгы ныхбалоит.

* * *

Амрагы цейт инцаакәкәала,
Ашәащыгы мац-мац асапоит.
Ацныш иахьыцразгы цшәаала,
Амра сицш нахьхьиза инташәоит.

Илымам, исымазам хара,
Ашәак хайцахьлцит, ашәак.
Уа лкышәкәа ирхьызысуа ацхара,
Итыкәасоит сыкәа ухаак.

БЫБЛАҚӘА

Бжьыда ицәажәо быблақәа,
Ирхәо мазацәоуп.
Уаха хгартак сымамкәа,
Сынкахәыцуа стәоуп.

Бсымбазатгы икалоз?
Ускангы сак бхәашт.
Быблақәа шырызыроуаз,
Ацәажәашьа схашт.

* * *

Сацхәака – инымцәазо зхьцрак,
Сышьтахька – ишәаз лагырзык.
Шьыцрак снацырцын – са шьыцрак,
Мцык сацәыбрагын – са мцык.

Нас цьара иусаччо маалыкьцас,
Зыцкәа зыххьоу мазала...
Угәалақәа урыцакьуа урыцаз,
Ухацоуп зеггы урыхьзала.

Ус, угәы лагәымцас иткәацып,
Уда ссақәа ушьа нарташәып.
Ублақәа хымтырц интарзып,
Уаха умхынхәырцаз уржып.

...Ех, адгьыли ажәоани ахьейду,
Ирыбжьыоуа гәынкьбжьык сахауейт.
Кәара-кәанеа иануп адунеи ду,
Зны ацәгьа – зны абзиа лакәуейт.

АХӘЫЧҚӘА ИРЫЗКУ АЖӘЕИНРААЛАҚӘА

АШЫҚӘС ҒЫЦ

Сан, баадәылци, саб, уадәылци!
Сасцәак иахамбац хзааусит.
Ашәа ғыци ашықәс ғыци
Асы иалала иаҳзаусит.

Шәацамхакәа шәымца шәоацха,
Ғсихак амазам хьяжык.
Ацәа иалаз амахә хаха,
Иаабабышхсит уажә хәычык.

Цштәык сицыршоит ашьхеи агеи,
Рызхарацәкәа инеибабахп.
Ацша иасыз схылца абагеи?
Ишагаз сицш иаанагахп.

Сан, баадәылци, саб, уадәылци!
Сасцәак хәқәсытра иасуп.
Ашәа ғыци, ашықәс ғыци,
Нас ас ғыци – зегы сицуп.

ФЫРЦЪАН

Ачыхә-ачыхәхәа ашра иасуп,
Сара сгылан сазыцшуп.

Иашьтоуп агага сиханы,
Иакырц уака ишьтагәаны.

Агәы трысуам, ацқәа хуп,
Агага афарц атахуп.

Ус, апәшьбыранза иназит,
Изышьтазгы уа аеазит.

Уажә Фырцъан хәыч апсы апшоит,
Агага афаз цъанашьоит.

АЦШАЛАС

Цшлаласк амахәқәа арышәшәсит,
Ахьа гәылшәан инкашәсит.
Ахьяжь шәан, цъара ицрит,
Абга тыорак интакәрит.

Амш са сзыхәа асамырсеит,
Амшә кәарсаргы қарымсеит.
Аеш кылцәарак иазыот,
Цыци цыси зегь сигәныот.

Амра халан икацхоит,
Сара иныцакны сшәахәоит:
Цшлаласк асын, зегь аршшеит,
Ахьа гәылшәан, инкашәсит.

ЦАЦА-ҚЪАЛА

Цагьа-хымхәыц, ацма шкәакәа
Ацмагәарахьтә шььжь ицеит.
Ус ишхалоз, иамбазакәа,
Храк ахьқәцәанза иоазит.

Ас сицш ассир ианиахьада,
Нхьц-аахьци зегь абон.
Сара сыда арахь иаахьада,
Гәыргьа-гәахәак симнадон.

Аха усқан цшъаала-цшъаала,
Ажәәан ацтақәа ицыркьейт.
Тәыәа хаха, цаца-кьала
Иәахыкны адыд тькьейт.

Лада итрысит, әада иасит,
Излахалаз ианиазом.
Ахы иасит, агәы итасит,
Азәгьы ишьтыбжь аҳазом.

Ацша пәааит, акырцх мақаруа
Икаца-чацоит, уазыцши!
Ацьма атәыц шьапқәа кәаркәаруа,
Еихьазом ацси-ацси.

Алабжьышқәа цоит ипкышза,
Икыцькыцьуейт, илаҳын.
Изылбаагәышьар ахьча икынза,
Нас икәышхар каларын.

АЦЫС ИАЦӘА

Цыри-цыри, ацыс иацәа,
Ацыс иацәа шәаҳәауейт.
Ацәа иалоуп са сықәлацәа,
Сара ацыс быжь саҳауейт!

Мрагыларахьтә ихаланы,
Амза нықәыццейт хара.
Ацшахь асуейт ихиааланы,
Ашәтқәа ироуейт азҳара.

Уа абгарымцқәа акы сархәәшәа,
Сара схышә ахь иласуейт.
Аспәақәа сырбартоушәа,
Ажәәан ацахьтә илацәкәуейт.

Дгьыли жәәани неидкыланы,
Мап, исзымбац сызхара.
Уацәы ашырцаз соагыланы,
Хашта сьтыцшып ныкәара.

Цыри-цыри, ацыс иацәа,
Ацыс ашәа саҳауейт.
Ацәа иалоу са сықәлацәа,
Раха сьмам, сызҳауейт.

АМРА

Амра цәырцын, ицейцейт,
Амра акәицқәа ланацейт.

Зьтыц иазымкыз ашәтқәа хьыт,
Урт акәицқәа ашьац рхьыцт.

Амра акәицқәа ланацейт,
Уи зымбаз – егымбазейт.

Рыбла хьртит абыцьқәа,
Рыбла рхалашейт адәкәа.

Амра акәицқәа ланацейт,
Срылагылан – срымбылзейт.

Схы нарылацан сышьталт,
Дара хәмаруа, сыкәа италт.

Амра акәицқәа, ланацейт,
Зегь абеит, зегь арҕацейт.

Адгьыл ажәәан иазыцшуп,
Амра ажәәанаә ихшьуп.

АБГА

Абга арбагъ иназыюын,
Арбагъ амзырхахъ иприт.
Алақәагъы шит сигәныюын,
Абгагъ абнахъ ихынхәит.

Ус ишнейуаз уарбак ыкәтәан,
Амахә икәтәан илакәны.
Иназытрыст абга шытыцан,
Иара халсит ицырны.

Аха адәхәыцш ахъ инацшызар,
Ашәишәикәа уа иабсит.
Уахъ ацша еицш инапысызар,
Дара ацлақәа ирызцеит.

Итәагәышьюуп агәаг хыцуа,
Алахъ акәзар, кыр еикәуп.
Сара издырусит уи зызхәыцуа:
Абга амцәыжәәқәа атахуп.

АШЬАПЫЛАМПЫЛ

Ампыл хылас, ампыл қаца,
Знык уацәхасыр, ицо ицоит.
Амбахъчаө инижьюам амба,
Иблақәа зегъы ихәхъзоит.

Са сышнейуаз ампыл рылга,
Азә шыағаршә сзуны скаижьт.
Азбаө ишәыршәыр аацәырга,
Ампыл өацхъа са исзынижьт.

Уантә санас, ақәыркъа иавымст,
Амбахъчаө иааникылт нас.

Ажәәан акәзар, агәы иалымст,
Сара сцәуахъан хәыццас.

Ампыл хылас, ампыл қаца,
Амба атаршәра кыр ицәгъюуп.
Итшәацәюуп, издырусит, амба,
Амбахъчаөгъы инапқәа ауцәюуп.

АЦА

Дхәычуп, аха дкәыбчоуп Ача,
Ача даара дгәыбылюуп.
Ача лгәыла илзикит ача,
Уи амцәыжәәқәа ркәыкәуп.

Иаулыжьит хәа ас изцапам,
Цсыхәас иалтари иара?
Нас дазхәыцит икалцаша:
Илырхисит лхала атра.

Инырталкит уака ахыцқәа,
Нас дацәымаашьо бзынцы,
Иазаалгон уахъ атәа рыцқәа,
Иаглырхомызт зынза азы.

Ампқәа цон имыццакзакәа,
Амчыбжь ашытахъ амчыбжь ааит.
Шрызхауаз хәа лымбазакәа,
Ача амцәыжәәқәа рызхәит.

Зааны илызбаз дазкылсит,
Анагзара шыта иаамтан.
Ача лыманы дындәылцит,
Икеиксиуа ажәәан цқбан.

Нак инаулыжьт лнапала,
Амцәыжәәқәа ирызгарушь?

Ача лыча цоит ихала,
Аха абызцәа изрыхъзарушь?

АС-ЦЫРАҚӘА

Нак аонашә нкыдцаны,
Аптахъ уааласы.
Иахзауеит икыдханы,
Иахзауеит асы.

Иааихмырсыгъкәа сыблақәа
Ажәоан сазыщшуп.
Изыпцхъазо ас-цырақәа
Сара схала истәуип.

Нас убарт сидкыланы,
Зны ахан касцап.
Наспәа цлак фаргыланы,
Адауы дкәысцап.

Асы мпылқәа сгәйдкыла,
Уора сазыщшып.
Ахаҳаи снаушьтала,
Узамәәқәа сыршып.

Сөбыза, аонашә нкыдцаны,
Аптахъ уааласы.
Иахзауеит икыдханы,
Иахзауеит асы.

Иааихмырсыгъуа сыблақәа
Ажәоан ахъ сыщшуп.
Иахзыпцхъазо ас-цырақәа
Доус хамала иахтәуип.

ЧАВРА-КАРШӘ

Уца-быца, уца-сыца,
Лыџба, сыџба сықәуип мәак.
Ухәба-сыхәба, ухца-сыхца,
Уџба-сыџба, уак – са сак.

Чавра џежъуп, чавра шкәәкәуип,
Изәзәуип, ихәхәуип, ирқацоуп.
Са салмасуп, сызбахә нагоуп,
Сара аецә сырцыркъуип.

Сыџуа, сыџуа, сыџуа спәыкәшоит,
Ианкасыршәуа пәсырбазом.
Уара иуқәшәуо, бара ибықәшәуо?
Изықәшәәлак шәызсыхъязом.

Ухәба-сыхәба, ухца-сыхца,
Уџба-сыџба, уак – са сак.
Уца-быца, уца-сыца,
Лыџба, сыџба сықәуип мәак.

АЗЫН

Оына-оына, џаца-џаца,
Адәахыка ҳаџуа ҳцап.
Асы шкәәкәа рапа-рапа,
Асеигәйдца каҳцалап.

Амәәқәа ыцәуип итаҳәахаа,
Амра цәырцыр, иаанарцшып.
Ҳара ихамазам атәаха,
Иахъа ҳзамәәқәа еибаршып.

Нас деибытан цъацханыла,
Асы-бчараҳ днаҳартәап.
Нас хаивасып хаивагыла,
Азә дацысып, азә дынхап!

О, дҗамлароуп иахьа игәамцуа,
Ус узбар, угәы нсырхоит.
Җаахынхәаанза ххәышҗаара мҗа
Иҗегь-иҗегь ихаахоит.

Өына-өына, өаҗа-өаҗа,
Адәахьыка хәоуа хҗап.
Асы шкәәкәа рапа-рапа,
Раҗа-раҗа хкәашалап.

АХЬАЖЬ

Хьаажь-хьыжь, хьажьи-хьыжьи,
Зыгәдар-иҗа цыхәыршәшәоит.
Амхы иҗоу, лапкьак сьзыньжи,
Даса маҗк исызсырхоит.

Өны сьзгылам сахьҗалакгы,
Иутәым тыҗкаҗ ундырхом.
Аха ишәҗәыззом, сьзкәшәалакгы,
Са схәы баша итасырхом.

Хьаажь-хьыжь, амра талоит,
Мраҗашәарагы каҗшыуп.
Анхаө иашҗа исадихалоит,
Уака җшьарак изыҗшыуп.

Сымшәазакәа шыҗа нахьхьынза
җынч арыҗкәа ськәшәалап!
Нас уаҗәынза, нас уаҗәынза!
Уаҗәгы хныкәгашьак калап!

Хьаажь-хьыжь, җашкгы насуеит,
Аха исыманакуам схәы...
Мыҗҗакрыда амш моасуеит.
Ахьажь җаҗыруеит сымхы.

АБАКӘА

Сара уи зымбакәа...
Аха сабом иара.
Аеакәабоит абакәа,
Уахәаҗш узхара!

Апәкәырҗ реырҗынҗны,
җшьаалаза иҗысуеит.
Ахьы шәахәа нсиужьны,
Амрагы зысуеит.

Кытыбжь мырҗазакәа,
Аеазоит аҗшахь.
Абакәа мыҗҗакзакәа,
Иааиусит акәарахь.

Сара уи зымбакәа...
Аха сабар хәа шәоит.
Аеыкәабан абакәа,
Снаөсаншәа асарбоит.

ҖАҖАҚӘАЦӘ

Сара самҗатәоуп абаҗә,
Сшьамхы иҗәтәоуп Җаҗакәаҗә.
Аблақәа аиҗшыуп ашьырхын,
Ахахәы акәзар – абырфын.

Хьаас-гәырөас акы каумҗан,
Са сухьлаҗшыуеит, умшәан.
Сапҗаҗә аҗынра сасуеит
Ахәхәа-хәхәахәа җшьахаак суеит.

Маҗ, уааныжьны җәа сҗазом,
Ахьҗей амлей удсыркзом
Лакәи жәабжьи узсырхоит,
Узыргәааз игәы нсырхоит.

Нас зырпхала ускәабалап,
Нас аххәала ухы схәалап!
Шьыри-тали, исырцысуеит,
Шьта сыцгәы аблақәа сиқәыпсоит.

КАМА

Уа шәахәакгы узынкылом,
Ацтхәагь амәа сицш узангылом.
Ақәа анлеиуа, узахынхалом,
Ацша уақәтәан өада узхалом.

Уңар, ирласны ухынхәыроуп.
Адгьыл ахь иаха илакәыроуп.
Кама абартқәа ддыргәатеиуеит,
Ачнышп шкәакәа лхысны инсиуеит.

АЦӘА

Икынхалеит цәак ахала,
Инкахәыцуа лада ицшуеит.
Истахуп саргы ацла схалар,
Аха ацәа сицш сықәхар хәа спәоит.

КӘЫТКӘЫТ

Усда дубашам ха хгәыла Кәыткәыт,
Афархь мөыркәарак сизигеит гәыд-гәыд.

Ахәарақәа зыжәра хәа иксицоит иара,
Абар, асса-хымсгы рзааигоит рызхара.

Ирхуеит ахаршьылқәа, уа амхурстае ибар,
Иаб ашьхақәа ицшуазар, икуп адаңар.

Уасак иркәыдуазар, апсард изааигоит,
Өнык силиргошәа, ананыра силиргоит.

Нас, узыцшыхыр, дубоит ахәаеы,
Дахыкәшан ирыцкәоит, ахәы аитоит реы.

Усда дубашам ха хгәыла Кәыткәыт,
Ацәаха иргылоит, иацәшәап хәа ашьхаркәыт.

Уи ацхын анаосгы игәахәтәы дахьзалап,
Иөыццәа драцызаны аңара ицалап.

АЗЫРКӘИ

Азыркәи хәыц, азыркәи,
Ас узыццакуа закәи?
– Кыр симыздеит умзырха
Аха сөыццәа збом уаха.

Азыркәи хәыц, азыркәи,
Өынла узцәырымцуа закәи?
– Сара сзыхәан усқан хәлоуп,
Цәыцлашыңарак сәәтан стәоуп.

Азыркәи хәыц, азыркәи,
Ас узылашо закәи?
– Уашәа иалоу есқынгы
Аспә срацлабуеит саргы.

ҚӘАЦА УАРБА

Қәапа уарба сиуарбата,
Қәапа уарбак цоит.
Шәацлаб, шәацлаб, сиуарада,
Ацыршыа хнарцоит.

Уаргы уола, саргы сыолап,
Иолап азқәагы.
Адәсиужьқәа хабжы рхыолап
Иахьагы, уацәгы.

Қәаца, қәаца, қәаца уарба,
Қәаца уарбак цоит.
Ихаңысыз – сиуарада
Азәы аңыршыа ицоит.

Иңхашыа-ңхачо җахьхыза
Амра лапа хшыуп.
Аңхьа иҗеиз иара ақынза
Насыңк изыңшуп.

Қәаца, қәаца, сиуарбата,
Қәаца уарбак цоит.
Сзымңырзаргы сиуарада,
Ма ашәахәашыа сцоит.

МАЦ

Мац агәара ақны дтәаны,
Дцәуа збсит симаңәаны.

Икалазеи – уахь снейхсит:
Циба шкәакәа сгәы ннархсит.

Сахәан: лакәкәак сызхәала,
Рцук иазкылңшит мазала.

«Цыт» хайңыхәмарлар сҗаххан,
Цыск иазыңрысит, сихан.

Уааир: чавра каршә қаңцап,
Так хәа снамҗсит иара, мап.

Ихәатәхамцахсит мыңхәы,
Уаха иастазом ахәы.

Уаазыроишь! – исхәоит агәшәа,
Уи иазсилкаазом хбызшәа.

Зынза баша агәағ укуп,
Иуаҗгәышыам, Циба цгәуп.

Мац иңинахь дыңцакит,
Циба хьаңшын иаалаңкәит.

СЛАСБА

Ишәагәышысит са сласба,
Сыхларцә лаба анасырба.
Нак ашәхымс инахкәашсит,
Иоуа, иоуа инаскьазсит.

Нас атың интатәаны,
Иңәсит абла сиқәңсаны.
Уашыта цхызқәак иргахьсит,
Сеиңаркәакәа са изыңхсит.

КӘАРАКӘАНҒА

Зны ихиаалоит аңша кәанда,
Ус ишнейуа, икәарацоит.
КәаракәанҒа – ех, хажәбанда,
Ғада ххалоит, лада хцоит.

Уа узгылоузеи, ушәаноума?!
Хара хашка уаскьала.
Ма макьаназ ухәыңцәоума?
Ус анакәа узхала.

Цыск наххапырусит ашышыхәа,
 Хнаосан ашәтышқәа шанхоит.
 Кәаракәанса – хара хныхәа!
 Ҡада ххалоит, лада хцоит.

Ашәа ххәоит хабжы мырдукәа,
 Хаччабжь наоусит хараза.
 Амра даарак илакәымкәа,
 Аха ихаигәыргәоит маза.

Зегь ахәыхәкәа реицш хаинаалоит,
 Уацәгы арака зегь хаизоит.
 Кәаракәанса – Ҡада ххалоит,
 Кәаракәанса – лада хцоит.

САБ

Дәаха икнесихаит саб икаба,
 Уи саргәааит акырза, акыр.
 Сақәиртәом исыхәа каца,
 Итахым икама сқыр.

Исиркуам уи иацсуа шәақыгы,
 Иара игозар, дсызцаазом.
 Ғытуа сааигоит сахьцалакгы,
 Иара сицхәсит хәа дхынхәзом.

Ааи, абас, абас, абас ауп,
 Изыстода шыта гәыбган.
 Иаргы дхапоуп, саргы схацоуп,
 Арахь, сзақәымшәсит ицан.

ФЫМЦА

Ажәа царкәа цоит икәаруа,
 Амәахәастакәа еихыцәцәо.
 Ашьта ихуп смацуар-ла царуа,
 Ашьта ихуп ацсы еикәыччо.

Абна цшуп алымха кыдда,
 Цьаргы мацак убазом.
 Ғымт ицшуп ахахәкәа кәйтза,
 Амра рзамәакәа арбазом.

Ацстхәа ссахәмарусит сахьгылоу,
 Ихәытхәытусит хаз ацша.
 Цкәа исырба, исырба, сла, иулоу,
 Ухы уамеигзан, нас улша!

Аха игәамцын ажәацаркәа,
 Ашьта ацан, цьара асазсит.
 Сара с-Фымца, шыап-хыркәкәа,
 Бапа ишеимдоз, иаапсазсит.

ААЦЫНТӘИ АҚӘА

Бжыцәгыак ацым, шыацаагагоуп,
 Шыацаагагоуп нас, уацеицш!
 Ацстхәа шкәакәакәа цсыршыагоуп,
 Бларшынхагоуп абамба еицш.

Лассы ицәыртшы ацла абгышқәа,
 Апыткәыркәа рыгәкәа тәуп.
 Ҡада ххаргалап хацхызқәа,
 Уажә ацхызқәагь даеакуп.

Гәахәак раусит кызи кәтеи,
 Реындырбашагы калап.
 Зыбла хызтыз ашәтыц гәати!
 Уи нас ицегь ицшзахан.

Қәапсатоуп, уи шыацаагагоуп,
 Гәазырхагоуп, нас уацеицш.
 Ацстхәа шкәакәакәа цсыршыагоуп,
 Бларшынхагоуп абамба еицш.

АШЬХА УАРБА

Ивакәылоз цаатә анамба,
Уи зегь рыла ахы агәра агейт.
Ажәсан иажәлан ашьха уарба,
Амра исисырыц атаххейт.

Цака илбаазгап исызкыр хәа,
Сада ихала ицоит, ицоит.
Амра ахычхойт акыр-кырхәа,
Сара ашәахәақәа сеапсоит.

АРДӘЫНА

Ашьхақәацәкыа матәа шкәакәам
Иршәу – дасакуп.
Ацлақәагы иахбац ракәым,
Даса цштәык рыкәнуп.

Аштә абакоу, арха абакоу?
Еицшны ииацәахейт.
Аштәтыцқәагы анака-арака,
Абар, ицпзахейт!

Уара аккахәа убжы сыхсыцъуам,
Ашәахәара уаеуп.
Аха укаба еикәацәа ушәухуам,
Ишупшәыц ишәууп.

ХӘЫНЦӘАРКАЦШЬ

Хәынцәаркацшь, хәынцәаркацшь,
Хәыхәымца, хәыхәымца,
Асапәахит шыжь шәацшь,
Уацәынза, уацәынза.

Сара уааигәара снатәап,
Калаанди! Калаанди!
Учырчырбжы сахалап,
Калаанди! Калаанди!

Нас иуасхәапагы рацәоуп,
Калаанди! Калаанди!
Уаргы саргы хәикәлацәоуп,
Калаанди! Калаанди!

Хәынцәаркацшь, хәынцәаркацшь,
Хәыхәымца, хәыхәымца,
Асапәахит хәылц шәацшь,
Уацәынза, уацәынза.

Сара цхызқәак збалап,
Калаанди! Калаанди!
Уаргы ухала уршалап,
Калаанди! Калаанди!

Асәә рыбла тыцьцәалап,
Калаанди! Калаанди!
Азазагы каччалап,
Калаанди! Калаанди!

Хәынцәыркацшь, хәынцәаркацшь,
Хәыхәымца, хәыхәымца.
Шыжь шәацшь, хәылц шәацшь:
Уацәынза, уацәынза!

ЦАЦА

Гәылак дхамоуп, ихъзуп Цаца,
Дбапа-машам, дьырбаоуп.
Ацәа дзалпуам Цаца ахаца,
Дааурцшыргы, даашьяоуп.

Иан изеьлтусит: «Нан, уабаца?
Уашьта аҳәарақәа тцатәуп».
Иара дныцалан ақәаца,
Уахь дахьырымбо дыцшуп.

Уи дзеихау ирылоу пишәоит,
Икәлацәарә акыр дшәәоуп.
Амардараә аарла дьыжәлоит,
Дәык даниар, иеы ағәра икуп.

Лафк наиархәоит: «Цаца ахаца!»
Иаргы ацәажәараз деиқәшәоуп.
Аха иеы имызәзәозаап Цаца,
Харт зегь хайха деиқәацәоуп.

АЦӘА АЗАМӘАҚӘА

Ацәа азамәақәа кацшьхсит,
Ацәа азамәақәа кацшьхсит.

Сара уаанза сәазом,
Иара схыччоит, илакәзом.

Аха хаха хьантацәоуп,
Ацырпатгы харацәоуп.

Ацша исхәо ханацом,
Ацәа хаха снаршәазом.

Ус ишыкоу ианхарушь?
Са сызхаанза исахарушь?

АЦША

Ацша иамазам са саха,
Амахә хаха иахьынхалт.

Амахә хаха са санаха,
Ацша сгәатан өада ихалт.

Ицханарсит ацта црышқәа,
Ажәәан аблақәа хнатит.
Маалықь тыцха сышәт быбышқәа,
Маалықь блала инеихәацшит.

Сыәуа снейусит, сыәуа, сыәуа,
Ицегь, ицегь амра цхап.
Зы хазына хабжьқәа ахыәуа,
Уца-сыца кахцалап!

Уа Зиуауа, зык лгәы ахәоит,
Ханыцәалак қәак аруы!
Зылан хага, нас акы баххәоит,
Быхцәы силашьқыр нахаркы!

Сыәуа снейусит, сыәуа, сыәуа,
Сөызцәа азыжьәә исзыцшуп.
Ғыстусит ажәәан сыбжы аныәуа:
Итабуп, ацша, итабуп!

ШӘААИ

Шәааи, сабду шәааикәша,
Тынч убра хаатәап!
Уа Уахсит агәымшәа
Ихацара харцхап!

Хнейхьыцшып Нарцъхьоуггы,
Ишьхагы ханхьци.
Гәашьа цәа збахьоуггы,
Лныхәацхьыз хазхьыци.

Уа Абырыкьыл ду избахә
Деигьыргьо ихәалап!

Инапхаггы имцахә
Шмыцәо хирхалап.

Уа ихаиахмыз ацан,
Рдаракәац ирсыщп.
Ишыбназоз азын,
Харггы зны хантыщп.

Хрызирхәыщп Сасрыкәа,
Уи исыщышә Бзоу.
Нас апәарта аныкоу,
Ала кәыш зыцсоу...

Ицегъ хагәкәа шытызхша
Идыруазаргъ калап.
Шәааи, сабду хааикәша
Шаанза хзырәлап!

ЗЫГӘДАР-ИЦА

Зыгәдар-ица цыхәыршәшә,
Амалмыщ ауп изыцәшә.
Ажә царкәа сищп агәы ситаст,
Асеикәапса бардк инаст.

Уака ицшуп ацсы заны,
Уака итәоуп агәы цаны.
Изхәарыда шыта угәшә?
Зыгәдар-ица цыхәаршәшә.

АДА

Ада хәычы, Ада,
Адәахыка хьтоуп.
Нак быонала буада,
Уака уажә ицхоуп.

Баазырәишь, апысггы
Ашәақәа ахәазом.
Ашьыжъ быззыцшызггы,
Ашәтышқәа пытзом.

Абнақәаггы акырза,
Рымагәа капсцит.
Ибымбой, аахьхыза,
Ашьхақәаггы шлеит.

Ада хәычы, Ада,
Адәахыка хьтоуп.
Нак быонала буада,
Уака уажә ицхоуп.

Быкьанцәа блахкыга,
Лиартәс дышытаца.
Цшыаалаза иаацәырга,
Бгарашәа хааза.

Башәа са сгәы итымцәо,
Рахалааит зеггы!
Бысаби дышбырцәо,
Быцәап нас барггы.

Ада хәычы, Ада,
Адәахыка хьтоуп.
Нак быонала буада,
Уака уажә ицхоуп.

А Ж Ә А Б Ж Ъ

КӘЫБЧА

Зыщра адгьыл ахь илбаазгахьаз абгъосежкәа рхьаа-баакәа зегьы рыгәкәа иртапәахны сикәацсан. Ацлакәа ирсахаз ахьц-оыцкәагьы сымт-цсымшь рыба аапсакәа таа-тааза уажә-ымзар уажәы хәа рцейцш иазыцшын. Иаха зны силаарцыруа ахьтәы шырхынкәа реицш, ажәсан зегь зычоз аецәкәа бжыда-шьтада мац-мац асыпәаара иалагахьан. Тагалан ахьынзааихьаз ала ицьоушьартә икамызт шыта ацсабара зымпыцызхалаз ахь-шәашәарагьы.

– Иаамтацәкьоуп! – ааигәахәит Хьымца, – зхьышьыргәыца сакәхшоу Ажәеицшьаа иумфац-иумжәыц садумжьалан! – Лацш зыршанхо ахракәа рахь ихы фарханы дааныхәа-ныцхьан ишәакь ашьхәа ахәа инылишь-аалишьын исынеихсит. Дәсиуан дынтгыла-аатгыло, Хьыхәдаара даҕаланы. Заарагьы-зцарагьы мазоу згәала-гьы-згәыцрагьы згәаца итапәахыу алашара есаaira асеицнахуан. Кәыбча ласы-лассы ацшәма иахь иаахьацш-аахьацшны, уццакы, ма схы соужь хәа аанарго иоаиха-оаихалон. Аха ахақәитра макь-нагьы иара инапы акны ишыкоу агәра анагалак ахауа иналафәы-аалафәуа, ахәдахаца асанрааланы асыоанахон.

Уажәшьта меижьарада иахьыутаххалакгьы ашәакь аца укьл-цшыртә икалахьан. Агьра иацыршьыз апыртырра акынза даныоаза даанәсны мышьтабзиала хәа ишәакь ааихаркәсны ацшьақькәа нтеицит. Уи збаз Кәыбчагьы амыргәыртәа ахы италаны ицыры-царуа абла гәыбзыцкәа рыла дгәыдкыло, иоисгәыдхаләсит. Иаргьы ицегь иааргәыбзыцны ахәдахаца нахиршәсит. Уи акәхәит, ахьыухәа инаидкьаны акыр ианынаскьа ишыканацалац иааип-аххны, оынтәка иаахьацш-аахьацшын, нас арәаш еицш илакьы-лакьуа илашьтыз ахәыш неихцәа-ааихцәо иныцацка ицит. Хьым-

цагьы ишәакь ахьыбжьазаша гәато амзрыхра асахьейднакылоз тла назак иенавакшәа днацшы-аацшуа даагылеит. Ара шамахамзар ашьабстақәа агхазом. Кәыбча сибгазар адгьыл ицазаргьы иацша-ап. Атыцкәагьы иахьа иауабах. Еснагь еицш, ашәарьцао изыхәа уажәгьы ихәдоу апацш-аацшреи, азырәреи, агәасанызаареи, аи-багареи, ианаамтоу икылкааны ахьыреи роуп.

Цсаатәк аоыцпраарагьы иаоыжьуа, икәша-мыкәша лац-шыла симидон уажәы-уажә, аха макьаназ зегь шыкац икан. Ус, иаалыркьаны, акыргьы иаанаскьаганы, цшьынтә-хәынтә ра-кара инеикәыртцак-неикәыртцакны Кәыбча иаатнаркьаз апар бжыы ацста иныцаоо-налыооны, нас уи иахагылаз абахәкәа инарсахәашсит. Уи иаанагоз ашьта сакәшәсит, абаапсы угәуеа-ныз хәа акәын. Еита аатынчрахсит. Ашьабста мыжда арыдарагь ауамдырхуа. Уажә иахагьы деикәлымхәхсит, иахагьы иблакәа цархсит. Амапур абжыы неицых-неицыхны ситаацәырнагсит. Уажә иара шибартамызгьы, шыта дацәымәашьо силиргон ина-роуны ишдәыкәлаз. Хымпада ашәарах ааигәазоуп ианымоасыз. Уи азоуп ашьта архара зымариахазгьы. Кәыбча абжыы есаaira ишхарахозгьы, макьана еилыкка иуахартә икан. Шәымтақәак рышьтахь амзрыхра акалт асы амапуар иаалыркьаны ацарра иакәыцит. Шыта ашәарах асыртсны иахьылагылоу иазнеиуеит ауп. Иоыларкьаанзагьы шака акыц амыргара. Исырмазеины дыцшын Хьымца. Дыцшын ацсызкыо итәгәыр ацсыз анамцкы-суа дпазыцшу еицш. Ус арәоаа-арцәаа аатнаргәит ала. Нас ацсы тнахуама ухәартә, абжыы сыхых-сицыхуа Храцшь иамариашаны асыоанахсит. Дымәашьазсит. Ашәарах цшаауп. Уажәымзар уажәы ихынхәып, уажәымзар уажәы, ма иоаихыкны, ма инаипцакны, мам-заргьы ахы изырханы асаанахап. Нас ауп аус. Уи сыханы ахәыцха имамызт. Аха уаха умцсит, Кәыбча есаaira абжыы ныхца-аахцо ахра асагәылахаalara иаҕын. Иапапшоузеи, ари сыззыцшу шәа-рахым ааигәахәит. Избанзар изныкымкәа ицишәахьан ашьабста аказшьа. Уи ала ианыларкьалак шамахамзар иаха иахьашьыцлоу, иахьатәартәоу, акәша-мыкәша ацкыла ырссаны, ашьта цо оынтә-хынтә инылагьеж-аалагьежьуеит. Иашьтоу таха ананамталак ауп урт атыцкәа ааныжьны акырза ианынаскьо.

Аха уакагьы асазымтәахыр, алагьы ацрымцыр, ситахынхәуеит ахьыштрахь, иагьа игәамцыргьы, уи шака ахра иаҕамлара!.. Хь-мпада ари цлахәуп. Уи амыжда сла танамырхандаз, даахәыцит

иара. Ацслахә акара ахра цагъ-цагъкәа ирызнейуа шәарах ыказам. Уи аостаарақәагы мацымкәа иамоуп. Иныкәпала-аакәпало, иа-ахәны ашьяпкәа ныкәкшо, иара усты згәы сифафо ала ахьырцшыны, иахьейцәзоу тыцк ах иалоит. Нас иара ныцашәкәа ицоит. Ахра ахалара ааста, албаара хараза ишыуадаоу зызгәамтаз амапуар кыуа уа иааҕахоит. Абас икоу ашәартарақәа рзоуп ашәарыцаоцәа нагакәа алакәа рыла ацслахәкәа изрыштыамшәарыцогы. Хьымца ихы ыштытыхны иблакәа иртасоз ажәоан ааимидеит. Уи тыс хык иакараз цтакгы хьубааломызт. Уарба зацәык амцәыжәоакәа мырцысзо ихагъежьюан.

Ааигәа-сигәа ахра царрақәа Кәыбча абжы мац-мац инарыларзны ркыт-цсыт ыкамкәа ицшын. Ишәақь агәыцә нтарсны, днацшы-аапшуа, дагьымыщакцәо, иныкәашәа егьмаццәамкәа уахь иеҕоаихсит. Доаскыаццхьаза ҕаха-ҕымтран, ицылоз акәымзар. Храцшь апьжәах дыкәтәаны анаостәи ахракәа лацшыла ишеимидоз, дшыреазыроуаз аамта акырза инаскьейт. Шьта атакәажә дызцақь исоалгоз амра аалымданы, атыцха лхы-наргәыцақәа ирнырагыланы уи аташәартахь илыманы ддәықәлахьан.

Кәыбча ауа-адыхә ыкамызт. Ус машәыршәа зысра аахьазгы имаахьазгы шәарахк цьара ахабарк убомызт. Амш шеилгац силган. Уажә иахантәарак азаз еицш илакшоз ихәратыц дырәегьых ихьыу-хьыуа инаицралейт. Икьаҕ доахан, амза-ҕа еицш зейрхәаны икатара ианыз ашәахста напыцшқала акыр аамта ишышыуан. Амшцәгьа... Амшцәгьоуп ари змааноу. Аха зынза иханамыркьандаз... Ус цьара акы анырит ауп ацслахәгы алакәра аезаманадаз.

Хьымца ибзианы идыруан ашәарах амшцәгьа баацсы калараны ианыкоу, зааны ахаракырақәа шаанрыжьюа. Урт изаазаз ацсабара ирыцанахәоит рыхкәа шейкәдырхаша – иахьейкәдырхаша. Ажәеицшьяа илацш рхыуп, иныхәацхьыз рыцуп, имра рзишоеит. Дызламчац жьыхәтакгы азәгы исацахәым. Илыцха хагымзааит хара ауаатәыоса! Иагьа шьха ххаларгы, иара хара ҳацкыс дхаракыуп, ҳазкәа дкыдыцшылоит. Уажәы Ажәеицшьяа ихата иеҕоаицыхны, длаша-лашо иацхьа даацәырцызшәа даакәлейт ашәарыцао. Изгәамтазакәа иабду икынтә иахәхьаз ажәабжыкгы даамцанарсит. Шырцазык зылацши, згәеилгарей, згәапьямхи еицнаргоз бчарах еиеамск бахәык даҕаланы днеиуазаарын жьҕак шцасатәаимшьари хәа дгәыгуа. Ус акыр дныкәахьан еицш, харак набжамкәа илацш иаацашәейт уцхьыз иалашәаргы зыгәра

узымгашаз бҕаб цьашьахәык. Уи атәыоакәа ублакәа неикәкны узрыхәамцшуа ашьюа еицш икәалыкәацшон. Ацәа акәзар кәтыбла-кәтыбла силыбзаа-силыбзаауа акәша-мыкәша зегьы арлашон. Игылан ашәарах ацка еицш ахәда тхәаа, зынза шәартак хьаас иамазамкәа. Ахракәа иныреҕыс-аарҕысуа илбаауаз ацстхәақәагы иара акны илазаанза реаньыркылон, ишанханы. Абчарах азнык азы ииура дакәымшәо даауалыуашейт. Аха, нас игачамкра даалцын, зейуахкы уаоытәыоса имбац шака усейосмыжьра хәа, алахәа еицш икырылышуаз, акәты ац еицш ихюоз ишәақь ааигәыдырсыланы инакәикуан еицш, иаргьарахь ала ацкаца ааиеҕейт. Нацәа тыцкәакгы цахә-цахәо иматацшьяа изамәа инаҕалейт. Ацәа далцызшәа даатрысит ашәарыцао, аха ааигәа-сигәа уаоытәыоса дыкамызт тынчран. «Хәи, Ажәеицшьяа ду, сатоумцан, исанажь сгазара, настгы сухәоит ари амзанра сызхара абара сакәитутәыриц» хәа даагьацәы-гәацәит иара. Ашәарах игылац игылан, адунеи ацшзарақәа зегьы ааидкыланы изкыу иароуп ааугәахәаратәы, ицагьаза. Абчарахгы уи ицсы алаханы дазыцшун. Ус цытрак ашьтахь абҕаб мыццакзакәа, иныкәпала-аакәпало, идгьылтәу ижәоантәу узымдыруа иартейслымхьаз ацстхәақәа инарылазит.

Изакә шаназ иибаз, ари! Закә мчызеишь иахылацшуаз! Иаазгазей?! Иабацеишь?! Шака силкаамзей ари адунеи аҕы?! Анцәа ицшыоуп ауаатәыоса иахьымдыруа, хәхшыо ахьымназо макьанагы иахьыкоу! Мамзар апстазаара цакыс иаиурызей? Хаарас иазынхозей? Апсабара амазақәа анацух, нас иара ахата алацшкәа идыраацсаз ашәт еицш иныхбаларгы алшоит. Мшәан, ҳарт зегьы хнапкәа оеицыхны аецәақәа хнырхьысуа, иахшышыуа акынза хәеир, аецә – ецәарас ирылоузей?! Дызлаз ихәыцра даалцын доагылейт Хьымца. Нак цьара зыҕоыцызгоз арәаш абжы ахауа ишахьынхалаз мацара аарлахәа иара икынза иаазон. Ажәоан амцәышә аца еицш асеидкылар ааҕын. Хымцада рыццхарак иакәшәейт акәымзар, уашьтацәкьа ихынхәхьазаарын, – игәаца аахьыу-хьыуит дырәегь. Ацстәи ашьхей баша ахылацара шцасым шидыруазгы ацкәо-апкәо аатирҕейт. Цытракгы дзыроуан. Нас Кәы-бчаа, Кәы-бчаа хәа акыр аамта имапуар ацхьара даҕын. Аха икамызт, икамызт уи ахабар.

Иахьа ашырцаз акәицкәа нхәыцахәхәаны иахьаанижьыз ахәышәтәсы данлей ишыхәлара ихәлахьан. Имца неиеҕейкын,

ахата акыцә аахыртны ихмачыр напсиқын самоақәак ахырцәы мчыла илалбаайдсит. Ихәра-хәаа иахагы асаргәгәон. Иуапа аа-икәыршаны есаaira зесибызтоз ахәымца иншуа, иаха дызлаиаз агәра ааизыхәхәаны иенеитеит. Аха дзыцәомызт, дгәатеиуан. Ааи, ааи, рыцхарак иақәшәсит, рыцхарак иақәшәсит акәымзар, акы иацәшәо акы иннакыло лоума. Исыпшаароуп, иахыкызаалак исыпшаароуп... Пцзала хзырша! Ацсы тазаргы итамзаргы исыпшаароуп. Ааи, ааи, акы иацәшәо, акы иннакыло лоума?.. Ашыпшықәа мшаены еицп игәалашәоз хтыск дынхнацит.

...Иахаазалаз абыза иаақәшәаны ицсхан. Иара шықсәыкгы ахымцыцызт. Иаб исеихәаз амыркатыл ағы аапыртланы, ауа игәарымлаз рырахә дрыпшталаны, ашара акыр шагыз Кәыбчагы ицны Мсаркака дсит. Дшеимдоз, акыргы даацсахан. Аены ашоурагы асакшон. Ахәы ццза зыриццзаны иқәгылаз ахәаца амца ашәшыраә ишәақ ицәыхарамкәа иныпштеицан исааицыхны ашәацра днылаицит. Амацуаргы уажә изқәукыз цәгьам хәа ахы ашәапқәа инарынцаны иабцари иареи инарыбжәтәсит. Ацла абыцкәа изырхәоз ашәа хаа дшазызыроуаз изгәамтакәа ацәа дынтанагалсит. Аха уамазакгы мцыцкәа игызы-гызуа игаз абжы дцәырханы доацнаркәсит, иара. Абар алаламбатә! Ивараеыпкәа матеикәацәа дук шытагәаны иакыуп ила. Амац уажәы-уажә Кәыбча асакәнаршарц сихоит, ситеихоит, амацуар амчкәа зегы сибытаны уи кыднакәоит, сита кыднакәоит. Ус, уамазакгы иадымхалакәа еицыхны иныпштанасит. Иумыцхазааит, абаапсы, иумыцхазааит! – дгәацәы-гәацәуа ахы ааишыпшыырц иеынеихсит. Ускан иара аблақәа ацша зәатәхәаз акәицкәа реицп икацпш-кацпшза икалахан. Кәыбча, Кәыбча хәа деихыс-еицысуа дшашытаз, уаха дахьнамгзакәа абнара инылацка ицит.

Ахәылпаззоуп иара ицсыда-мчыдаха хаскынла асыхәшәтәны ианкылсызгы. Аха мчыбжык акара уи ашәара изықәломызт. Бзиоуп, аха амац уапырхагамхакәа иулакысуам рхәоитеи... Нас сара сзынаркәзәеи? Издырада, уа ацлаә ацацәа аманы ихызар? Уахь изланеиуаз амәа ныскылазар! Амац ауабы дшыцәоу анабалак, ицралар атаххоит хәагы рхәалоит. Ус акы агәы итазу?! Анс аума, арс аума Кәыбча сыпсы енахит, сеикәнархсит. Аха уажәы иара абакоу, иабакоу рыцха! Абас Хымыца ихәыпцрақәа дышрылаз, ацәа аезаны иаакылсын, икәыршаз иуапагы иаргы аагәыпшәхәхәаны, абжә-гәашәк дныртыганы, бжә-катк сихагылаз ахан ақәцәахь

дыохагаланы, абжәбатәи ауадағы бжә-еихәшыцәа ахыхылапшуаз дныпштанасит.

...Ажәәан агәи алабжыши силацәо акыргы асехарцсны ицпшын. Ускан еыц апыршәа зцо, зымцәыжәоақәа цкәа имаац ацсаатә иабызан ацша. Аха, нас ацых асааонашон еицп, ацсабара силазырзызоз, изырхыцхыцуаз адыд абжы дацткәаны доықәтәсит Хымыца. Амацәыс цырыцыруа аостаа мзышәа ипшәа ихын. Адыд уажәы-уажәы ипшкылахысуан. Аостаа зны бахәык днасацалон. Уахынтәи мышьхәылпцыртәк дынхәыпцәкәон, нас икәыбаса силажыз хәорак днылазуан. «Мап, мап, уара ари ацшәа-тыц ағы ус умазам, зегь акоуп цәара хәхәык уанцыххала узгоит» хәа ицәаа-цәаауа ипштан ацша.

– Усырлахәуеит, уабацари! – икыдхәсон ақәа. Ушәапы ахыныкәсыз цәара ушәа-мта анымлароуп, уфәы аанымхароуп, – хәа аоаркәа еивасны зегы ыкәызәзәауа илеиуан.

...Ажәеицшәаа ртыцха лапа лнапы кәымшәыпкәа рыла ихәрахәа ихыхны быжәра-быжәцәа илжхан.

Ақыдуахәақәа доарыха-оарыхан рыхкәа неисажыны, зыбыз оыпызгаз амца игәыпшы нағаны ахәымц исаақәикит. Итацәын иаха Кәыбча аблақәа рыла алашыцара кылблаауа изыгәатәаз акәақ.

«Макәана сибгазаргы ари абыза ацых хгашыс икоузеи! – Дауазыр-уазырит Хымыца. – Аха, ус унсыжыуам, усыпшаауеит, хымцада! Асы аургы, ацаа цысыргы, уцсы тазаргы-итамзаргы зегы акоуп – усыпшаауеит. Уара уи уацсоуп, сихангы уацсоуп Кәыбча!» – Есааирагы имцапшәа ицралон уи акамзаара.

Аостаа ацшәа-тыц ааныжәра итахымызт. Иацәалгы даәа-шәомызт макәана. Уи иахагы иараапкуан дгылы жәәани.

...Абаспәа акәын ишыказ уи ацыхгы. Аацын рапхәтәи амза азы акәын. Хәага Бзыц нырцә иауз аахси, нас иагәа иузаргы, Гәымста дахызымыруази есааирагы дгышәыгыртәуан. Ауа апыс цшкәицп агәы тыцуан, ихыц-хыцуан хадгылы. Асәахәа ибылуан ацлақәа. Ахахәқәацкәа арцәаа-арцәаахәа ихәхәон. Цсаатәи шәарахи, гыгшәыги зегь рханы арт ашәхақәа ирхыцны, рхы ахынахоз ибналон. Ханацәа шлон шәымтақәак рыла. Имжыжыкуан хәацәа рыхәрақәа. Имиц асабицәа ркәасыбжә адунеи ацәа итанарзызауан. Ацшәа-тыц арыцхара азаазгаз, ара ус шәымазам хәа адыд хагаха хәацәа ирылахысуан. Амацәыс

лакьы-лакьуа ршьапқәа ирыкәшаны иакуан. Ацша рыбақәа тнахырц иалагон. Икьдцәон ақәа. Ааи, ааи, уахак ацсабара ани аостаа мыжда ишизныкәо сицш акәын хшьажәцәа ишырәагылоз ускангы. Хачкәынцәа жәыллон мшышла, жәоанла, гаҫала, пшьала. Ицон урт ахы иасаланы, ицон ацсәаха ицқәа ирәагыланы. Ицон ахәызба зкызгьы, аиха зкызгьы, алаба зкызгьы, акгьы зкымызгьы. Азә днсеқәахар, егьи уи иабцбар неихцааны пхьака хәа днсеихон. Акәиц сицш исыңәауаз азәы ибжы аарлақәа итқаауа ахәрашәа ихәон, дахьышьтаз. Ҷазәы ацыхәтәантәи иажәа дшахьынхалоз дынхышәтуан. Сахәшьа, сахәшьа хәа улымхақәа тнахуан гәынқь-бжык. Шьта хьаагьы-гәырәагьы шәырцәыхьчоуп назаза хәа рыхәрақәа сьзәзәауа Гәымста иланакон зан лгәыхәцыхш цқьа зкышәқәа ирықәымбацыз аешыңәа.

Ага бцбар хкыс имаз зегьы рыжәицон, даапкны. Аха хәибашыңәа ашьақьашь шыацқьала ирхәасуан.

Хьымца дназлаз агәыц Акәа иахагылаз ахәы харак Быцәра абжарак аабыршахьан сицш, уамак рылаткәацит. Уаха акымзарак игәалашәом... Уаха акымзарак. Дышышьылахаза акы иханы дагоит, дәхәыцш хазынак ахь. Уака ашәтқәа сидеырбалоит. Акы аасыхны днафәыргьы итахыуп, аха инапқәа изышьтыхзом. Убри аамтазы игәыбзыгза акы ихы-иҫы аашышьыт. Иидыруаз, дзышь-цылаз бжыкгьы иахаит. Имчқәа зегь ааизыркәкәаны ииулак илацәақәа аахитит. Ихшыоҫгьы мацк акара иааимкьсит. Жәырт-рак дылажьуп. Иуалыуашо ихагыжәуаз акы днахьыцшит. Игәы нтыцсаа-нтыцсаит. Сыссы штоу сьзфарц иақәызкыз арбану?! Иабцбар ахь инапы наирххсит, аха уи ахьыказ сеидрума... Иара гьызыгьзуа иааикәша-ааикәшан имаҫра ацқәа наларца-наларцаны иоаиха-оаихсит. Уажәшьтоуп ианидырыз, уажәшьта... Кәыбча! Уабаказ уара мыжда уабаказ?! Шәацхәара сзуурц уаама?! Ацх лашәха сьзлоупшаазси, иугәагызси, уанацалбсит Кәыбча, уара с-Кәыбча?! Иибоз изхамцо, аарлақәа изнапык доаханы ахәда инакәиршит. Иара ахы игәы иқәцаны цытрак ихатәан. Нас иоацкьан дырәегьых икьаҫ аанкьланы иоаиха-оаихсит. Иаргьы исаартгәәаны досихсит, аха уаха умцсит. Изыбжак адгьыл зегь ацрахәазшәа ихьантаза икан. Ихьаа былбылуа инаицралхт. Иблахац ааилагыжә-ааилагыжьын, оацхьа ашәтқәа иргәыщахәхәаз дхәыцшк даагәыцанахәхәсит.

...Насшәа алабазацәд данцаны иоызцәа дьлбааргон акыр аамта.

– Умшәан, абаацсы, шыта ухәрагы сәхәоуп, агәыргьы улахәсит, хамәагы ааигәахсит! – Хьымца игәы иргәгәон игәылаз, ицызхаз, иара аракагы акырынтә ицшәарыщахьаз, уажәгы азәы хәа ивагыланы исеибашьуаз Даур.

– Хәхәык саватәаны ахысра сәсәыз ахы-мац сицш инкьлкьсит. ианаамтаз сацшааит саргы. Арт атыцқәа уажә иауабахьыз, аха, абри акара ауаа ушьта рылганы, ахысрақәа ирцәымшәакәа, закә мчузси, закә цәалашәароузси аонынтә иаазгаз? Илаканацәзси Кәыбчахсит, илаканацәзси! – игәы инархәомызт Даур.

...Хьымца дьзлааргоз асы ивагыжәуа, иавапало алахь цнза азеицымхуа ирыцын Кәыбчагы. Уи нахыс ахәшәтәырта шака иннамыжьрыз. Уахынла оаскьа игылаз ахыбра пхьартас иаман. Апшара ианалагалак ашышьыңәа иныщыцуан. Ашә аацрааны ишабалак, ашыи-ашьи сикәцо дахьышьтаз иныоанашьлон.

– Хьаас сумкын, ушьта сеигьуп, – иоыза гәакьа дитаазшәа акраамта дацәажәон ацшәма. Цытрак ашьтахь сеитааухылацшусит, уаанза угәы умырәыгьын ахәашашәа, инаихәацш-наихәацшны цшьаала индәылцуан. Нас зпшьапы хцәаз, знапы зцәызыз, зыцсы ахаара зкышә иқәкны аарлақәа сикәхаз, цәка реынеидкьлан иахьсеидтәалоз азәазәала инарыдгыла-нарыдгыло асынаахон.

– Шәымшәан, абаацсы, шәымшәан, аңцәа дшәыхәсит, аңцәа! абри акәын уи абла цаулақәа рыла иранахәоз ускан. Кәыбча иканацәз ахацара атәы змахацыз, иззымдыруаз ара уаоы дыкамызт. Иреихау ахамта ататәуп хәа сигәыргьон, ахы рнапы нықәыршьуан, идыргәыбзыгуан, гәшәа-хәара агмызт.

Аха иара, шамахамзар, гәалакарак аманы иубомызт. Гәымста итыоуа ахысбыжкәа рәанаархалакь, ацәа ахьызауа, агәы тыцсаауа, алымхақәа кьаңә-кьаңәза ишьтыхны уахь азырәра иналагон. Азәы ицагыланы дшаарго анабалакь, иоацкьаны инарцыхьлон. Нас, «шәанацалбсит, ауаатәыоҫа, ишәзымхозси ари адунеси асы, шәызнибарцәозси» хәа инкахәыцуа, ахы ақәыжьны оаскьашәа инатәон.

...Абас мацара ес-ены. Абас мацара ихәрақәа гьаанза. Абас мацара оацхьа абцбар шытихыртә дкалаанза... Адәахьыка аңгә цсы акәым, уи ахәыццәкьагы рыцхашьаны иузкаршәрымызт.

Ихәымца доацха-оацхан, иуапа исаалахәаны ииарта днылаиахт, даақәцсычхә-аақәцсычхәны – Ааи, сара сеикәхсит, ибсит аиааирагы, уахатәи ацх азгы ськоуп, уацәтәи ашарагы

саццызозар акәхап, аха егырт... Ижәафымкәа, иоажәафымкәа, ирыхшаз ыкамкәа, рыцәоан шыапкәа рыважны... Ех, сыцсадгьыл, ахаангы тынчрак зыкамлац, уара соушпәыл рыцха. Зтоурых зегь шыала икәабоу, ханацәа рмыткәмабжы акырынтә иардыс-хьоу, иарлаҳәхьоу, хәхәшыцәа рықызқызыра згәаца тнаблаахьоу, бицара запәык пырхагада реикәаазара зкәашыым стыцха цшза насыцда, схәыхә цшқа хазына. Ари ашәышыкәсагы «Иубаз сицәа убсит» ауп иузаанагаз. Ааи, ааи, аурт иаркараз апсаатә реицш, аарла амхацбырра зыцсы хаара алызгаз ахыц-оыцкәагы уара уахыбааны изылшоз зегь ачычмаса реицш арахь ихыцны ршыапхыцкәа науладырпсуан. Еихаразак хганаеы икоу асараць хара хауп иалатхацшына хәа рхи-рыцси укәырцон, мрагыларатәи хгәылацәа. Урт мац-мац умцәыжәоакәа ааркәыдны уаганы рмакахы унадырхәалсит. Нас шыа злаз уцеицәа зегь наухганы, изыхкьаз азәгы изымдырзо, рхарта-сырта ыкамкәа иныцадыр-хәашсит. Инхазгы хбызшәа хьырхит, хажәлакәа ххырхит, хми-лат рыцсахит. Адунеи иакәлаз хтыц хызкәа дыроашьсит. Азә малла дырхәынцсит, азәы мацурала дыржьсит, азәы икәыцшра рхы иадырхәсит, азәы дрыуатәны дахәадыргылеит. Рышхам аларцеит хәцсабара халамыс цәкьарас икарцеит, хәпату иаграгы-леит, аихабы дладыркәит, аицбы имәа ныркылеит, мгәата иказ диаанза игәы тыршыаит. Аха арт зегьы мацыршыон. Ацыхә-тәан, шәашәагы-шәажәагы, шәирагы-шәызхарагы назаза анышә хышәашәа рыкәпсатәуп хәа адгьыл алыра иахзыркьашаз абцар рыманы реархсит. Ирзыбылуаз рыблит, иршыуаз ршыит, ирызгоз ргеит. Аха зегьы акоюп урт уцсы ахьтаз изымназит. Уи алдыршеит хәрцарцәа гәымшәакәа, хтыцхацәа сиеамсқәа, хны-ха цшыакәа. Ех сыцсадгьыл, мшәан иухароузеи абас ублахкыга шанаха анцәа уишазар!.. Мшәан иаххароузеи хара уцшәмацәагы анцәа ихазы иалихыз хамтас ухәитазар? Дзазымхөыцуазсеи апөгьа хызыхәо, ацөгьа хызуа, анцәагы игәы шынирхо! Ихабашьуа анцәагы дышиабашьуа!

Абас дшыгәатеиуаз изгәамтазакәа, ашарагы ашә-гәашә инылагылеит. Ажәоангы мацк иаажьажьсит, аха ашыа афьон. Алашара лацшы ицәмпәаз ацыг сицш, ацла рымахәкәа ирыкә-ланы албаара иаеын.

...Зыгәра игоз гәаныла дәаиашьапк-әаиашьпкны иеысеицит Х ымца. Дәсиуан уи дынтгыла-аатгыло. Ишыапшытыбжькәа

анымцхәхалак, цлак иенадцаны, Кәы-бцаа, Кәы-бцаа хәа ибжы ахауа иналеицон. Ахра қырмакәагы уи аамцарсны Кәы-бцаа, Кәы-бцаа хәа инсилалон. Аха сица аатынчрахон. Уи иаанагоз атак хмаҳазеит хәа акәын. Лассы-лассы иаакылкьоз ацша анрыласлак, ацстхәакәа сицәхкьаз ацка шкәакәакәа реицш сыт-сыт реыцса-кьаны, абахә пәацшыкәа иныреахәазо ахәышкәа иныртазысуа реынархон. Даса хәтакәакгы нахьхы цьара, ацакьа шәыгәра иасахәуа инасалон. Иоаскьаганы асыхәа ацыхәа сицш икнахаз арәашкәагы зны-зынла рыцсы нархыцзама ааугәахәратәы сәха-сымтрахон. Нас рызах чылома ухәратәы иаахыссоз рыбжькәа нкылашыа рымамкәа, иаха аарла ацых иалцыз бгьыцкәак ргәац-гәкәа сьцәцәо, ахахә хышәашәакәа рлымха дыскәа иртахәхәо иныцахәаша ицон. Ашырцаз чагьак зыи интамыршәазакәа зымәа шытызхыз Хьымца акырза деимдахьан, акыргы даацсахьан. Аамтагы шыыбжьон иазааигәахон. Иабагеишь, иабагеишь, анацьалбсит, схы абасырхари хәа дхәыцуа, ахәышыацәы сицш зтәыоакәа сиесацаза игылаз Хьыда ақәцәа дыоаланы дныкәтәсит. Амш сәаира аимачыоура иаеын. Иацы аахыс ашы-ха ацкаракәа руак злеилеигалоз иабцар дәахан, ацыкь-ацыкь аатырганы. Кәыбцаа, Кәыбцаа хәа иаргы инашьтәситыхт. Аха игәыгәра рхәашо ацхьа ихышәашәаза ицылоз сымтран. Цытрак даацшит. Нас ишәакь сица ихысга нацәа ацархха-ацархханы икәша-мыкәша зегь оытирдыдаахт. Уи акәхсит, митәыкгы мы-рцыкәа, ажәоан илалкьазшәа: ууу-ууу хәа синкьейныруа, ацәа сицш ихьантаза илымхәкәа иныртасит иаауар абжы. Ицсәа зегь гыланы рлактакәа дныртацшызшәа дәацкьсит Хьымца – Кәы-бцаа! Кәы-бцаа! Имчкәа зегьы сидкыланы акәкәу-акәкәу хәа дыхәхәсит иара. Ууу-ууу хәа уажәы иахагы иааигәаны, аха иахагы ирыцхаха иааигәыдхәалт абжы. Ицьыба дынтасын ацәашы зкәыршаны итаз ацәыць аатцәаны инеихышыын ацша злауазгы аагәеицит. Ууу-ууу – абракоюп сах ыкоу ахәашашәа инеиқәырцак-неиқәырцакны сица неиқәенатыхт.

– Уеыргәгәа! Уеыргәгәа, абаацсы. Кәыбца лассы сиеиуеит, – ишилшоз атак ныкайцахт Хьымцагы. Уи абжы ахынтәаәц-әкьоз аилкаара даараза ишыуадафызгы, дацәымәашьо агәра игеит еиқәышлахәа, адунеи иахажәааха нак-аак сиеацшуа игылаз «Аәсишыцәа» хәа изышытаз ахра мадыхкәа руак ишахыгамыз.

Дцон уахь ипси-ипси сихымзо. Дцон иаапсара зегъы ауапа сицш азэы иааишэхны инышьтеицазшәа, ахахәкәа днарыкәцала-аарыкәцало, азы-мпаркәа днархыца-аархыцо, Кәыбчаа, Кәыбчаа, иаачҭа абаапсы, иаачҭа хәа ибжыи неицых-неицыхуа.

...Зегъы акака хьбаауп, сара ашьхақәа ирхылцызгъы агаҭа цсыртас исоур стахым. Аракоуп сара сыжәангәашәпхьара! Ианамухгъы, сышказказуа, сшеифафо ари аҳаракырае сцыхәтәа калааит хәа, зны ацакьақәа аерыцацәахуа, нас ацаә шәыгәрақәа аеыныргәыдыжыало, аха еынкылашыак уаха иамоузакәа «Аәсишь-цәа» ирыбжыкьаны ишлеиц илеиуан шыта зира рацәак иамеигәы-ргъоз роаш гәамп-хамцкгъы. Апцәкәа реыларкәны ахра мадыкқәа реихарак хырәахьан. Ишыхтыз инхаз рыхәтәкәак иланырцшыгала хәыц-хәыц симидон – еиҭеимидон Хьымца, аха Кәыбча ацәаарак реибаауамызт. Уи уажәы икараханы имууазу, ма ағызбжь арәаш еибафа иалазәоозу здыруада, аха акыт-цсытгъы ыкамызт. Зегъ акоюп дгәыцуан, агәра игон абра цьара, хымпада абра цьара, арт апцәа аршәкәа мазак сицш итапәахны ишахылацшуаз иара.

...Иаалыркьаны аәхаа иткьаны зәаазхаз апцәа хьшәашәа «Аәсишь-цәа» иреатәаз апцәкәа инарылас-аарыцасуа акыр иарагақәе-ит. Урт әацхьа реидыркылаанза хәа Хьымца инеихык-ааихыкны зегъы блала ишсемиркьац семиркьон. Ус, илацш иаапәшәеит иац аахыс насыцк сицш дзышьтаз имацуар. Уи лахәарцыск иакараны, мрагылара згәышцы атаз ахра мадык азыбжа иәахыганы иаәагылан. Азнык азы ииура дақәымшәо даанхәит. Ихьааи игәы-ргьарей дааимаркын, мчылацкәа илабжышкәа никылон. Нас иеааицсахын, иә-напсыргәышәк нак-аак исы инадкыланы Кәыбчаа, Кәыбчаа умшәан узбоит, абаапсы, умшәан, уажәышкәа улбаазгоит, уажәышкәа хәа ибжыи ааизакны уахь аеыәарханы, ицәәашьарым зигәахәуаз хахә қәапәк ишәақь надиргылан, ахаәра дылаланы дәеихәит. Иаргъы хрыжь-хрыжь дырәегъых ахы ирдырра иналагахт. Иаха-иаха ахалара удаәохон. Апцәкәа силацәиуа дызәаз ахрагъы иаргъы кәалзы сикәараны инаршәы-лон. Нас мацк инеилыц-ааилыцуан. Зны-зынла уахь дхазгалоз абжыгъы ахабаргъы сапын шәахшәа инаимкәытабон, цытрак ашьтахь цсеикәырхагаха днархынхалахон. Дәаскьацыпхьаза игәышцы иаха-иаха ахра еыцәра иазааигәахон. Дәаскьацыпхьаза инапкәа дырдысуан зыда цсыхәа имоулоз ақырдуаг хахәкәагъы. Аха дәсиуан ашьхақәа иртахьаз ицышәа зегъ сидкыланы. Ишьа-

птыцкәа шәо-изо, цақантә ишьтихыз ихырхарта мырәашьазакәа ианаатгылатәыз даатгыло, иандәықәлатәыз ддәықәло, извы-стәыз давсуа, изхчыстәыз дахчысуа, изцыстәыз дацысуа, шыац зәымиаац шәапыцьапк ашәшыбыра зәамхәмарцыз ахра даәаланы. Амшгъы ушьта ахәлара иаха агә ахәо иалагахьан. Ауарба апы-нпагә сицш зырхәаны ихәапүшаз ацакьа жәынтыгъла дәсины дәәапагылеит Хьымца. Уи арыгьарахь иәәәхыкны иаәагылоуп Кәыбчагъы. Абар, абар, зынза иааигәазаны. Хцә-цшыба сацара иреихамкәа... Аха аброуп, аброуп аус.

– Хәи, абаапсы, иаасараза, иаасараза, – агәы иргәгәон иара. Кәыбча акәартәрақәа ирызнымкыло, абла гәыбзыгкәа та-цәаак-тапәаакза, икыупәыуа изыпшуан. Ихәхыи ишьапы ахьы-наәаиргылашаз ма инапы әаргзаны днызхьынхалашаз акгъы ыкамызт. Шыта ажәәан ахацыцкәа сихаргәгәа, уласы зегъ рыла сцүмшәозар хәа сикәәәашь илакәзаны ихәгылан. Ахьтагъы есааи-ра илсра иаеын. Знык знызапәык араанза исзылбаагагәышыар, нас иаха хманшәалахон. Ех, анадьалбеит, амач аеы санааи... Апшьақәа рхылацшхә, хьымзг сумырган! Амашәыр скәыблааз! Сыгәтакы са-хьыгза! Игьырган аацәырганы, азганк ыршәуа-ситаршәуа, ииулак иәаскьаганы ацакьа иалыхәхәоз, аха дааразак зыкәгәытра цгьаз ахахә инакәиришан, аә-хык аанкыланы иеынаницан, ишьапкәа нак-аак инкыдырсылашәа махәашәарак акара иеәышьтихит. Амацуар ацәа әахца-әахцаны игәытшыаагаха иаагызыгызыхт. Иара дәитаәапасит. Ууу, ууу, – акы ианахәарц атахызшәа, икыць-кыцьуа ацаә ахь иааскьазаны абжыи тхааза иаауазыр-аауазырит дырәегъых Кәыбча.

– Хәи, хәи абаапсы уаргъы саргъы анцәа дхәауп, анцәа, – иеааидкыланы дәитаәеихәит, аха иауамызт, уаха доунажыуамызт, – ахахаи, ахахаи, амарцья, – дунси дук зтазоз иблақәа мчымхарак рхыжжуа, аха игәытрақәа инапәкьарақәа ирыбжыацала ишыкыц икны ала дназыцшыхт. Ускан Кәыбча аблақәа иаха иаатбаахан ацламхәагъы неихас-неихаст. Нас ихы акынтә ишьапы акынза лацшыла дааимнада-ааимнадан, сицас ицаны силахәашьза цәка инацалахьаз апцәкәа инарылаеит. Уи акәхәит, уахагъы аәазным-кылазакәа, инаәс илашьтыз абахә еиәыцәра хланцы инахәланага-леит иара. Азнык азы, дызәагылаз ахрей, аәәс уи знапсыргәышәкәа ирныргыланы изкыз адгъыли ааицагьежь-ааицагьежыит. Алу сицш, ахыу-хыухәа акы ааихалага-ааихалагәит. Ус лахьхьыза

цъара, амацөыс оқылнаблаартө имацуар ацыхәтәантөи апәа-абжь оақбан, иагынңыңәаит. Хақәқәакгы ацғыа-гәгәақәа инсилалейт. Кәы-бчаа, – ацпатлакәцәкыа агәы сикәнажәартө дыхәхәсит Хымыца. Кәы-бчаа! – инсилассейт арәашкәа. Аохаақәа ааилағызит. Кәы-бчаа, – ахра кышрақәа инеймда-аимдо рхәақәа хышәашәаза рыпқәа инарыңырцейт. «Аосишьцәа» руак ашьапаәы итынчза ахаора илаиан Кәыбча, иасыжжуаз ашьа кәац-кәац акат-әара иаәын. Уаха ззымчхаз ажәоангы алабжышкәа кәаш-кәашза иаәыкыасо илеиуан.

А Х Қ Ә А

«СЛАБАШЬА»

Әыхәа иацәа әыхәак.....	5
Анцәа иацәоуп.....	6
Сцәашы	7
Асаркыалқәа.....	8
«Итәтәоуп уажә азия цшьаала...».....	8
тамара.....	9
Атак.....	11
Агарақәа.....	13
Сышәтыц.....	14
Ацых.....	15
Кәыбча.....	16
«Абна акны схала снагәоит...».....	17
Аапынтөи ацых.....	17
«Адәсиужькәа адәышәтқәа иртәуп...».....	17
«Сахәәеуейт сыцсы...».....	18
«Дәеуп уи бысцәхихырц, дәеуп...».....	18
«Имацәысуейт...».....	19
«Ацша кәанда сахәқәа ахәоит...».....	19
«Арәаш трысқәа, ахра дуқәа ианрылбаакыо...».....	20
«Ажәәанаә – атынчра...».....	21
«Бжыда – шытада ацта шкәакәа...».....	21
«Ацәыкәбаркәа снапсыргәыцақәа дыртәуейт...».....	22
Сыхышь.....	22
Шыри, нанькыара!.....	22
«Ацшеи сарей кыр хайдхалан...».....	23
Спыс.....	23
Ашәт.....	24
Цхәаса акака.....	24
«Стәоуп хахәык сыенадцашәа...».....	25
Ацшеи сарей.....	25

«Маза ииз хәа дубазом...»	25
«Ацстхәақәа хылоит шьхатәыла тахәхәо...»	26
«Цхарак хазгәамтакәа ишьуп...»	26
«Ацша хәалахсит...»	26
«Изатәым – затәым...»	27
«Ахьаца азара тыцха ссирк илзароушәа...»	28
Русудан	28
«Са сыңсы адгъыл азымхазсит...»	30
Апкақәа	31
Шьхатәыла	32
Бара	32
«Еык кьыркьырын – саанарцшит...»	33
«Имацәысит, ихыст, идыдит...»	34
«Еибырхәоз ашәтқәа?...»	34
Амацәыс	34
«Амза-са сыхәрақәа анырын...»	35
«Тыц симақ-сисакра...»	35
Стәыла хәыч ашьхақәа...	36
Ацәыкәбарқәа	37
«Ацша слымха итахәытхәытуа...»	38
«Иарцәгәгәышьсит, иарцәгәсит ацша апан...»	38
«Асаанахт гәылшьпанк аашәышәны...»	39
«Ашәацшь мраташәара...»	39
Агәыцра	40
«Ажәәан ғырхасусит, хаз аепә қацсоит...»	41
«Азыз сицш исылакшоит уажә ацша цәыцәза...»	41
«Шьта асабацәахри ацша...»	41
«Сыцәар стахшәа-истахымшәа...»	41
«Заза хыбла... нас ашәшы...»	42
«Ихәгәышьшоуп, ихәуп...»	42
«Апых лашә саплашәхсит...»	43
«Ароашқәа леиусит ихыкьаса...»	43
Адыд	44
«Ацлахь мац-мац амырхәагақәа ааскьон...»	44
«Анака-арака хычцапырқәак...»	45
Пыхьей уажәи	45
«Сыңс иацәа рыцха змыртынчуа акы азцәырт...»	46
«Ацша ақәа ацсакьоит, ақәа ацша арбаазоит...»	46

«Амәа дныкәылт арпыс атрыгә-трыгәхәа...»	47
«Быччабжь хыцәцәаны...»	47
Акәарақы	48
«Амш зегь зхәыщыртоу хацала снацгәароуп...»	49
Ароаши сарей	49
«Ажьыргәыцқәа сицшым...»	49
Адәыцшәақәа	50
Акызқәа	51
«Амра схазыртра итазоит...»	52
«Цьоук сныхәәса харгалт...»	53
«Доусы рхьаакәа хаз-хазын...»	53
«Исызтада гәыцрак сандәыкәлоз...»	53
«Акарма ацла ахалара иасуп...»	54
Ухәан-схәанқәа	54
«Ацәыкәбарқәа амахәқәа ирхыцәцәо...»	56
«Ажәәан агәаг аума...»	56
«Ашьац аагага ацстхәақәа хышышы...»	57
«кәыцшран исгәашьамхыз...»	58
«Угәыла доашьоуп, ииуа-иихәо зегь аархәуп...»	58
«Хьаа-лашәык хьшәашәаза сгәы апанза икылнапәоит...»	58
«Ахьышәахәа ашәтыцқәеи амахәқәеи ирыкәлапоит...»	59
«Баацәырцит ашара быеналак...»	59
«Ацша гәамцны иасусит уаха апыршә...»	60
«Азы силашуан...»	60
Жьашәараан	60
«Издыруада ацша хьшәашәа агәала...»	61
«Гәыцрақәак сынрыжьхьан усгы...»	61
«Ацша ласқәа гәацха-гәацха...»	62
Апсызкцәа	62
Кәац, кәац	63
«Дхамандаз, дхачындаз ззырхәоз дыпсит...»	63
«Зегь хәицшызаап...»	63
«Ғымтзакәа сеикәызыор сизыцшуан...»	64
«Скама уааха смота хәыч, умшәан...»	64
«Азә дсышьтан, азә дсыщын, еазә сацхьака дцон...»	64
«Апых хьшәашәа ашьхақәа инареазын...»	64
«Нак-аак сидеырбалоит ахәқәа...»	64
«Ацныш агәеисыбжь амшын иныхтәаланы...»	64

«Рқьышөкәа ахышпәахәа нагәзуеит...».....	64
«Ашьхарахьтә ахьтақәа ешпәала...».....	65
«Скәицкәагь ыцәеит, саргы сыцәеит...».....	65
«– Уцәуома рыцә, акыр ухьуама, ухәума?...».....	65
«Избон ушьта зегь зымчу са сакәушәа...».....	65
«Уа сеы кәаша дуней дук иахамтаны...».....	65
«Ацшатлакә асаба асачын акы агәалоуп...».....	65
«Инкацәуеит ацстхәа кәашкәа ихьцуа...».....	66
«Ибылгәышьеит амеқәа са сдырцхаанза...».....	66
«Ахра сықәгылоуп абааш еицш...».....	66
«Асы шьталан хәылпазы...».....	66
«Ацстхәа сәахәомызт, хьаак сәанахәомызт...».....	66
«Ахьта шьта уаха акы аналымша...».....	66
«Исыхәдацәцәоит ажәдан хьшхьцәа...».....	66
«Изулакгы ахәдаара ахь сыхәнеит...».....	67
«Уака иназықәтәашаз акы анамба...».....	67
«Абаө рыбжьаршәуп избоит алақәа...».....	67
«Аварцә ала акәицкәа сырешыцын...».....	67
«Ацәкәырцкәа апых ишнахәласуаз икәырцеит...».....	67
«Дыльежәцаны ацсышәак ихәан дыццакны...».....	67
«Ашьхьцкәа ашәткәа иахьрылаз иаацсон...».....	68
«Ацтақәа хьцт реыршәшәа-реыркаца...».....	68
«Аеы ашта иахьықәым...».....	68
«Заза блала инеилацәкәысуеит шьыжь ашьацкәа...».....	68
«Амацәыс, адыд, о, тынчрак абакоу?...».....	68
«Сгәы зегь ргәышахәхәа схьақәа цытуан...».....	68
«Исыздыруам рхьақәа, ргәырәақәа...».....	68
«Иахантәарак ацәа хаа иалан...».....	69
«Уажә сахьтәоу зегь ракака...».....	69
«Абгарымцкәа цәырцхьеит уаха зааны...».....	69
«Ахәыцракны хьсбыжькәак гон ицарза...».....	69
«Лабжышла сбышәеит...».....	69
«Абагыр хьыгч асыларкәны...».....	69
«Сашьтан исзымхоз...».....	70
«– Уабантәаауа? – сәызак дцаауеит...».....	70
«Ахахә снахан саанацшит...».....	70
«Избоит адуней зегь еакүшәа...».....	70
«Иоацхахан смоҭа леици амра нахьхьиза...».....	70

«Сызхаану зегь схәаанза, исхаанхоз сыртәыртәит...».....	70
«Ашәткәа шәтит, ашәырқәа шәтит...».....	70
«Игәылак динаалом, иыызцәа игәацхом...».....	71
«Сахьцалакгы хәыцрак сышьтоуп...».....	71
«Снапала азахәа ахцәырқәа еилысхит...».....	71
«Зегь збартоуп. Сара ашәшьырахьынтә сышпуеит...».....	71
«Дхаган, аха зегь гәынкыло...».....	71
«Исызшеит дырәегьых, иашоуп...».....	71
«Аамта рацәа намгакәа...».....	72
«Базьыцын акыр аамта сбара...».....	72
«Ачныш кәашкәа ахышпәахәа рыцкыланы...».....	72
«Акәарахь хаацәырцын хәылпазы...».....	72
«Леилакь – ачныш гәышпы шкәакәа...».....	72
«Амца сыхзыжьыз...».....	72
«Амца сиқәысцарц ахәа ааилсырхт ишатаны...».....	72
«Ахьыр-хьырхәа бжыы хаак сахауеит, –...».....	73
«Шейт сгәыссанзамкәа шьхатәыла икказа, –...».....	73
«Ахра азамәа сәахәәкәак шанхоуп, –...».....	73
«Ацша ацстхәақәа храк иахнаоит иапынкыла...».....	73
«Сызгәыгыртаз дсымпатазеит...».....	73
«Скьышөкәа бсазытуеит, бкьышөкәа ссазытуеит...».....	73
«Сакәабон иахьак ақәа схьыкәкәа...».....	73
«Азаза цкыш ашьац иацәарақәа ршьоума?...».....	73
«Уа цхьыкгы рымжьацкәа, мышшьырак рымшьацкәа...».....	73
«Ахра ақәцәа инықәтәаны шәахәәкәак еицәажәоит...».....	74
«Азацәра уаха ианазамтаза цыхәа...».....	74
«Амацәыс сзыбжьазтгы, ахьшыгы стаххомызт...».....	74
«Ахра иоавцит амра агәы рахатзаны...».....	74
«Урт ракәгәышьоуп уажә ханасыц «хы азто»...».....	74
«Иахьыцрызеи? – еицәажәон ацәыкәбаркәа нкацәаанза...».....	74
«Сажәәкәак илазом, сашәәкәа пәылипоит...».....	74
«Зывцала инеиуа закәызеи мшәан, цстхәоума?...».....	74
«Ала-чацшьаө хәы агдырхом, ицхарцазом...».....	74
«Иузеилымхьыз ашәырцлақәа мышәтит хәа иумшьын...».....	74
«Ишәтуеит, аха азбахә шьтыхны еитархәазом...».....	75
«Шьта иацәарак ыказам, абгыцкәагь кацсеит...».....	75
«Ахахә шкәакәа ашкәакәара акәараҭы ицсит...».....	75
«Азахәәкәа ираазаз ирмышәеит...».....	75

«Шьацәхы-шьацәхы, ақәа ахракәа ирықәкәапоит мац-мац...»	75
«Изыцәшәазеи анацәалбсит апых...»	75
«Мшынцас даннылацш ашыцра...»	75
«Дшахыгәхәоз уи амәа дызнысхьаз...»	75
«Ақәыцьмакәа бцъарла ирцәызгаз асадажә...»	75
«Аамта ццакуамызт, ушьта аамта цазомызт...»	75
«Аләа амәа синьлсит иааимыган...»	76
«Бгьыц өеижьк уа сацхьа инкашәсит...»	76
«Ацша ашьтыбжь сыхәда иахоуп ицаны...»	76
«Акәара аеыцәкьа ахахә изымцшаакәа дааусит...»	76
«Ақәыцьмакәа блакы-блацәо, асада ашьа реашәуп...»	76
«Ишәартахар, ажьа атәарта апсахусит, иазыхынхәзом...»	76
«Уа схәычра уаниазар?»	76
«Алашьцара адуней иазымкызт...»	76
«Ацша слабашьа иныкәыртәа...»	76
«Ампш ашара арашых еицш иахын...»	76
«Иахьейныркьалак икәашоз ахаца...»	77
«Амцабз акәицкәа ршыра азымчхазазт...»	77
«Амәа сангылеит ашьац иацәа снылсны...»	77
«Смацшызтгьы иабаздыруаз сшыцәаз...»	77
«Сара ацшатлакә сәацәауан...»	77
«Шьапы зацә тәанхала еицш ахә зшьарыда...»	78
«Адгьыл иныкәпсойт адыд ацәыха...»	78
«Игоит аты абжьы...»	79
«Иқыцьқыцьусит ацлақәа хьтакны...»	79
«Изцарыда зхы ахьынахаз?»	80
«Ацша асуашәа-иамысуашәа...»	80
«Ампш иаздыруам ацх агәала...»	80
«Алашьцара кылнаблааусит ацәашьы...»	81
«Амәа ишыкәу ирымбазакәа ацәкәырцақәа плон...»	81
«Амыц сахәит, сгәы иалоузеи...»	81
«Апыс иацәа бна иацәа асалакны шаанза...»	82
«Апых еикәылашьца, икыдцәоит ақәа...»	82
Смаца хәыч Сариа	82
«Сыблақәа надхалт ахахә ахь снацшын...»	83
«– Узыргәамцуеи, иутахи...»	83
«Хәыцрақ далан, хәыцрақ салан...»	84
Егьурым	84

«Апыхаз еицш бтыстуан...»	85
«Ажәоан гәамцусит, иахампазсит...»	85
«Адгьыл икәиоуп алашьцара...»	86
«Зынза нак сыбцырцт...»	86
«– Сыршьхьазар калап...»	87
«Мрагылара акалткәа рымпыцак...»	88
Асақәа	88
Шьыжьык	89
«Сыхьыз хәаны ҫыртызшәа сахәит...»	89
«Ацша рыпшаусит...»	90
«Ецәак кыдшәсит цхагәтаны...»	90
«Ашәахәкәа аанкыланы узхалом...»	90
«Ҫакалаза ибойт азахәа...»	91
«Ицәыцлашо илхаоусит ахьыпәахәа, абар...»	91
«Ичырчырусит царақәак еицлабны...»	91
Сымәа снахоит	92
«Асы ақәа алоуп, ақәа асы алоуп...»	93
«Хьаакәак рыгәтыхны иааспылт...»	93
«Спыс хәыч, ацла тыцха зара...»	93
«Хазбода, хзыкәшәода?»	94
«Агәы ахымызт, ушьта апыс хәыч шәахәазомызт...»	94
«Абгашьмакәа азыжәра иасуп...»	94
«Уа сыбзамкәа, ма сыпсымкәа...»	95
«Алахәа аеырлакәны икырусит хара...»	95
Аапын	96
«Сыпшьынпылоуп...»	96
«– Амраә исеирыдашь? Даара ихароуп, – рхәсит...»	97
«Мач-мач изытусит ацәашьы...»	97
«Сынкахәышуа кырза стәан...»	97
«Зааны имәасын ампш кәрахьымза...»	98
«Ажәла еицш иацсақьан алша...»	98
«Бгьыжәцас икасыпсон схьаакәа кәыт-кәыт...»	98
«Ампшын схьлан, исыцәмачхсит, итшәахсит...»	98
«Агәгәахәа цъара абцъаркәа ткәоит...»	99
«Гьлароуп, кахароуп...»	99
«Суп илеиуа, иалоу кәоуп...»	99
«Ахахәкәа еицшыпшын...»	100
«Гарабжьк ааоусит адрьгә-дрьгәхәа...»	100

«Еитааспар стахын абгы иешөаз...».....	101
«Рыршөагөышьсит, царала сырзаамхөазсит...»	101
«Агаҕахь ддөыкөырҕеит шылак хзаага хөа...»	101
«Ирхароузеи ашьацкөа канзар?...».....	101
Амшын	102
«Снацөкыарақөа быкөае еимдоит...»	102
«Ацлақөа бгыдаха иаакөхсит анша...»	102
Цхызла.....	102
«Шыта сыбжы узахьзом...»	103
«Ха ханеикөшөа ахақөкөацөкыа шөтит...»	104
«Азөы изыхөа икоу – пароуп...»	104
Ас ахаца инихьада?.....	105
«Узхьцалоз уацсусит...».....	106
«Дыехөагөышьааит аехөаө изхара...»	107
«Аполитика ус ауп, – хөа дсабжьон азөы, – ...».....	107
«Ицыпашаха акөац, ачашө.....».....	108
Зыца кыццөоу ахацшыа...	108
«Унаскыа ухөар, дкөаацзом...».....	109
«Иажөа зырөаашшөа икашусит...»	109
«Иаамта цахьан.....»	110
«Исы икөадырын, агөра пцөсит...».....	110
«Схьшө инасусит апыккахөа...».....	111
«Мраташөарахь схы рханы сышьтоуп...».....	111
«Ацлақөа ыцөсит мачк реьларкө...»	112
Сыбна	112
«Исыцхьөит шыта сызынра еикөышла...».....	113
«Сытөхөоуп, са сымөақөа кырцхуп...».....	114
«Уцөоуп, аха ус ианбанза – усыхароуп...»	115
«Икахара, игылара, ицашыкөа...».....	115
«– Иухьзи улацөақөа чны?...»	116
«Уажөшыта уаха сылшазом...».....	116
Ацша	116
«Сеитацылт аацнык, аха исзымхсит ахауа...».....	117
Сгөыгра	118
Слабашыа	118
«Амза-ға лацшит...»	119
«Сыгөагьра бцьарны ишөыкөнысцөит...».....	120
Апоет	121

ЕИУЕИЦШЫМ АШЫҚӘСҚӘА РЫКНЫТӨ

«Мрагылара цөыцлашо...»	122
Снышь	123
Сасрыкөа изхөыцра	123
«Кукареику, кукареику!...»	125
Саб	125
Агөақкөа.....	126
«Ицеит, ицазеит, ихынхөгөышьом...»	127
«Асынакөкөа ткөацуеит, иткөацуеит...».....	128
«Ацта еишьылкөа караха...»	128
«Макыназ акрагуп ашара...».....	129
«Сгөы иалоуп сахьзымцыруа псаатөпас...».....	130
«Сара амшкөа наскызгоит ашышьыхөа...»	130
«Ицөоуп ашьацрае азаза...»	131
«Сдырцхоз цысышон урт быблақөа рацхыа...».....	132
Апсуа баашкөа.....	132
«Сцөит са сышцац сыщакы-ццак...».....	133
«Дыцөоуп уи дкараха, дыцөоуп дтахөхөа...»	134
Саниуаз ауыха.....	134
«Ахөыцрақөа схалан еишьтала...»	136
«Тымра-тымра сара сымра...».....	136
«Ажөоан цам-цам агөаеьцөкыа скыдцаны...»	137
«Арцыси арөаши айкөпара иаеуп...».....	138
Амөақөа	139
«Ус, сышненуаз ахра слалкыан, тышпак слахөлахан сыцсит...».....	140
«цсадгылыс икоу сыцсадгылыс реихауп...»	141
Аццөаха	142
Алашө	143
Анча	144
Асақөа	145
«Апыс азыхөан – ихануп адыстра...»	146
«цсаатө ласушөа, ашыжь-шара...»	146
«Абырг ашөшыырасы дтөоуп...»	147
«Арөааш леиуеит илахөыхза...».....	148
«Апсабара амза-кас ахаршөуп...».....	148
«Ахы ныкөцан амра псын...».....	149
«Төымцьара храк сасахаргы...».....	150
«Ихөмарусит тагалантөи абгыцкөа...».....	150

Сгәарата.....	151
«Уи хыхьынтәи дылбааит, – рхәсит...».....	152
Зылха	152
«Сшыкац сыкоуп, сышныкәац еицш сныкәалоит...».....	154
Абака	155
Асхәара	155
Асцыс.....	156
Абгьыцкәа	157
Сымаза	158
Апшалас.....	159
«Цшыаала, сырцөсипшь амза цәацәашь...».....	160
«Амра инацасын ара-цла...».....	160
Сбаашкәа	161
«Ацлакәа ажәоан ихәнарц рҕахыуп...».....	164
«Маза-маза, маза-маза...».....	164
«Ажәоан акәу, адгьыл акәу...».....	165
Афыртын.....	166
«Амра иахәсит...».....	167
«Еимаркыз арбану, – ажәак рхәазом...».....	168
«Ачнышкәа амшын ихыцсалоит...».....	168
«Даатгылсит исынхшыны, илабашья...».....	169
«Цәа-цәашьушәа амш зытны...».....	169
«Абнакәа реситаркт, урылацш!...».....	170
Чадымка.....	171
«Ацарақәа моасит еишьтала...».....	172
Ақьацта	173
«Сгәы бцырцит адгьыл амра шацырцуа еицш...».....	174
«Алахәа ацша ианаркара...».....	174
«Шьяуардынцас сара сымра...».....	174
Ғагалан.....	175
«Амш аатгылт, изхаоада?...».....	176
«Апых ццышәха ашьыжь иалацст...».....	177
Апхын-кәа.....	178
«Ажәоан сагәылкьан сынталсит ашамтаз...».....	178
«Хәылцпәацпшь – кайтанкацпшь...».....	179
«Асцәагь апых нархырцәааит...».....	179
«Асы зытүсит, асы зытүсит...».....	180
«Схәыцрақәа, схәыцрақәа...».....	180

«Амшын ашәахстақәа анцыкка...».....	181
«Ас еицшцәкьа збахьада, изахахьада нас...».....	182
Дырәөгьых лыхнашта	182
«Дырәөгьых Лыхнашта, дырәөгьых Лыхны...».....	182
Абцар хахгон.....	183
Цсоука	184
Харуаа жәылашт	185
«Ашьхақәа реырсит ицазшәа инахьыцраан...».....	186
Ан анышпәынтрафы.....	186
Апхәызба дкәапоит	187
Быхьыз.....	188
«Ацла еицш, аацныкгы нахыззааит...».....	189
Абгьыц еицш... ..	189
«Исывсит ишааиуаз ахьзапә?...».....	190
Быблақәа.....	190
«Ех, сиецәахә бсырдырп хәа акәын...».....	191
«Апых анцәамта иецынгылоуп...».....	191
«Амза ситапуам ашәи-тышәи...».....	192
«Акармапарақәа рбыжкәа...».....	192
«Сцас азыхәа иканацазшәа ақәа...».....	193
«Ба бысхапырусит бычнышны...».....	193
«Илеиуан исыцкьасо спьацкьа...».....	194
«Цык иахәандаз са сгәатеиуа...».....	194
Схәыштаарамца	195
Сахьақәак	195
Акәата	196
Схәымца.....	196
«Аиацәара адгьыл ашәт...».....	197
«Са сапылоу, иара спылоу?...».....	197
«Амра цхьарылеит ахәыхә еицш...».....	198
«Ахахәкәа сырзызыроуа стәоуп...».....	199
«Ашьхақәа ирхьыцраауа цшыаала...».....	199
Рица.....	200
Ачкәынра азхьара.....	201
«Акәиц еицш исыцәауеит амш...».....	201
Ацлазапә	202
«Иахьыцрааит, ипәааит, иуазырт...».....	202
«Ахьхьа амшын азыхь еикәтәазомызт...».....	203

«Уа сызхьымзас сыпсыжыртоуп...».....	204
«Абас имықәхәацкәа... имагыщкәа!...».....	204
«Зны ицәырызгаз хәрәшәак ситасхәоит...».....	205
Амацарцао.....	206
«Сгәы ацхара азымхазазт, итрысуеит...».....	207
Сызхыбаам.....	207
«Азахәа акәу, ажь иахароу...».....	208
Тынч.....	209
«Адгьыл лакәын, усоуп, усоуп...».....	210
Агәыцгра.....	210
Ныхәак аены.....	211
Сыхынхәра.....	212
«Ашәткәа реицш сашәкәа шәтны икацсахьейт...».....	212
«Абар, дыроегьых снатәаны...».....	213
Азыщпра.....	214
Амра хәмаруеит.....	214
Акәарашка.....	215
«Аката амшынаҕ санахоз...».....	216
«Адуней зегь шхәтоу уаараны...».....	216
«Амрагы цейт инцаакәкәала...».....	216
Быблақәа.....	217
«Сацхьака – инымцәазо зхьцрак...».....	217

АХӘЫЦҚӘА ИРЫЗКУ АЖӘИИИРААЛАҚӘА

Ашықәс ыц.....	218
Фырцьан.....	218
Ацшалас.....	219
Цаца-қыала.....	219
Ацыс иацәа.....	220
Амра.....	221
Абга.....	222
Ашьапылампыл.....	222
Ача.....	223
Ас-цырақәа.....	224
Чавра-каршә.....	225
Азын.....	225
Ахьажь.....	226
Абакәа.....	227

Цапақәацә.....	227
Кама.....	228
Ацәа.....	228
Кәыткәыт.....	228
Азыркәи.....	229
Кәаца уарба.....	229
Мац.....	230
Сласба.....	231
Кәаракәанса.....	231
Саб.....	232
Фымца.....	232
Аапынтәи ақәа.....	233
Ашьха уарба.....	234
Ардәына.....	234
Хәынцәаркацш.....	234
Цаца.....	235
Ацәа азамәақәа.....	236
Ацша.....	236
Шәааи.....	237
Зыгәдар-ица.....	238
Ада.....	238

АЖӘАБЖЬ

Кәыбча.....	240
-------------	-----

Рушьбеи Ҳазарат-ица Смыр
Иалкаау иҗымтақәа реизга
x-томкны
III
атом

Рушьбеи Хазаратович Смыр
Собрание сочинений
В трех томах
III
том

Аредактор

Енвер Ажыба

Акорректор

Енвер Ажыба

Компьютерла анбанкәшәара

Л. Чамагуаңха

Акомпьютергә виорстка

Н. Гәһиңха

Аформат 60x90^{1/16}. Атираж 300. Инықә.кь.бзъ. 16,75.

Аҗаңаңка № 53.

Аңсны Аҳәһиңқарра

“Акьыңхь аны”

ақ. Акәа, Ешба имәа, 168.